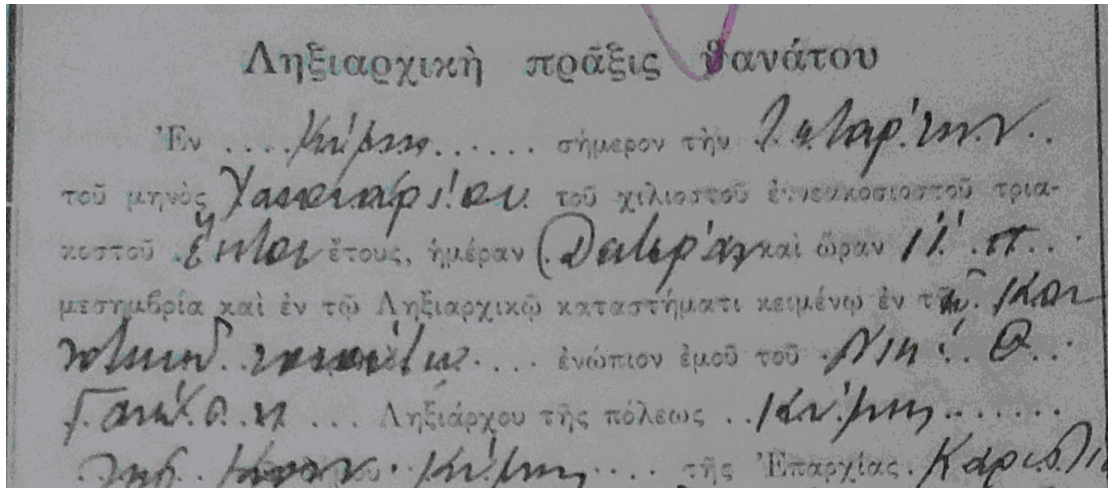

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
“ΝΕΩΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ-ΛΑΙΚΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ”
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
«Αρχείο θανάτων Κύμης Ευβοίας (1930-1950). Ιστορική και δημογραφική προσέγγιση
του αρχείου»

Άννα Παπαρούπα

ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

- 1) Νικόλαος Αναστασόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (επόπτης).
- 2) Γεώργιος Νικολάου, Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (μέλος).
- 3) Λάμπρος Φλιτούρης, Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (μέλος).

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2017

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
“ΝΕΩΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ-ΛΑΙΚΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ”
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
“Αρχείο θανάτων Κύμης Ευβοίας (1930-1950), Ιστορική και δημογραφική προσέγγιση
του αρχείου”
Άννα Παπαρούπα

ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

- 1) Νικόλαος Αναστασόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (επόπτης).
- 2) Γεώργιος Νικολάου, Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (μέλος).
- 3) Λάμπρος Φλιτούρης, Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (μέλος).

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2017

Στη μνήμη τους

Χαρτσάς Παναγής ετών 17 ετουφεκίσθη υπό ιταλικού αποσπάσματος

Χαρτσάς Νικόλαος ετών 27 ετουφεκίσθη υπό ιταλικού αποσπάσματος

Περιεχόμενα

Ευρετήριο Πινάκων και Γραφημάτων σελ.....	6- 9
Πρόλογος σελ.....	10-12
Δημογραφικές αναφορές για την Κύμη Ευβοίας σελ.....	13-15
Μέρος Α΄ Βαπτιστικά και Οικογενειακά ονόματα, τόποι καταγωγής και επαγγέλματα των κατοίκων της Κύμης κατά την περίοδο 1930-1950	
Εισαγωγή σελ.....	16
Κεφάλαιο 1 ^ο Βαπτιστικά ονόματα και θνησιμότητα 1930-1950 σελ.....	17-29
Κεφάλαιο 2ο Οικογενειακά όνομα τα και θνησιμότητα σελ.....	30-43
Κεφάλαιο 3ο Θνησιμότητα ανά συνοικία σελ.....	44-47
Επαγγέλματα θανόντων σελ.....	47-57
Κεφάλαιο 4ο Οικογενειακή κατάσταση θανόντων σελ.....	58-59
Μέρος Β΄ Νοσηρότητα και Θνησιμότητα των κατοίκων της Κύμης κατά την περίοδο 1930-1950.	
Εισαγωγή σελ.....	60-64
Κεφάλαιο 1ο ταξινόμηση των αιτιών θανάτου σελ.....	65-71
Κεφάλαιο 2ο Θνησιμότητά και Φύλο σελ.....	72-82
Κεφάλαιο 3ο Θνησιμότητα βρεφών και παιδιών σελ.....	83-87
Κεφάλαιο 4ο Θνησιμότητα και Χρόνος σελ.....	88-95
Κεφάλαιο 5ο Θνησιμότητα και ηλικία σελ.....	96-100
Συμπεράσματα σελ.....	100
Γ΄ Μέρος Θάνατοι στην Κατοχική Κύμη, ο λιμός του 1942-1943	
Εισαγωγή σελ.....	101-102
Κεφάλαιο 1ο Ιστορικό Πλαίσιο σελ.....	103-104
Κεφάλαιο 2ο Θνησιμότητα και Ασιτία σελ.....	105-106
Κεφάλαιο 3ο Ασιτία ανά μήνα σελ.....	107-109
Συμπεράσματα σελ.....	109
Συμπερασματικός επίλογος.....	110-111
Παράρτημα σελ.....	112-154
Βιβλιογραφία-Πηγές σελ.....	155-161

Ευρετήριο πινάκων και γραφημάτων

Πίνακας 1 Βαπτιστικά γυναικών άνω των 50 ετών σελ.....	14
Πίνακας 2 Βαπτιστικά ανδρών άνω των 50 ετών σελ.....	17
Πίνακας 3 Βαπτιστικά γυναικών 20-40 ετών σελ.....	21
Πίνακας 4 Βαπτιστικά ανδρών 20-40 ετών σελ.....	23
Πίνακας 5 Οικογενειακά ονόματα θανόντων 1930-1950 σελ.....	26
Πίνακας 6 Τόποι καταγωγής θανόντων σελ.....	35
Πίνακας 7 Τόποι θανάτων σελ.....	36
Πίνακας 8 Θνησιμότητα ανά θέση/συνοικία σελ.....	39
Πίνακας 9 Επαγγέλματα θανόντων σελ.....	42
Πίνακας 10 Θανόντες ως συνταξιούχοι σελ.....	45
Πίνακας 11 Αιτίες θανάτου εργατών σελ.....	49
Πίνακας 12 Οικογενειακή κατάσταση θανόντων σελ.....	53
Πίνακας 13 Ταξινόμηση αιτιών θανάτου σελ.....	63
Πίνακας 14 Θάνατοι από γηρατειά και ασαφείς παθογενείς καταστάσεις σελ	64
Πίνακας 15 Θάνατοι από λοιμώδεις και παρασιτικές ασθένειες σελ.....	65
Πίνακας 16 Θάνατοι από νόσους του αναπνευστικού σελ.....	66

Πίνακας 17 Θάνατοι από ασθένειες της βρεφικής ηλικίας σελ.....	66
Πίνακας 18 Θάνατοι από νοσήματα του πεπτικού σελ.....	66
Πίνακας 19 Θάνατοι από ασθένειες του νευρικού συστήματος σελ.....	67
Πίνακας 20 Θάνατοι από ασθένειες του κυκλοφορικού συστήματος σελ...	68
Πίνακας 21 Θάνατοι από δηλητηριάσεις, κακώσεις, εκτελέσεις σελ.....	68
Πίνακας 22 Θάνατοι από νεοπλάσματα σελ.....	69
Πίνακας 23 Θάνατοι από νόσους των οστών σελ.....	69
Πίνακας 24 Αιτίες θανάτων εργατών.....	70
Πίνακας 25 Ασθένειες γυναικών σελ.....	75
Πίνακας 26 Ετήσια κατανομή των θανάτων ανά φύλο σελ.....	79
Πίνακας 27 Βρεφική-παιδική θνησιμότητα κατά έτος σελ.....	82
Πίνακας 28 Θνησιμότητα κατά φύλο και ηλικία (1941-1942) σελ.....	104
Πίνακας 29 (σχετικές συχνότητες). σελ.....	104
Πίνακας 30 Θνησιμότητα κατά μήνα του έτους 1942. σελ.....	105
Πίνακας 31 Αιτίες θανάτου 1942-1944 εκτός αστίας. σελ.....	106
Γράφημα 1 Μέση ηλικία θανάτου επαγγελματιών 1930-1950. σελ.....	55
Γράφημα 2 Αιτίες θανάτου γυναικών σε χηρεία. σελ.	54
Γράφημα 3 Ασθένειες εργατών 1930-1950. σελ.....	71

Γράφημα 4 Ασθένειες γυναικών 1930-1950. σελ.....	74
Γράφημα 5 Συνολική θνησιμότητα θηλέων και αρρένων. σελ.....	77
Γράφημα 6 Βρεφική και παιδική θνησιμότητα. σελ.....	81
Γράφημα 7 Θνησιμότητα βρεφών-παιδιών και ενηλίκων. σελ.....	81
Γράφημα 8 Γεννήσεις ενοριακών ναών. σελ.....	82
Γράφημα 9 Θάνατοι κατά έτος. σελ.....	83
Γράφημα 10 Θνησιμότητα κατά έτη. σελ.....	84
Γράφημα 11 Θάνατοι κατά εξάμηνα. σελ.....	85
Γράφημα 12 Θάνατοι κατά μήνα. σελ.....	87
Γράφημα 13 Αιτίες θανάτου 1930-1935. σελ.....	89
Γράφημα 14 Αιτίες θανάτου 1945-1950. σελ.....	90
Γράφημα 15 Θνησιμότητα αρρένων κατά ηλικία. σελ.....	92
Γράφημα 16 Θνησιμότητα θηλέων κατά ηλικία. σελ.....	92
Γράφημα 17 Θάνατοι αρρένων και θηλέων κατά ηλικία. σελ.....	93
Γράφημα 18 Μέση ηλικία θανάτου. σελ.....	94
Πίνακας Α΄ Παραρτήματος. Οικογενειακά ονόματα/θνησιμότητα κατά όνομα σελ.....	109
Πίνακας Α1 Παραρτήματος. Διασπορά βαπτιστικών ονομάτων με βάση την ημερομηνία θανάτου σελ.....	121

**Πίνακας Β΄ Παραρτήματος. Απόσπασμα εγγραφών με τα
κυριότερα στοιχεία από το Βιβλίο Θανάτων Κύμη Ευβοίας σελ.....125**

**Πίνακας Β1 Παραρτήματος Θνησιμότητα ανά φύλο και ηλικία
σε απόλυτες τιμές σελ.....133**

Πίνακας Γ΄ Παραρτήματος σελ.....134

Πρόλογος

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας με τίτλο «Αρχείο θανάτων Κύμης Ευβοίας (1930-1950), Ιστορική και δημογραφική προσέγγιση του αρχείου» είναι η καταγραφή των διαθέσιμων στοιχείων που υπήρχαν στα Βιβλία Θανάτων του Δήμου Κύμης Ευβοίας¹ και η ανάλυσή τους από ιατρική, ιστορική και δημογραφική σκοπιά.

Από το Αρχείο Θανάτων του Δήμου Κύμης-Αλιβερίου εξετάζονται μόνο τα δεδομένα που αφορούν την Κύμη ως αυτοτελή οικισμό και όχι αυτά των υπόλοιπων χωριών που αποτελούσαν πριν από χρόνια, τον Δήμο Κύμης. Η μελέτη περιορίζεται στο συγκεκριμένο χρονολογικό πλαίσιο 1930-1950, λόγω των ιστορικών γεγονότων που συνέβησαν εκείνη την εικοσαετία, αλλά και λόγω της προοδευτικής αλλαγής στις αιτίες θανάτου, όπως προκύπτει από το αρχείο εκείνης της περιόδου.

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε ύστερα από επιτόπια έρευνα στο χώρο του ληξιαρχείου του Δήμου Κύμης-Αλιβερίου στην Κύμη.

Η φωτογράφιση και η ψηφιοποίηση του αρχειακού υλικού που διατίθεται στην παρούσα εργασία έγινε μεταξύ 2011 και 2012 και αφορά την περιοχή της Κύμης, με ευρύτερο χρονολογικό πλαίσιο. Στα χρόνια που ακολούθησαν έως και το 2016 όπου και ολοκληρώθηκε η εκπόνηση της παρούσας εργασίας, πραγματοποιήθηκε μεταγραφή μεγάλου μέρους του υλικού που φωτογραφήθηκε και έγινε ανάλυση και ταξινόμησή του, σύμφωνα με ιστορικά και δημογραφικά κριτήρια.

Τα στοιχεία που αφορούν το ιατρικό σκέλος της εργασίας προήλθαν μέσα από τη μελέτη της σχετική βιβλιογραφίας, αρθρογραφίας και δικτυογραφίας, ενώ η διαχείριση και επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων έγινε με το πρόγραμμα Excel.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω για τη βοήθεια που μου προσέφεραν τον πατέρα Ελευθέριο Σταμπέλο, εφημέριο του Ιερού Ναού Αγίας Τριάδας, τον κύριο Μιχάλη Ποντίκη, τον κύριο Καλαμπαχτασιώτη, πρώην ληξίαρχο Κύμης, και τον κύριο Ζαρμπούτη, νυν ληξίαρχο, χωρίς τη βοήθεια των οποίων η παρούσα διπλωματική δεν θα ήταν ίδια.

Ακόμη ευχαριστώ θερμά την τριμελή επιστημονική επιτροπή που την αποτέλεσαν οι: Νικόλαος Αναστασόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και

¹ Σημερινό Δήμο Κύμης – Αλιβερίου.

Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (επόπτης), Γεώργιος Νικολάου, Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (μέλος), Λάμπρος Φλιτούρης, Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (μέλος). Και τον καθηγητή κύριο Κώστα Κόμη για τη βιβλιογραφία που μου παρέδωσε και με βοήθησε στη συγγραφή της διπλωματικής μου.

Η Εργασία διαιρείται σε τρία μέρη προς διευκόλυνση της έρευνας. Στο Α΄ Μέρος καταγράφονται και αναλύονται όλα τα στοιχεία των θανόντων, εκτός από τις αιτίες θανάτου. Εξετάζονται τα βαπτιστικά ονόματα των θανόντων κατά ηλικία, έτσι ώστε να ερμηνευτούν οι ονοματοδοτικές συμπεριφορές στην Κύμη. Γίνεται δημογραφική ανάλυση των οικογενειακών ονομάτων, ερευνώνται θέσης/τοποθεσίες μέσα στα οικιστικά όρια της Κύμης, γίνεται καταγραφή της διασποράς των Κυμαίων μέσα από θανάτους σε άλλες περιοχές εκτός Κύμης, ενώ αντίθετα καταγράφονται οι τόποι καταγωγής για τους μη Κουμιώτες².

Καταγράφονται τα επαγγέλματα, τα οποία για τις γυναίκες συνοψίζονται με τον όρο «οικιακά», ενώ για τους άντρες καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα και διακρίνονται στα χειρωνακτικά (εργάτης, ξυλουργός), στα σχετικά με το εμπόριο (έμπορος, καφεπώλης, μπακάλης), ενώ καταγράφονται και πολλοί ναυτικοί. Μελετάται η οικογενειακή κατάσταση των θανόντων με ιδιαίτερη επεξεργασία στις γυναίκες που πέθαιναν ενώ ήταν χήρες, καθώς αποτελούν την πλειοψηφία των αναγνωρίσιμων δεδομένων.

Στο Β΄ Μέρος της εργασίας γίνεται ανάλυση της βρεφικής, παιδικής-εφηβικής, γυναικείας και ανδρικής θνησιμότητας. Καταγράφονται οι ασθένειες που επηρέασαν περισσότερο τη δημογραφική εξέλιξη της Κύμης, σε συνάρτηση με την ηλικία των θανόντων, τον χρόνο και την εποχή. Στις διαγνώσεις που αναγράφονται παρόλο που υπάρχει ποικιλία ασθενειών στα μικρά ποσοστά θνησιμότητας, στα μεγαλύτερα ποσοστά θνησιμότητας των ασθενειών στην πλειοψηφία τους είναι συγκεκριμένες και σχεδόν επαναλαμβανόμενες («απεβίωσεν εκ βρογχοπνευμονίας»), «πνευμονικής φυματίωσης», «γεροντικό μαρασμό», «Εγκεφαλική αιμορραγία»).

² Με αυτή τη λέξη αυτοπροσδιορίζονται ως κάτοικοι της Κύμης, Κουμιώτισσα για τη γυναίκα και Κουμώτης για τον άνδρα.

Στο Γ΄ Μέρος γίνεται ειδική αναφορά στις ανθρώπινες απώλειες που είχε η Κύμη κατά την περίοδο της Γερμανικής και Ιταλικής Κατοχής (1941-1944), με έμφαση στο λιμό του χειμώνα του 1942-1943.

Αντί Εισαγωγής. Δημογραφικές αναφορές για την Κύμη Ευβοίας

Κατά τη διάρκεια των βυζαντινών χρόνων και της οθωμανικής περιόδου, η Κύμη βρισκόταν στην αφάνεια, καθώς υπάρχουν ελάχιστες πληροφορίες για την περιοχή. Η παρουσία της στον ελλαδικό χώρο γίνεται έντονη κατά την τελευταία περίοδο της τουρκοκρατίας.

Σύμφωνα με τουρκικό κατάστιχο του 1474, η Κύμη (Κούμη) υπαγόταν φορολογικά στο ναχιγιέ του Μονοδρίου και αποτελούνταν από 32 οικογένειες³. Κατά την εκστρατεία του Μοροζίνη ο 1688, η Κύμη ερημώθηκε και οι περισσότεροι κάτοικοί της πήγαν στα Ψαρά και σε άλλες περιοχές⁴. Όπως πληροφορούμαστε από τα αρχεία της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους, το 1776 οι κάτοικοι της Κύμης έστειλαν την καθιερωμένη ετήσια δωρεά τους (60 βαρέλια κρασί) για χάρη του Αγίου Μιχαήλ Συνάδωνα. Το 1777 οι Κυμαίοι έκαναν δωρεές στη Μονή, αξίας 1.400 γροσίων. Το 1800 υπάρχει αναφορά στην ίδια μονή, ότι οι γέροντες και οι προεστοί ζητούν δάσκαλο από τη μονή και αποστέλλουν 94 βαρέλια κρασί της Αγίας Κάρας (του Μιχαήλ Συνάδωνα)⁵.

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι κάτοικοι της Εύβοιας ήταν πολύ καταπιεσμένοι από την τουρκική διοίκηση, καθώς π.χ στην περιοχή της Καρύστου πολλές φορές δεν τολμούσαν να βαφτίσουν τα παιδιά τους⁶, στην Κύμη παρατηρείται μια ελαστικότητα, αν όχι ανυπαρξία των παραπάνω φαινομένων. Μπορούμε με σιγουριά να υποθέσουμε ότι στην Κύμη ή δεν υπήρξαν καθόλου οθωμανικές εγκαταστάσεις ή ακόμα και αν υπήρξαν, ήταν αμελητέες ποσοτικά. Επιπλέον, η ζήτηση δασκάλου για τα παιδιά, μας δίνει την εικόνα συνειδητοποιημένης κοινότητας όσον αφορά την εθνική της ταυτότητα, ενώ παράλληλα, παρέχει και δημογραφικές πληροφορίες. Η Κύμη ήταν δημογραφικά ενεργή σε γεννήσεις αφού υπήρχε αριθμός παιδιών τόσο υψηλός (για την εποχή), ώστε να υπάρχει η ανάγκη αναζήτησης δασκάλου⁷.

³ Σταμάτη Παπαμιχαήλ, *Ας γνωρίσουμε την Κάρυστό*, Μητρώα Α.Ε., Κάρυστος 1992, σ. 9.

⁴ Κ. Α. Γουναρόπουλος, *Ιστορία της Νήσου Εύβοιας*, Θεσσαλονίκη 1930, σ. 109.

⁵ Βασίλειος Γ. Ατέσης, «Εκκλησιαστικά σημειώματα της Κύμης», *Σύμμεικτα Ευβοϊκά*, τόμος ΙΣΤ', 1971.

⁶ *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, τόμος Β', Αθήνα 1971, σ. 57.

⁷ Βασίλειος Γ. Ατέσης, *ό.π.*

Η ανάπτυξη που παρουσιάζει η Κύμη, σε σχέση με τη γενικότερη εικόνα της Εύβοιας, μας οδηγεί στην υπόθεση ότι η Κύμη μαζί τα όμορα χωριά της, τέθηκαν υπό την προστασία της σουλτάνας, εξαδέλφης του σουλτάνου Μαχμούτ, και για αυτό να απέφυγε τις καταπιέσεις που είχαν υποστεί άλλες περιοχές⁸.

Επίσης, σώζεται μια λίστα δωρητών κρασιού προς την Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας από το έτος 1803. Η εν λόγω λίστα περιλαμβάνει 80 άτομα, κάθε ένα από τα οποία αντιπροσώπευε και ένα νοικοκυριό της Κύμης. Ο Κ. Γουναρόπουλος στο έργο του, μας πληροφορεί ότι σε μητρώο της Κύμης καταγράφονται το 1812 280 οικογένειες (1.120 ψυχές περίπου) «Κατ' ασφαλή πληροφορίαν», το αναφέρει είτε γιατί ο ίδιος είδε αυτό το μητρώο είτε έχει αξιόπιστη πηγή.

Οι κάτοικοι της Κύμης συμμετείχαν στην επανάσταση του 1821⁹ με αποτέλεσμα η περιοχή να καεί¹⁰ από το στράτευμα του Ομέρ μπέη, διοικητή της Καρύστου. Ο πληθυσμός της σώθηκε καταφεύγοντας στα καράβια και στον όμορο οικισμό της Χηλής.¹¹

Για την μετεπαναστατική περίοδο της Κύμης πληροφορίες αντλούμε από το ημερολόγιο του Γεωργίου Ζαχ. Αινιάν, ο οποίος διετέλεσε Νομάρχης Εύβοιας εκείνη την εποχή.¹² Οι Κυμαίοι χαρακτηρίζονται από τον Αινιάνα ως προηγμένοι στον πολιτισμό, φιλόξενοι, ευπροσήγοροι, και σχεδόν οι καλύτεροι και διασημότεροι της Νήσου, κάτοικοι. Επιπλέον, μας πληροφορεί ότι η Κύμη κατοικούταν από περισσότερες από 500 οικογένειες στον αριθμό¹³ και διέθετε και τα ανάλογα σπίτια, δηλαδή 2000 ψυχές περίπου.¹⁴ Πρόκειται για μια αρκετά ικανοποιητική δημογραφική παρουσία, εάν σκεφτεί κανείς ότι στην απογραφή του 1830, η Εύβοια έφτανε τα 4.500

⁸ Ευάγγελος Β. Γλυκός, *Η Καρυστία και η Σκύρος μέσα στο χρόνο*, Αθήνα 1998, σ. 65.

⁹ 21 Ιουνίου 1821 μάχη στα Λέπουρα.

¹⁰ Ν. Ιωάννου, *Ευβοϊκά*, Εν Ερμούπολει 1857, σ. 63.

¹¹ Μικρός λιμένας που οι Κυμαίοι χρησιμοποιούσαν για να ναυπηγούν μικρά πλοία. Ευάγγελος Β. Γλυκός, *ό.π.*, σ. 93.

¹² Φαράντος Δημ. Χαράλαμπος, *Ο Νομάρχης Εύβοιας Γεώργιος Ζαχ. Αινιάν και το Ημερολόγιον της κατά την Επαρχίαν Καρυστία κατά τον Ιούνιον μήνα του 1835 έτους Περιοδείας μου*, Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών, τόμος ΛΖ' (2007), σ. 115.

¹³ *Ο. π.*

¹⁴ Χρησιμοποιούμε ως μέσο μέγεθος το 4. Βλέπε: Κώστας Κόμης, *Πληθυσμός και οικισμοί της Μάνης 15^{ος} -19^{ος} αιώνας*, Ιωάννινα 1995, σ. 60-61.

νοικοκυριά και η Κούμη είχε 325 οικογένειες¹⁵, δηλαδή μπορεί να θεωρηθεί αρκετά ενεργή δημογραφικά σε σχέση με άλλες περιοχές της Εύβοιας των οποίων οι κάτοικοι σφαγιάστηκαν ή σκλαβώθηκαν.¹⁶

Τα οικογενειακά ονόματα που σώζονται τόσο από τις δωρεές στη Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας προεπαναστατικά όσο και από τα Μητρώα αρρένων μετά την επανάσταση, μπορούν ως ένα βαθμό να μας δώσουν πληροφορίες, σχετικά με την πληθυσμιακή εισροή στην περιοχή της Κύμης η οποία, έχοντας λιμάνι και ναυτική ιστορία, δεν παρέμεινε ανεπηρέαστη από την εγκατάσταση των Σαμίων, Ανδριωτών, Ψαριανών, Σιφνίων και Κρητικών στην Εύβοια.

¹⁵ Ηλ. Παπαθανασόπουλος, «Ανέκδοτα έγγραφα περί των τουρκικών κτημάτων και της προσαρτήσεως της Εύβοιας», Αρχαίον Ευβοϊκών Μελετών, τόμ 17 (1971), σ. 335.

¹⁶ Ιωάννου Αναστασίου Μαυρομμάτου, *Ιστορία του αγώνος της εν Ευβοία Επαναστάσεως του 1821*, Εν Χαλκίδι 1892, σ. 19-20 : «εμβήκαν μέσα ει την επαρχίαν Ξηροχωρίου καίοντες τα χωριά, σφάζοντας τους χριστιανούς, σκλαβόνοντες τας οικογενείας των άπαντας, όπου μέχρι τέλους του έτους 1823 έσπειραν αλάτι άπασαν την Εύβοια οι οθωμανοί και ανεχώρησαν».

Μέρος Α΄ Βαπτιστικά και οικογενειακά ονόματα, τόποι καταγωγής και επαγγέλματα των κατοίκων της Κύμης κατά την περίοδο 1930-1950.

Εισαγωγή

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας εξετάζονται όλα τα στοιχεία που αφορούν τους θανόντες του Δήμου Κυμαίων μεταξύ 1930 και 1950. Γίνεται λεπτομερής καταγραφή των βαπτιστικών και οικογενειακών ονομάτων, των τόπων καταγωγής των θανόντων, καθώς επίσης εξετάζεται και η διασπορά των Κυμαίων στον ελλαδικό χώρο και στην αλλοδαπή. Όλη η επεξεργασία των δεδομένων έχει γίνει με κύριο γνώμονα την εξέταση της θνησιμότητας.

Όσο αναφορά τα ανθρωπωνύμια, έχουν αποκλειστεί ονόματα με βάση τη μικρή παρουσία τους σε ποσοστά, χωρίς να έχει γίνει κάποιος διαχωρισμός σε γηγενείς και επήλυδες. Τα βαπτιστικά ονόματα έχουν χωριστεί κατά φύλο.

Επιπλέον, μέσα από το αρχείο θανάτων της Κύμης, έγινε καταγραφή των τοποθεσιών-θέσεων και των επαγγελμάτων της πόλης. Οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν από τους πίνακες, οι οποίοι στοιχειοθετήθηκαν με βάση τα στοιχεία που βρίσκονται στο Δήμο Κύμης-Αλιβερίου στην πόλη της Κύμης, επιτρέπουν στην έρευνα, αρκετά ασφαλή συμπεράσματα σε συνδυασμό με τις πληροφορίες που αντλούμε από την σύγχρονη βιβλιογραφία που αφορά την περιοχή της Εύβοιας και ειδικότερα της Κύμης.

Κεφάλαιο 1

Βαπτιστικά Ονόματα και θνησιμότητα 1930-1950.

Ελλείπει επιθέτων κατά την οθωμανική περίοδο, τα βαπτιστικά ονόματα σε συνδυασμό με τα πατρώνυμα ήταν εκείνα που βασικά προσδιόριζαν το πρόσωπο¹⁷.

Ο Παπαζαφειρόπουλος αναφέρει στα 1887: «Οὐ προ πολλοῦ δὲ λαμβάνονται καὶ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ὀνόματα, ἐν ᾧ πρὸ τοῦ 1821 ἀσεβῆς ἔθεωρεῖτο νὰ φέρῃ τὶς ὄνομα ἀρχαίου Ἑλληνοῦ, καὶ ἐκ τούτου σπανιότατα ἀπαντᾷ ἐπὶ τουρκοκρατίας τοιοῦτον»¹⁸. Στην Ευρώπη από την άλλη, η "ανακάλυψη" των αρχαίων ελληνικών ονομάτων είχε συντελεστεί ήδη από τον 15ο αιώνα, ως αποτέλεσμα των τάσεων της Αναγέννησης. Σύμφωνα με τον Πασχάλη Κιτρομηλίδη, κατά το διάστημα 1750-1800 «η ελληνική συνείδηση, με τη στάθμιση του κανονιστικού της περιεχομένου και την κριτική αποτίμηση του κοινωνικού της περιβάλλοντος, υπό το φως των ιδεών του Διαφωτισμού, επιτέλεσε τη μετάβαση από το στάδιο της παράδοσης σε εκείνο της νεωτερικότητας»¹⁹.

Μια τέτοια μετάβαση συντελέστηκε και στο επίπεδο των ονομάτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, δίπλα στα παραδοσιακά ονόματα, επηρεασμένα από την εκκλησιαστική παράδοση, εμφανίστηκαν και ονόματα από το αρχαιοελληνικό παρελθόν. Υπήρξαν τα βαπτιστικά ονόματα, μία έκφραση της «κατάκτησης του κόσμου της ιστορίας»²⁰. Στο πλαίσιο του Διαφωτισμού οι Έλληνες άρχισαν να ανακαλύπτουν τους ιστορικούς τους δεσμούς και να επιζητούν την επανασύνδεσή τους με το αρχαίο τους παρελθόν.

Η αλλαγή στην ονοματολογία ήταν μια όψη των πνευματικών αλλαγών που συντελέστηκαν κατά την περίοδο μετά την ελληνική επανάσταση. Το γεγονός πως το παιδί θα λάμβανε το όνομα του θεού ή του ήρωα, της θεάς ή της μούσας παρέπεμπε μόνο στην προγονική σχέση με τους Αρχαίους Έλληνες, αλλά υποδήλωνε παράλληλα την επιθυμία των Νεοελλήνων να μιμηθούν τους προγόνους τους, στην αρετή.²¹

¹⁷ Μανόλη Τριανταφυλλίδη *Τα οικογενειακά μας ονόματα*, Προλεγόμενα-επεξεργασία κειμένου-σχόλια Ε. Σ. Στάθη, Θεσσαλονίκη 1995.

¹⁸ Παπαζαφειροπούλου, *Περισυναγωγή*, σ. 170.

¹⁹ Κιτρομηλίδη. *Διαφωτισμός*, σ. 82.

²⁰ Δημαρά, *Διαφωτισμός*, σ. 1-22.

²¹ Άννας Ταμπάκη, *Ρεύματα ιδεών & διάλογοι επικοινωνίας με τη δυτική σκέψη*, Αθήνα 2004, σ. 28-40.

Παρά τις προτροπές των λογίων, τα παραδοσιακά ονόματα, τα ονόματα της εκκλησιαστικής παράδοσης δεν εγκαταλείφθηκαν.²² Τα ονόματα των αγίων και των οσίων παρέμειναν δημοφιλή, όπως είναι δημοφιλή και σήμερα.

Στον ελλαδικό χώρο μέχρι και σήμερα οι περισσότεροι γονείς δίνουν όνομα στο παιδί τους λαμβάνοντας υπόψη τους παππούδες και τις γιαγιάδες. Αυτό έχει ως συνέπεια τις περισσότερες φορές να υπάρχει ανακύκλωση βαπτιστικών ονομάτων, κατά πλειοψηφία.

Με βάση το παραπάνω αξίωμα θα μελετήσουμε και θα ερμηνεύσουμε τον τρόπο ονοματοδοσίας των ανθρώπων της Κύμης που απεβίωσαν την περίοδο μεταξύ 1930-1950. Στον γενικό πίνακα 1 του Παραρτήματος, ο οποίος περιέχει συνολικά τα βαπτιστικά ονόματα, ανεξάρτητα από την ηλικία θανάτου, όσο και τους πίνακες που ακολουθούν στο παρόν κεφάλαιο και στους οποίους έχει γίνει ηλικιακός διαχωρισμός των βαπτιστικών ονομάτων, λαμβάνοντας υπόψη και τη θνησιμότητα κάθε ηλικιακής ομάδας (50 ετών και άνω) και (20-40 ετών). Με αυτόν τον τρόπο είναι δυνατό να κατανοηθούν οι ονοματοδοτικές συμπεριφορές κατά μέσο όρο 20 έως 80 έτη πριν από την υπό εξέταση περίοδο.

²² Είναι γεγονός πως η Εκκλησία της Ελλάδος τηρούσε μια παλίνδρομη, άλλοτε συμβιβαστική και άλλοτε αφοριστική στάση αμνηχανίας ή και ανασφάλειας απέναντι στην αρχαιοελληνική ονοματοδοσία. Η εν ισχύ εγκύκλιος του 1997 επιχειρεί τον συμβιβασμό.

Βαπτιστικά Θανόντων 1930-1950 άνω των 50 ετών

Πιν. 1 Βαπτιστικά ονόματα γυναικών άνω των 50 ετών.

Αύξων αριθμός	Βαπτιστικό Όνομα	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
1.	Αγαπία	1	0,25
2.	Αγγελίνα	4	1
3.	Αγγελική	6	1,5
4.	Αθηνά	8	2
5.	Αικατερίνη	47	12
6.	Αλεξάνδρα	1	0,25
7.	Αμέρισα ²³	7	1,7
8.	Αμυγδαλιά	7	1,7
9.	Αναστασία	4	1
10.	Ανθή	1	0,25
11.	Άννα	10	2,5
12.	Αρετή	11	3
13.	Ασημένια	1	0,25
14.	Ασινού	14	3,5
15.	Ασπασία	2	0,5
16.	Αφέντρα	3	0,8
17.	Αφροδίτη	1	0,25
18.	Βικτωρία	1	0,25
19.	Βιολέτα	1	0,25
20.	Βολτάϊνα	1	0,25
21.	Γαρουφαλιά	2	0,5
22.	Γεωργούλα	2	0,5
23.	Δάφνη	1	0,25
24.	Δέσποινα	1	0,25
25.	Διαμάντω	1	0,25
26.	Ειρήνη	2	0,5
27.	Ελένη	53	13,5
28.	Ελισάβετ	1	0,25
29.	Ελισάβετ	2	0,5
30.	Επιστήμη	1	0,25
31.	Ερασμία	1	0,25
32.	Ευανθία	2	0,5
33.	Ευγενία	4	1
34.	Ευδοκία	1	0,25
35.	Ευδοξία	1	0,25
36.	Ευθαλεία	2	0,5
37.	Ευθέρπη	1	0,25
38.	Ευθυμία	1	0,25
39.	Ευλαμπεία	1	0,25

²³ Χούμης Α.Κ., Βαπτιστικά Ονόματα, *Δελτίο Ιστορικής και Εθνολογικής εταιρείας της Ελλάδος*, τ. 4, Εν Αθήναις 1892. σ. 348-352, Αμοίρισα (Κυδωνίαι και Καστελόριζο).

40.	Ευφροσύνη	2	0,5
41.	Ζαχαρού	33	8
42.	Ζωή	5	1
43.	Θεοδώρα	1	0,25
44.	Καλή	3	0,8
45.	Καλλιόπη	13	3
46.	Κερατσού	4	1
47.	Κυπαρισσού	1	0,25
48.	Κωνσταντίνα	2	0,5
49.	Μαγδαληνή	1	0,2
50.	Μαργαρώ	3	0,8
51.	Μάρθα	1	0,25
52.	Μαρία	51	13
53.	Μαριγώ	21	5
54.	Μαρίνα	1	0,2
55.	Μαρουδιά	10	2
56.	Μαχώ	1	0,2
57.	Μηλίτσα	1	0,2
58.	Μόσχα	1	0,5
59.	Ολυμπία	1	0,2
60.	Παναγιού	1	0,2
61.	Παρασκευή	1	0,2
62.	Πελαγία	1	0,2
63.	Πινελόπη	1	0,2
64.	Πολυξένη	1	0,2
65.	Ρεββέκα	1	0,2
66.	Ρηγιώ	4	1
67.	Ροδάνθη	1	0,2
68.	Σαιραϊνώ	1	0,2
69.	Σοφία	3	0,8
70.	Σταματίνα	3	0,8
71.	Στυλιανή	5	1
72.	Φανή	1	0,2
73.	Φιλιώ	3	0,8
74.	Φωτεινή	5	1
75.	Φωτεινή	1	0,2
76.	Χαρίκλεια	2	0,5
77.	Χρυσάνθη	3	0,8
	Σύνολο	391	100

Ο παραπάνω πίνακας αποτελεί τη συγκέντρωση των γυναικείων βαπτιστικών ονομάτων από 50 ετών έως και 108 ετών που είναι ηλικιακά η μεγαλύτερη εγγραφή στις γυναίκες αυτής της ομάδας. Η αναλογία προσώπων/ ονομάτων αντιστοιχεί στο 5%, ενώ οι μοναδιαίες συχνότητες σε αυτή την ηλικιακή ομάδα αντιστοιχούν στο 9,4%. Δεδομένα που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι στο ηλικιακό πλαίσιο 50 ετών και

άνω υπάρχει ένας σταθερός ρυθμός επιλογής βαπτιστικών ονομάτων που εναλλάσσεται σύμφωνα με παλαιότερα πρότυπα.

Τα ονόματα που συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό προσώπων είναι: Ελένη (53 πρόσωπα) 13,5% του συνόλου. Για το όνομα αυτό υπάρχει στο αρχείο θανόντων εγγραφή 105 ετών. Τεκμήριο που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι έχει μεγάλη θέση στην ονοματοδοσία της Κύμης. Μαρία (51 πρόσωπα) 13% με ηλικιακή εγγραφή 104 ετών και Μαριγώ (21 πρόσωπα) 5%, Αικατερίνη (47 πρόσωπα) 12% και το όνομα Ζαχαρού το οποίο θεωρείτε τοπικό (33 πρόσωπα) 8% του συνόλου με την παλαιότερη εγγραφή 108 ετών.

Στα τοπικά ονόματα συγκαταλέγονται και τα εξής: Αμέρισα²⁴ (7 πρόσωπα) αγγίζει σχεδόν το 2% του συνόλου και φαίνεται να έχει μια μακρά παρουσία στην Κύμη καθώς η μεγαλύτερη ηλικία που υπάρχει σε εγγραφή είναι 102 ετών, Ασινού²⁵ (14 πρόσωπα) 3,5% του συνόλου, με μεγαλύτερη ηλικία 93 ετών, Μαρουδιά (10 πρόσωπα) 2% με εγγραφή 98 ετών και το όνομα Κερατσού²⁶ (4 πρόσωπα) 1%, στο οποίο επίσης βρίσκεται εγγραφή ηλικιωμένης 90 ετών.

Τόσο από τον Πίνακα του Παραρτήματος όσο και από τον παρόντα πίνακα παρατηρείται ότι τα αρχαιοελληνικά ονόματα καταλαμβάνουν μια μεγάλη έκταση στην ονοματοδοσία των ανθρώπων που ζούσαν στην Κύμη και απεβίωσαν μεταξύ 1930 και 1950, με ποσοστό στα γυναικεία ονόματα (84 πρόσωπα στο γενικό σύνολο ανεξαρτήτως ηλικίας) 14,6%. Μερικά από αυτά υπάρχουν στον παραπάνω πίνακα: Αθηνά (8 πρόσωπα) 2%, για την ηλικιακή ομάδα 50 ετών και άνω, Ασπασία (2 πρόσωπα) 0,5%, Αφροδίτη (1 πρόσωπο) 0,25% και Ευθαλεία (2 πρόσωπα) 0,5%. Μεγάλη προτίμηση παρατηρείται ότι έχει το όνομα Καλλιόπη (13 πρόσωπα) 3% σε αντίθεση με την ηλικιακή ομάδα 20 έως 40 ετών που υπάρχουν μόνο 2 πρόσωπα με αυτό το όνομα.

Μια μεγάλη κατηγορία φαίνεται ότι αποτελούν τα ονόματα που φανερώνουν λουλούδι ή δέντρο και αντιστοιχούν σε ηλικίες άνω των 70 ετών, γεγονός που

²⁴ Μπούτουρα Α., *Τα νεοελληνικά κύρια ονόματα*, σ. 88. Αμέρισα από το αμήρισα, προέρχεται από το Αμηράς ή εμίρης και σημαίνει εμίρισα, δηλ. σύζυγος Άραβα αρχηγού.

²⁵ Μπούτουρα Α., *Τα νεοελληνικά κύρια ονόματα*, σ.143. Βαπτιστικό από το Ασήμω. Στην περιοχή της Κύμης μπορεί να υπάρχει επιρροή από τη Ρωσία μέσω Κων/πολης (Ασινέθη/Παλαιά Διαθήκη). Υπάρχει μια ομάδα ονομάτων από Π.Δ. και Κ.Δ. (Ρεββέκα, Μάρθα, Μαγδαληνή, Ελσάβετ, Ασινού, Άννα).

²⁶ Χούμης Α.Κ., ο.π., Κυράτσω (Ζαγορά), μάλλον Πηλίου.

υποδεικνύει μια καθιέρωση ονομάτων τέτοιου είδους 70 με 100 χρόνια τουλάχιστον πριν από την περίοδο που υπάρχει το αρχείο θανάτων. Μερικά από αυτά είναι: Αμυγδαλιά (7 πρόσωπα) αγγίζει σχεδόν το 2% και η μεγαλύτερη ηλικιακή αναφορά είναι 85 ετών, Ανθή (1 πρόσωπο , 70 ετών) 0,25%, Γαρουφαλιά (2 πρόσωπα, 85 και 86 ετών) 0,5%, Δάφνη (1 πρόσωπο 85 ετών) 0,25%, Κυπαρισσού (1 πρόσωπο, 80 ετών) 0,25% ,Μαργαρώ (3 πρόσωπα, 83 ετών), Μηλίτσα (1 πρόσωπο 90 ετών) 0,25 % , Μόσχου (1 πρόσωπο, 80 ετών) 0,25, Χρυσάνθη (2 πρόσωπα) 0,5 %. Αυτή η ομάδα βαπτιστικών ονομάτων σε συνδυασμό με την παρουσία των ονομάτων: Αμέρισα (7 πρόσωπα) 1,7 % του συνόλου, Αφέντρα²⁷ (3 πρόσωπα) 0,8%, Μαχώ (1 πρόσωπο) και Καλή (3 πρόσωπα) και η αυξημένη παρουσία του ονόματος Ζαχαρού²⁸, που δεν εντάσσεται, ούτε στα αρχαιοελληνικά ονόματα ούτε στα θρησκευτικά, καθώς δηλώνει ένα γνώρισμα του χαρακτήρα του ατόμου που το φέρει. Δίνουν την εικόνα μιας περιοχής που πριν την Ελληνική απελευθέρωση δέχτηκε καταπίεση είτε από ισλαμικές πληθυσμιακές ομάδες είτε από την ισλαμική διοίκηση της περιοχής. Ειδικά το βαπτιστικό Αμέρισα δηλώνει μεγάλη επιρροή από Μ. Ασία και πιθανόν να δινόταν από οικογένειες που είχαν εξισλαμιστεί αλλά ήταν κρυπτοχριστιανοί²⁹.

Στο παραπάνω συμπέρασμα οδηγεί η έλλειψη του ονόματος Αθανασία και των βαπτιστικών ονομάτων (στην ηλικιακή ομάδα 50 ετών και άνω) όπως είναι Νίκη και Ελευθερία, που σχετίζονται με την προσδοκία για απελευθέρωση³⁰.

Πιν.2 Βαπτιστικά ανδρών άνω των 50 ετών

Αύξων αριθμός	Άνδρες	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
1.	Άγγελος	1	0,2
2.	Αθανάσιος	14	3
3.	Αλέκος	1	0,2
4.	Αλέξανδρος	2	0,45
5.	Αναστάσιος	9	2
6.	Ανδρέας	2	0,45

²⁷ Χούμης Α.Κ., ο.π. Αφέντρα : Χίος.

²⁸ Σε δικαιοπρακτικό έγγραφο του 1811, το οποίο ανήκει στο αρχείο της Αντιγόνης Βακράτσα από τη Σκόπελο και βάση του οποίου φαίνεται ότι προεπαναστατικά είχαν εγκατασταθεί Κυμαίοι αναφέρονται τα ονόματα: μαρουδιά, ζαχαρούς, καθώς και το όνομα: Ιωάνη κονσταντί αστέρι. Περιοδικό Λέου, επιμ: Ποντικής Μχάλης, τεύχ.1, 2010.

²⁹ Καϊρης Μιχάλης Ζ., *Γυναικών ονόματα*, Αθήνα 2011, σ. 13.

³⁰ Ο.π, σ. 15.

7.	Αντώνης	4	0,9
8.	Απόστολος	1	0,2
9.	Αριστείδης	4	0,9
10.	Αριστοτέλης	1	0,2
11.	Αριστοτέλης	1	0,2
12.	Αχιλλέας	1	0,2
13.	Βασίλειος	3	0,6
14.	Βελισσάριος	6	1,3
15.	Γεώργιος	59	13
16.	Δανιήλ	1	0,2
17.	Δημήτριος	52	12
18.	Εμμανουήλ	4	0,9
19.	Ευάγγελος	5	1
20.	Ευστάθιος	1	0,2
21.	Ευστράτιος	1	0,2
22.	Ζαφείριος	1	0,2
23.	Θεμιστοκλής	2	0,45
24.	Θεόδωρος	2	0,45
25.	Θεοχάρης	1	0,2
26.	Θωμάς	1	0,2
27.	Ιωακείμ	1	0,2
28.	Ιωάννης	57	13
29.	Κυριάκος	2	0,45
30.	Κωνσταντίνος	33	7,5
31.	Λεμονής	1	0,2
32.	Μιλτιάδης	1	0,2
33.	Μιχαήλ	4	0,9
34.	Νίκανδρος	1	0,2
35.	Νικόλαος	58	13
36.	Ξενοφών	1	0,2
37.	Παναγιώτης	2	0,45
38.	Παντελής	1	0,2
39.	Παντελής	1	0,2
40.	Παύλος	8	2
41.	Περικλής	2	0,45
42.	Ποθητός	1	0,2
43.	Σοφοκλής	1	0,2
44.	Σπύρος	4	0,9
45.	Σταμάτιος	20	4,5
46.	Σταύρος	3	0,6
47.	Στυλιανός	2	0,45
48.	Τριαντάφυλλος	1	0,2
49.	Χαράλαμπος	4	0,9
50.	Χαρίλαος	1	0,2
51.	Χρήστος	3	0,6
	Σύνολο	384	100

Από τον πίνακα προκύπτει ότι τα βαπτιστικά Γεώργιος, Δημήτριος, Ιωάννης, Κωνσταντίνος και Νικόλαος αποτελούν συνολικά το 39% του συνόλου. Το βαπτιστικό όνομα Αθανάσιος (14 πρόσωπα) αποτελεί μόλις το 3% του συνόλου της ηλικιακής ομάδας άνω των 50 ετών φαινόμενο που γεννά ερωτηματικά, καθώς ο Άγιος Αθανάσιος είναι πολιούχος της Κύμης. Ακολουθεί μια ομάδα ονομάτων με μικρές συχνότητες: Το όνομα Αναστάσιος (9 πρόσωπα) 2%, Βελισσάριος (6 πρόσωπα) 1,3 %, Παύλος (8 πρόσωπα) 2% και το βαπτιστικό Σταμάτιος (20 πρόσωπα) 4,5% του συνόλου.

Τα βαπτιστικά που υπάρχουν σε μοναδιαίες συχνότητες αντιστοιχούν στο 6% και η αναλογία προσώπου/ονόματος δεν ξεπερνά το 8%. Ποσοστά αρκετά χαμηλά σε σχέση με το σύνολο 384 προσώπων. Προκύπτει ότι δεν υπάρχει μεγάλη ποικιλία στην ονοματοδοσία των ανδρών που γεννήθηκαν πριν 50- 90 χρόνια από την περίοδο 1930-1950.

Αρχαιοελληνικά ονόματα υπάρχουν σε μικρές συχνότητες. Μερικά είναι τα εξής: Αριστείδης (4 πρόσωπα) 0,9%, Αριστοτέλης (1 πρόσωπο) 0,2%, Αχιλλέας (1 πρόσωπο), Θεμιστοκλής (2 πρόσωπα) 0,45%, Μιλτιάδης (1 πρόσωπο) Νίκανδρος (1 πρόσωπο), Ξενοφών (1 πρόσωπο), Περικλής (2 πρόσωπα).

Τα ανδρικά βαπτιστικά ονόματα: Λεμονής³¹, Τριαντάφυλλος³², Θωμάς³³ και Ζαφείρης³⁴ φαίνεται να είναι πρώτα οικογενειακά ονόματα που παίρνουν τη θέση βαπτιστικών ονομάτων με τα χρόνια. Αντίστροφα το βαπτιστικό όνομα Νούτσος³⁵ γίνεται οικογενειακό όνομα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο βιβλίο του Αθανασίου Χ. Μπούτουρα, *Τα νεοελληνικά κύρια ονόματα, ιστορικά και γλωσσικά ερμηνευόμενα*, που εκδόθηκε το 1912, υπάρχουν ειδικές υποσημειώσεις για τα ονόματα που συναντώνται στην Κύμη και για τη γλωσσική τους μετάπλαση στην τοπική διάλεκτο³⁶. Τα ονόματα αυτά

³¹ Εγγραφή στο Μητρώο αρρένων ως οικογενειακό όνομα το έτος 1866.

³² Εγγραφή στο Μητρώο αρρένων ως οικογενειακό όνομα το έτος 1859.

³³ Μητρώο αρρένων εγγραφή 1843.

³⁴ Μητρώο αρρένων εγγραφή 1868.

³⁵ Μητρώο αρρένων εγγραφή 1834.

³⁶ Μπούτουρας Α. Χ., *Τα νεοελληνικά κύρια ονόματα, ιστορικά και γλωσσικά ερμηνευόμενα*, Εν Αθήναις 1912.

φτάνουν τα πενήντα τον αριθμό. Μερικά από αυτά είναι τα εξής: Αθανάσιος με την τοπική παραλλαγή Νάκας³⁷, Ροδάνθη³⁸, που κατά το συγγραφέα υπάρχει κατ' αποκλειστικότητα στην Κύμη. Το Τζανής³⁹, υπάρχει και ως οικογενειακό όνομα στην Κύμη. Πιθανόν να ήταν πριν βαπτιστικό και να επιλέχθηκε ως επώνυμο.

³⁷Ο.π., σ. 54.

³⁸Ο.π., σ. 45.

³⁹ Ο.π., σ. 119

Βαπτιστικά ονόματα θανόντων 20-40 ετών

Πιν.3 Βαπτιστικά ονόματα γυναικών 20-40 ετών

Αύξων αριθμός	Γυνακεία ονόματα	Απόλυτες Συχνότητες	
1.	Αγλαΐα	1	2
2.	Αθηνά	1	2
3.	Αικατερίνη	5	9
4.	Αμαλία	1	2
5.	Αμέρισσα	1	2
6.	Άννα	3	6
7.	Αρετή	2	3
8.	Ασπασία	2	3
9.	Ελένη	5	10
10.	Ευαγγελία	2	3
11.	Ευαγγελινή	1	2
12.	Ευθαλεία	1	2
13.	Ευφημία	1	2
14.	Ζαχαρού	4	4
15.	Θέκλη	1	2
16.	Ισμήνη	1	2
17.	Καλλιόπη	2	3
18.	Λούλα	1	2
19.	Μαρία	5	10
20.	Μαριγώ	1	2
21.	Μαρουδιά	2	3
22.	Νικολέτα	1	2
23.	Νίνα	1	2
24.	Παρασκευή	1	2
25.	Σουλτάνα	1	2
26.	Σοφία	1	2
27.	Σωτειρία	1	2
28.	Τριάδα	1	2
29.	Φιλώ	3	6
30.	Φωτεινή	1	2
	Σύνολο	49	100

Οι γυναίκες της ηλικιακής ομάδας 20-40 ετών αποτελούν μόλις το 4% σε σχέση με τη γενική θνησιμότητα, ενώ οι γυναίκες της ομάδας 50 ετών και άνω αποτελούν το 32%. Για το λόγο αυτό υπάρχει μικρότερο δείγμα βαπτιστικών ονομάτων και συχνότητες σε μικρότερες κλίμακες. Το ίδιο ισχύει και για τα βαπτιστικά αντρικά

ονόματα. Στοιχεία τα οποία οδηγούν στο βέβαιο συμπέρασμα ότι η θνησιμότητα των ατόμων μεταξύ 20 και 40 ετών κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα.

Η αναλογία πρόσωπα/ονόματα αντιστοιχεί στο 1,6%, ενώ οι μοναδιαίες συχνότητες φτάνουν το 39% του συνόλου. Το δείγμα των ονομάτων μπορεί να είναι μικρότερο λόγω της μειωμένης θνησιμότητας σε αυτή την ηλικιακή ομάδα, η οποία όμως προσφέρει μεγάλη ποικιλία ονομάτων.

Τα ονόματα Αικατερίνη, Ελένη και Μαρία αντιστοιχούν συνολικά στο 30% του συνόλου, ενώ τα αρχαιοελληνικά ονόματα βρίσκονται στο 22%. Μερικά από αυτά είναι τα εξής: Αγλαία (1 πρόσωπο), Αθηνά, Αρετή, Ασπασία (2 πρόσωπα), Ευθαλεία, Θέκλη, Ισμήνη.

Στον πίνακα υπάρχουν και τοπικά ονόματα που αποτελούν το 24% του συνόλου: Αμέρισα (1 πρόσωπο), Ευαγγελινή (1 πρόσωπο), Ζαχαρού (4 πρόσωπα), Μαρουδιά (2 πρόσωπα), Νίνα (1 πρόσωπο) και Φιλιά (3 πρόσωπα). Το βαπτιστικό Τριάδα προκύπτει ότι αρχίζει να χρησιμοποιείται στην Κύμη στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, καθώς στο μητρώο θηλέων Κύμης δεν υπάρχει εγγραφή με αυτό το βαπτιστικό όνομα έως το 1890⁴⁰.

⁴⁰ Μητρώο θηλέων Κύμης.

Πιν. 4 Βαπτιστικά ονόματα ανδρών 20-40 ετών

Αύξων αριθμός	Ανδρικά ονόματα	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
1.	Αγγελής	1	1,2
2.	Αθανάσιος	6	8
3.	Ανδρέας	1	1,2
4.	Αντώνης	2	3
5.	Βασίλειος	1	1,2
6.	Βελισσάριος	1	1,2
7.	Γαβριήλ	1	1,2
8.	Γεώργιος	11	14,2
9.	Γρηγόριος	1	1,2
10.	Δημήτριος	8	10,2
11.	Εμμανουήλ	5	6
12.	Ευάγγελος	2	3
13.	Ζηνόβιος	1	1,2
14.	Ηλίας	3	4
15.	Ιωάννης	10	13
16.	Κυριάκος	1	1,2
17.	Κωνσταντίνος	9	12
18.	Λεωνίδας	1	1,2
19.	Μάρκος	1	1,2
20.	Μιχαήλ	1	1,2
21.	Νικόλαος	4	5
22.	Νότης	1	1,2
23.	Ξενοφών	1	1,2
24.	Παναγιώτης	1	1,2
25.	Σπυρίδων	1	1,2
26.	Σταμάτιος	1	1,2
27.	Σταύρος	1	1,2
28.	Χρήστος	1	1,2
	Σύνολο	77	100

Εξετάζοντας τον πίνακα των ανδρικών βαπτιστικών ονομάτων θανόντων της ηλικίας 20-40 ετών σε σχέση με τη γενική θνησιμότητα της Κύμης προκύπτει η αντιστοιχία 6,3%. Το ποσοστό αυτό αφήνει το περιθώριο για υπόθεση ότι η θνησιμότητα στους άνδρες της παραγωγικής ηλικίας είναι μειωμένη σε σχέση με άλλες περιοχές. Η αναλογία προσώπων/ονομάτων αντιστοιχεί στο 2,8%, παρουσιάζει μια λανθάνουσα εικόνα αν λάβουμε υπόψη ότι ο μοναδιαίες συχνότητες φτάνουν το 23% του συνόλου για την παρούσα ηλικιακή ομάδα.

Υπάρχει ποικιλία ονομάτων κυρίως αγίων της Ορθόδοξης εκκλησίας, ενώ τα αρχαιοελληνικά ονόματα περιορίζονται σε τρία πρόσωπα: Ζηνόβιος⁴¹ (1 πρόσωπο), Λεωνίδα⁴² (1 πρόσωπο) και Ξενοφών⁴³ (1 πρόσωπο).

Τα βαπτιστικά Αθανάσιος, Γεώργιος, Δημήτριος, Ιωάννης και Κωνσταντίνος αποτελούν το 57% του συνόλου. Σε συνδυασμό με τη μικρή παρουσία αρχαιοελληνικών ονομάτων μπορεί να διαπιστωθεί η αλλαγή στον τρόπο ονοματοδοσίας των θανόντων με μέσο όρο ηλικίας 30 ετών, σε σχέση με τον Πίνακα 2⁴⁴.

Από τον Γενικό Πίνακα των βαπτιστικών ονομάτων⁴⁵ παρατηρείται ότι στα γυναικεία ονόματα υπάρχει μεγαλύτερη ποικιλία σε σχέση με τα αντρικά. Οι μοναδιαίες συχνότητες στα γυναικεία ονόματα αντιστοιχούν σχεδόν στο 50% (48/98), ενώ στα ανδρικά (24/64) αντιστοιχούν στο 37,5%. Τα βαπτιστικά Μαρία 13% και Γεώργιος 14,2 % έχουν τη μεγαλύτερη συγκέντρωση, ενώ στα ονόματα Αθανασία 0,5% και Αθανάσιος 4% αποδίδονται πολύ μικρές συχνότητες, γεγονός που μπορεί να δικαιολογηθεί από την παρουσία και την ποικιλία των αρχαιοελληνικών ονομάτων και στα δύο φύλα. Το ναυτικό παρελθόν της περιοχής φαίνεται από το βαπτιστικό Νικόλαος (77 πρόσωπα) 12% του συνόλου των ανδρικών ονομάτων. Αντίστοιχα, η έλλειψη του ονόματος αυτού στον γυναικείο κατάλογο φανερώνει ότι δεν το έδιναν στις γυναίκες.

⁴¹ Μαντζουράνης Κωνσταντίνος Ι., *Τα κυριότερα ονόματα των Ελλήνων και Ελληνίδων*, Αθήναι 1957, σ. 64. Υπήρξε σοφιστής επί Ανδριανού.

⁴² Μαντζουράνης Κωνσταντίνος Ι., *Τα κυριότερα ονόματα των Ελλήνων*, *ό. π.*, σ. 91.

⁴³ Στο ίδιο, σ. 107.

⁴⁴ Βλ. Πίνακας Βαπτιστικών ονομάτων θανόντων 50 ετών και άνω.

⁴⁵ Βλ. στο Παράρτημα της εργασίας.

Κεφάλαιο 2^ο

Οικογενειακά Ονόματα και Θνησιμότητα 1930-1950.

Τα επώνυμα καθιερώθηκαν μόνο μετά την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους, με το Βασιλικό Διάταγμα «περί τῆς ἀρμοδιότητος τῶν Νομαρχῶν καὶ περὶ τῆς κατὰ Νομαρχίας υπηρεσίας»⁴⁶ του 1833, κατά την προηγούμενη περίοδο τα βαφτιστικά ονόματα ήταν εκείνα που βασικά προσδιόριζαν το πρόσωπο⁴⁷. Παρότι η άποψη αυτή τεκμηριώνεται με το Βασιλικό Διάταγμα, στη Κύμη φαίνεται ότι πολλά από τα επώνυμα που χρησιμοποιούνται και σήμερα είχαν παγιωθεί, τουλάχιστον σε τοπικό επίπεδο από το 1820. Λαμβάνοντας υπόψη τα πολεμικά γεγονότα του 1820 υπάρχουν σε χρήση τα ονόματα: Αστέρης, Γαννάκης, Μήτρου, Παππός, Δήμου, Γανώσης⁴⁸.

Στους φορολογικούς καταλόγους της Εύβοιας του έτους 1474, που δημοσίευσε η Ε. Μπαλτά⁴⁹, για τους περισσότερους υπηκόους αναφέρεται και ένα δεύτερο όνομα που έχει τη μορφή επωνύμου. Τα περισσότερα οικογενειακά ονόματα παγιώθηκαν στην περίοδο της τουρκοκρατίας. Τα επώνυμα καταγωγής παγιώθηκαν κυρίως τον 19^ο αιώνα κα αυτό οφείλεται στην αύξηση της κινητικότητας του πληθυσμού, η οποία ευνοήθηκε από τις συνθήκες ασφάλειας που επικράτησαν εκείνη την περίοδο.

Στην Κύμη ο μικρός πληθυσμός μας επιτρέπει να δούμε όλες μαζί αλλά και κάθε μια ξεχωριστά αυτές της περιπτώσεις εγκατάστασης αρκετών ατόμων από την περιοχή του Αιγαίου, της Ηπείρου, της Πελοποννήσου αλλά και μετεγκαταστάσεις μέσα από την ίδια περιοχή της Καρυστίας.

Το γεωγραφικό πλαίσιο της έρευνας κινήθηκε αποκλειστικά στην Κύμη και όχι στην ευρύτερη περιοχή της. Το χρονολογικό πλαίσιο ορίζεται μεταξύ 1930-1950, όπου και εξετάζεται το αρχείο θανάτων της Κύμης.

⁴⁶ «Περὶ τῆς ἀρμοδιότητος τῶν Νομαρχῶν, καὶ περὶ τῆς κατὰ τὰς Νομαρχίας Ὑπηρεσίας»: «Ὅσοι πολῖται δὲν ἔχουν παρονόματα, ὀφείλουν νὰ δεχθoύν τοιαῦτα· ἀλλὰ δὲν τοῖς ἐπιτρέπεται νὰ ἀλλάσουν κατ' ἀρέσκειαν τὸ ἅπαξ ἀποδεχθέν, εἰμὴ μόνον συναινέσει τοῦ Βασιλέως», *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, αρ. 17, 4/16 Μαΐου 1833, ἀρθρ. 11, ἐδάφ. 19.

⁴⁷ Μανόλη Τριανταφυλλίδη *Τα οικογενειακά μας ονόματα*, ὁ. π.

⁴⁸ Τρίμης, Κωνσταντῖνος Α., *Κυμαϊκά: ἡτοι ἱστορία καὶ τοπογραφία τῆς Κύμης*, Ἐν Αθήναις 1894, σ. 23.

⁴⁹ Ευαγγελία Μπαλτά, «Ενδείξεις για την κίνηση πληθυσμού και εισοδήματος. Το παράδειγμα της Εύβοιας στα τέλη του 15ου και αρχές 16ου αιώνα», *Αρχείον Ευβοϊκῶν Μελετῶν* 26 (1984-85), σ.291-352.

Πιν. 5. Οικογενειακά ονόματα θανόντων 1930-1950

Αύξων αριθμός	Οικογενειακά Ονόματα	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
1.	Αθανασίου	6	1,1
2.	Αλεξανδρής	4	0,7
3.	Αντωνίου	4	0,7
4.	Αποστολίδη	4	0,7
5.	Αποστόλου	15	3
6.	Αστέρη	18	3,3
7.	Βάσσος	13	2,3
8.	Βάχλας ⁵⁰	4	0,7
9.	Βεζύρη	4	0,7
10.	Βέκιος	4	0,7
11.	Βεναρδής	4	0,7
12.	Βενιζέλος	5	1
13.	Βλαχογιάννης	9	2
14.	Βογιατζής	6	1,1
15.	Γανώση	14	3
16.	Γεωργιάδης	4	0,7
17.	Γκίκας ⁵¹	4	0,7
18.	Γκρούς ⁵²	4	0,7
19.	Δαφνής	9	1,6
20.	Δελημάρας	7	1,2
21.	Διονάς	7	1,2
22.	Ευαγγέλου	4	0,7
23.	Ζουρμπούλης	4	0,7
24.	Θώμας	12	2,2
25.	Καπαμά	7	1,2
26.	Καραβάς	11	2
27.	Καραμάνος	6	1,1
28.	Καρυστινός	4	0,7
29.	Κατρή	4	0,7
30.	Κηπιώτης	4	0,7
31.	Κηρύκου	4	0,7

⁵⁰ Βάχλας ή Μπάχλας ήταν πρόκριτος οπλαρχηγός από το Κάδι, έλαβε μέρος ως εκπρόσωπος της Εύβοιας στην Εθνική Συνέλευση (1829). Πανδής-Αγαθοκλή Βάννα, *Η Ιστορία της Κύμης μέσα από τους δρόμους της*, Αθήνα 2005, σ. 28.

⁵¹ Χούμης Α.Κ. Στην Ύδρα το όνομα Γκίκας βρίσκεται ως βαπτιστικό.

⁵² Χαραυγή ή Γκρουστέσιον Πυλίας Μεσσηνία, πιθανότατα το οικογενειακό όνομα Γκρούς να προέρχεται από τοπωνύμιο και να δηλώνει εγκατάσταση στην περιοχή της Κύμης από την Πελοπόννησο. Σύμφωνα με τα δείγματα των ονομάτων που εμπεριέχονται στο αρχείο θανάτων στη Κύμη κατά μεγάλη πιθανότητα ήρθαν οικογένειες από την Πελοπόννησο.

32.	Κονάς	5	1
33.	Κούρουπα	6	1,1
34.	Κρητικός	4	0,7
35.	Λάμπρος	5	1
36.	Λούλης	10	2
37.	Μανωλιάς	5	1
38.	Μαργαρίτης	6	1,1
39.	Μαρίνος	6	1,1
40.	Μάρκου	6	1,1
41.	Μήτρος	7	1,2
42.	Μικράκης	4	0,7
43.	Μοναχός	6	1,1
44.	Μόνος	5	1
45.	Μουρκουτά	4	0,7
46.	Μπαλαράς	6	1,1
47.	Μπάστας	6	1,1
48.	Μπήλιος	4	0,7
49.	Μπιμπή	4	0,7
50.	Μπονάτσος	4	0,7
51.	Μπόνος	6	1,1
52.	Μπουζαίος	4	0,7
53.	Μπούνιας	6	1,1
54.	Μυλωνάς	4	0,7
55.	Μώρος	8	1,4
56.	Νικολούτσος	9	2
57.	Ξηρός	4	0,7
58.	Παγώνης	5	1
59.	Παντελής	4	0,7
60.	Παπασταματίου	6	1,1
61.	Παπουτσής	5	1
62.	Παππás	5	1
63.	Παυλίδης	4	0,7
64.	Πάφρα	4	0,7
65.	Πέπας	5	1
66.	Πράπας ⁵³	6	1,1
67.	Ράλλιος	4	0,7
68.	Ρωπαίτη	7	1,2
69.	Σαμψώνη	5	1
70.	Σαρρής	4	0,7
71.	Σεντούκας	8	1,4
72.	Σπανός	5	1
73.	Σταματίου	8	1,4
74.	Σταμέλος	5	1
75.	Σταύρου	10	2
76.	Στέφανος	4	0,7

⁵³ Πράπας: Οικογένεια Πραποπούλου: Κων/νος Πραπόπουλος. Γεννήθηκε στα Ζάτουνα Αρκαδίας ήταν γιός του Παναγιώτη Πράπα ή Μαρλαφέκα. Στην ιστοσελίδα: randektis.ekt.gr, επίσκεψη στην ιστοσελίδα 11/3/2016.

77.	Τριανταφύλλου	4	0,7
78.	Τσάλας	4	0,7
79.	Τσαπραλής	7	1,2
80.	Τσεκούρας	13	2,3
81.	Τσεσμελής	4	0,7
82.	Τσολάκος	6	1
83.	Φλώρος	5	1
84.	Φόρα	7	1,2
85.	Χαρτσάς	8	1,4
86.	Χατήρας	7	1,2
87.	Χρήστου	5	1
88.	Χριστοδούλου	4	0,7
89.	Ψαράκη	6	1,1
90.	Ψύχας	6	1,1
	Σύνολο	543	100

Ο Πίνακας 5 περιλαμβάνει τα οικογενειακά ονόματα θανόντων μεταξύ 1930 και 1950. Έχει διαμορφωθεί αφού αφαιρέθηκαν οι συχνότητες 1, 2 και 3 προς διευκόλυνση στην ανάγνωση του Πίνακα⁵⁴. Η αναλογία προσώπων/ονομάτων είναι 6% για τον Πίνακα 4 ποσοστό που δηλώνει ποικιλία ονομάτων και χωρίς την παρουσία των μικρών συχνοτήτων. Η συχνότητα 1 αντιστοιχεί σε 273 ονόματα 51% στο σύνολο των ονομάτων (273/528) στα οποία 51% αναλογούν άνδρες και 49% γυναίκες. Διαφορά στη θνησιμότητα μεταξύ των δύο φύλων σχεδόν δεν υπάρχει. Η συχνότητα 2 ανέρχεται σε 90 πλήθος ονομάτων και αποτελεί το 17% (90/528), με αναλογία γυναικών 71 πρόσωπα και ανδρών 101 πρόσωπα. Σε αυτή την συχνότητα η θνησιμότητα είναι μεγαλύτερη στους άνδρες, όμως μόνο σε αυτή την περίπτωση, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο η γενική θνησιμότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών κινείται σε όμοια κλίμακα. Τέλος η συχνότητα 3 ανέρχεται σε 47 ονόματα 8,5% όπου η αναλογία γυναικών είναι 67 πρόσωπα και ανδρών είναι 67 πρόσωπα. Ποσοστά τα οποία φανερώνουν ότι περίπου οι μισές οικογένειες της Κύμης είχαν 1 θάνατο τουλάχιστον κατά την περίοδο 1930-1950.

Τα οικογενειακά ονόματα και κατά συνέπεια οι οικογένειες της Κύμης που έχουν τις περισσότερες ανθρώπινες απώλειες είναι: η οικογένεια Αποστόλου (15 πρόσωπα) 3% του συνόλου για τον Πίνακα 5, Αστέρη (18 πρόσωπα) 3,3%, Βάσσος (13 πρόσωπα) 2,3 %, Γανώσης (14 πρόσωπα) 3%, Θωμάς (12 πρόσωπα) 2,2 %, Καραβάς

⁵⁴ Βλ. Παράρτημα Πίνακας 2 Οικογενειακά ονόματα θανόντων αναλογία ανδρών και γυναικών κατά όνομα.

(11 πρόσωπα) 2%, Λούλης (10 πρόσωπα) 2%, Νικολούτσος (9 πρόσωπα) 2%, Σταύρου (10 πρόσωπα) 2%, Τσεκούρας (13 πρόσωπα) 2,3 %.

Το οικογενειακά ονόματα που συγκεντρώνονται στο αρχείο θανάτων των ετών 1930-1950 φανερώνουν ένα σύνολο ονομάτων αρκετά πλούσιο από εννοιολογικής πλευράς. Τόσο στον παρόν πίνακα όσο και στον πίνακα Α του Παραρτήματος.

Τα επαγγελματικά ονόματα καλύπτουν σχεδόν το 12% του συνόλου των οικογενειακών ονομάτων⁵⁵ σε πλήθος ονομάτων 528, μερικά από αυτά είναι: Αναγνωστάκη⁵⁶ (1 πρόσωπο) Βαλμάς⁵⁷ (1 πρόσωπο), Βογιατζής⁵⁸ (6 πρόσωπα) Γανώσης (14 πρόσωπα), Διακοπούλου⁵⁹ (1), Ζωγράφος (1), Καζάνης (1), Καλαράκη⁶⁰ (6) και Κανάκης⁶¹ (2). Η ύπαρξη των επωνύμων Καραβάς⁶² (5 πρόσωπα) Καραβίας⁶³ (1 πρόσωπο) και Καραβοπούλου⁶⁴ (2 πρόσωπα) αντανακλούν το ναυτικό παρελθόν της Κύμης. Κουδουνά (1), Λυριντζής (2), Μάστορης⁶⁵ (3), Μυλωνάς (4), Οικονόμου⁶⁶ (9), Παπουτσή (5) και Ραφτόπουλος (1). Το οικογενειακό όνομα Σαραφianού⁶⁷ (1 πρόσωπο) στην περίπτωση που εξετάζεται ίσως είναι πατρδωνύμιο. Σύμφωνα με τον Ν. Καραπά⁶⁸ οι Σαραφianοί ήρθαν στην Κύμη από την Μακεδονία. Στο «Παράρτημα» της «Εφημερίδος της Κυβερνήσεως» της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 1850, στον πίνακα «εχόντων προσόντα ενόρκου» του Δήμου Κυμαίων, αναφέρεται πρόσωπο με το όνομα

⁵⁵ Πίνακας 2 Παράρτημα, (40/528).

⁵⁶ Θωμόπουλος Ι. Α., Νέα Εστία, *Τα Νεοελληνικά Επώνυμα: Εκκλησιαστικά*, τ. 982, σ. 736.

⁵⁷ Περιοδικό Λέου, τεύχος 4., σ. 4 : Αυτός που αλωνίζει με ζώα.

⁵⁸ Βογιατζόγλου Βάσος Η., *Επώνυμα της Μικρασίας*, Αθήνα 1992, σ. 135 τ. boyaci= βαφέας.

⁵⁹ Θωμόπουλος Ι. Α., Νέα Εστία, *Τα Νεοελληνικά Επώνυμα: Εκκλησιαστικά*, τ. 982, σ. 736.

⁶⁰ Καλάρω: ρίχνω τα δίχτυα στη θάλασσα για ψάρεμα, ιταλ. λ. calare = κατεβάζω τα πανιά.

⁶¹ Τριανταφυλλίδης Μανόλης, *Τα οικογενειακά μας ονόματα*, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 14.

⁶² Η λέξη καράβι χρησιμοποιείτε για ιστιοφόρο μεγάλο μεγέθους.

⁶³ Καραβίας είναι το επώνυμο παλαιάς και επιφανούς οικογένειας της Ιθάκης, με καταγωγή από τους Καλλέργηδες της Κρήτης, η οποία ανέδειξε πολλούς άνδρες που διακρίθηκαν στις επιστήμες, τα γράμματα και μεταξύ του κλήρου, *Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ελευθερουδάκη*, Τόμος Έβδομος, σελ. 263.

⁶⁴ Οικογένεια ομογενών από την Αίγυπτο γνωστή για τα τρία νεοκλασικά κτίρια που ανήγειρε στην Κύμη.

⁶⁵ Ο καταρτισμένος τεχνίτης, μάστορης: ιταλική λέξη, Μπαμπινιώτη Γ. Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Αθήνα 2009, σ. 809.

⁶⁶ Θωμόπουλος Ι. Α., Νέα Εστία, *Τα Νεοελληνικά Επώνυμα: Εκκλησιαστικά*, τ. 982, σ. 737.

⁶⁷ Βογιατζόγλου Β., ο.π., σ. 154, αραβ. sarraf= αργυραμοιβός, τραπεζίτης.

⁶⁸ Καραπάς Ν., *Κύμη ο εξώστης του Αιγαίου*, Αθήνα 1955, σ.44.

Σαραφιανός Κωνσταντίνου, και το επώνυμο σύμφωνα με τη δομή του πίνακα είναι το «Κωνσταντίνου». Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι το Σαραφιανός⁶⁹ ήταν αρχικά βαπτιστικό, που επιλέχτηκε ως επώνυμο. Είκοσι χρόνια περίπου μετά από αυτή την εγγραφή υπάρχουν πέντε εγγραφές στο μητρώο αρρένων Κύμης με το επώνυμο Σαραφιανός μεταξύ 1876 και 1922⁷⁰: Ταμβάκης⁷¹, Χαραράς⁷², Χαρτσάς⁷³ (8 πρόσωπα) και Χουλιάρης⁷⁴ (1 πρόσωπο).

Τα οικογενειακά ονόματα που δηλώνουν καταγωγή αντιπροσωπεύουν⁷⁵ το 12% του συνόλου των ονομάτων⁷⁶. Σε αυτή την κατηγορία ονομάτων ες αποτυπώνεται,

⁶⁹ Ο Καραπάς στο έργο του *ό.π.* αναφέρει : « Πρό τῆς ἑπαναστάσεως και μετά την πτώσιν τοῦ Σουλίου ἦλθε ἐξ Ἠλείου καί ἡ οἰκογένεια Στεφάνου, φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς και τα Σουλιώτικα καριοφύλια. Τοιαῦτα ὄπλα Σουλιωτῶν καί Παργίων εἶχον ἀγοράσει πολλοί Κυμαῖοι, οἱ ὅποιοι ταξιδεύοντες μέ τά πλοῖα καί διαθέτοντες χρήματα ἠγόραζον παρά τῶν Σουλιωτῶν καί Παργίων, οἵτινες διά τήν συνέχειαν τοῦ ἀγῶνος τά διέθετον. Κατ' αὐτήν τήν ἐποχὴν ἐμφανίζονται καί αἱ οἰκογένειαι Ἀποστολίδη, Βεναρδῆ, ἄγνωστον πῶς προελθοῦσαι καί μετά ταῦτα αἱ οἰκογένειαι Λεβεντοπουλαίων ἐκ Σερρῶν, Σαραφιανῶν ἐκ Μακεδονίας, Μουκανάκη ἐκ Καρπενησίου, Γανώση κλπ.» , σ. 44.

⁷⁰ Παπαρούπα Άννα, *Δημογραφικές Όψεις της Κύμης το 19^ο αιώνα*, Μεταπτυχιακή Εργασία (αδημοσίευτη), Ιωάννινα 2015.

⁷¹ Βογιατζόγλου Β., *ό.π.*, σ. 162, τ. tabak=ο βυρσοδέψης.

⁷² Βογιατζόγλου Β., *ό.π.*, σ. 185, τ. harar= μεγάλος σάκος. Είναι εκείνος που κατασκευάζει ή διαθέτει χαράρια , μεγάλα σεντόνια τα οποία διπλώνονται και γίνονται ένα είδος μεγάλου σάκου για να μεταφέρουν σανό στον αχυρώνα, Γιοχάλας Τίτος , *Αλβανολογία και ερασιτεχνισμός*, Αθήνα 1988, σ. 59: από περιοδικό Άστερος τ. 9, Άνοιξη 2009.

⁷³ Βογιατζόγλου Β., *ό.π.*, σ. 186, τ. harc = δαπάνη. Μια άλλη εκδοχή είναι να σημαίνει χαλκιάς, Άστερος, τ. 9, Άνοιξη 2009, σ.25.

⁷⁴ Άστερος, τ. 9, Άνοιξη 2009, σ. 25.

⁷⁵ Το ποσοστό αυτό είναι επί των ονομάτων που φαίνεται ξεκάθαρα ο τόπος καταγωγής, κατά τη διάρκεια της έρευνας για τα οικογενειακά ονόματα μπορούν να προστεθούν και άλλα ονόματα προερχόμενα κυρίως από τις μετονομασίες των χωριών ή θέσεων. Το 1855 δημοσιεύεται το πρώτο βασιλικό διάταγμα, που αφορά αποκλειστικά τη μετονομασία ενός οικισμού. Διαβάζουμε στο φύλλο της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως αρ. 38, της 22^{ας} Σεπτεμβρίου: “Ο οικισμός Γαιδουροχώρι του δήμου Άριος (επαρχία Καλαμών), μετωνομάσθη Αριοχώρι”. Στην εισηγητική έκθεση του υπουργού Εσωτερικών Ν. Λεβίδη, εξηγούνται οι λόγοι που επέβαλαν την απόφαση του εξελληνισμού: “Τα βάρβαρα ονόματα και τα κακόφωνα ελληνικά λυπούσι μεν το γλωσσικόν αίσθημα, έχουσι δε και επιβλαβή μορφωτικήν επήρειαν εις τους κατοικούντας, συστέλλοντά πως και ταπεινούντα το φρόνιμα αυτών, αλλά και παρέχουσι ψευδή υπόνοιαν της εθνικής συστάσεως του πληθυσμού των χωριών εκείνων, ων τα ξενικά ονόματα ηδύνατο να εκληφθώσιν ως μαρτυρούντα και ξενικήν καταγωγήν”. (Από lithoksou.net, επίσκεψη στην ιστοσελίδα: 23/3/2016). Τέτοια επώνυμα είναι: Καλούδης (Καλουδέ: σημ. Ψηλόκαστρο Πωγωνίου μετονομασία

έστω αδρά η καταγωγή των πληθυσμιακών συνόλων που αύξησαν το δημογραφικό κεφάλαιο⁷⁷ της Κύμης κατά το 19^ο και 20^ο αιώνα.

Μερικά ονόματα είναι είναι τα εξής: Αγαγιώτης⁷⁸ (2 πρόσωπα) Αγιοστρατικής (1 πρόσωπο), Αθηναίος (3 πρόσωπα), Αϊβαλιώτης⁷⁹ (2 πρόσωπα), Ανδρειώτης (1 πρόσωπο), Βάχλας⁸⁰ (4 πρόσωπα), Γραβαρίτης⁸¹ (2 πρόσωπα), Καλαματιανός (3 πρόσωπα), Καλύβης⁸² (1 πρόσωπο), Καρυστινός (4 πρόσωπα), Κηπιώτης⁸³ (4 πρόσωπα), Κρασιάς⁸⁴ (1 πρόσωπο) , Κρητικός (4 πρόσωπα), Οκτωνιάτης⁸⁵ (3 πρόσωπα), Οριώτης⁸⁶ (2 πρόσωπα), Πόγκας⁸⁷ (1 πρόσωπο) ,Ρωπαίτης⁸⁸ (7 άτομα) , Τσαπραλής⁸⁹ (7 πρόσωπα), Τσεσμελής⁹⁰ (4 πρόσωπα) , Υδραίος (1 πρόσωπο) και Νυδρώτης⁹¹.

Τα παρωνύμια αντιστοιχούν στο 14% του συνόλου των ονομάτων καλύπτοντας ένα μεγάλο κομμάτι των οικογενειακών ονομάτων, αφού στην ουσία δύο στους δέκα

1927), Τσαπραλή: Τσαπρασή: Ακροποταμιά Άρτας, μετονομασία το 1927, Μπαμπαράκος (Μπαράκου: Μάκιστος Ολυμπίας μετονομασία 1927, Μπάστας: Μπάστας: Άγιοι Θεόδωροι Ηλείας μετονομασία 1957, Χουλιάρης: Χουλιάρεικα : Ξηρικών Άρτας μετονομασία 1954.

⁷⁶ Βλ. Πίνακας 2 Παράρτημα (60/528).

⁷⁷ Κόμης Κώστας, *Δημογραφικές όψεις της Πρέβεζας 16^{ος}-18^{ος} αιώνας*, Ιωάννινα 1999, σ. 194.

⁷⁸ Ιδιοκτήτης ιστοφόρου τον 19^ο αιώνα. Καταγόμενος από τα Αγάγια ή Γιαγιά, το γειτονικό στη Βρύση χωριό του παλαιού Δήμου Κονιστρών. Άστερος, τ. 9, σ.28.

⁷⁹ Πρόκειται για πρόσφυγα που ήρθε στην Κύμη από το Αϊβαλί. Το προηγούμενο επώνυμό του σύμφωνα με την απόγονό του Βαγγελιώ Αϊβαλιώτη ήταν Παλαμάρης.

⁸⁰ Δ.δ. Βαχλιάς, ορεινό χωριό του νομού Αρκαδίας, που ανήκει στο Δήμο Κοντοβάζαινας. Ιωάννης Βάχλας: υπονήφιος Καρυστίας το 1850 για τις βουλευτικές εκλογές.

⁸¹ Γράβα ονομαζόταν η Βουνοσπηλιά Φιλιατών, η μετονομασία έγινε το 1927.

⁸² Ο καταγόμενος από το χωριό Καλύβη της Μακεδονίας, χωριό για το οποίο το πατριδωνύμιο είναι Καλυβίτης. Τριανταφυλλίδης, *ό.π* , σ.37.

⁸³ Από τους Κήπους του παλαιού Δήμου Κονιστρών.

⁸⁴ Τριανταφυλλίδης Μανόλης, *ό.π* , σ. 100, Κρασιά< χωριό κοντά στην Τραπεζούντα.

⁸⁵ Από την Οκτωνιά του Δήμου Αυλώνας.

⁸⁶ Από το Οριό του Δήμου Αυλώνας.

⁸⁷ Έχει τοπωνυμική προέλευση. Γλωσσικά Ηπείρου, Ιωάννινα 1964 τομ. Β, σ. 120.

⁸⁸ Ρουπαίτης. Πιθανόν να πρόκειται για τον καταγόμενος από τις Ρούπες Ρεθύμνου.

⁸⁹ Τσαπράλη: Σημερινή Ασπροποταμιά Άρτας, ήταν τσιφλίκι του Αλή Πασά. Αραβαντινός Σπυρίδων, *Ιστορία Αλή Πασά Τεπελενλής, 1895, σ. 601.*

⁹⁰ Από το Τσεσμέ.

⁹¹ Ο καταγόμενος από την Ύδρα.

Κουμιώτες έχει ως επίθετο ένα παρωνύμιο⁹². Μερικά από αυτά είναι: Βελέτζας (1 πρόσωπο), Γαλάνης⁹³ (1 πρόσωπο), Γκέγκε⁹⁴ (1 πρόσωπο), Γκίζας⁹⁵ (4 πρόσωπα) , Δελημάρας⁹⁶ (7 πρόσωπα), Ζερβόπουλος (2), Καλβανλής⁹⁷ (1 πρόσωπο) , Καμπούρης (2 πρόσωπα), Καφαντάρης⁹⁸ (1 πρόσωπο), Κοντογιάννης (3 πρόσωπα), Λαχανά (1 πρόσωπο), Λεβεντόπουλος⁹⁹ (3 πρόσωπα) , Μικράκης (4 πρόσωπα), , Ξηρός (4 πρόσωπα), Παχούλης (2 πρόσωπα), Σπανός (5 πρόσωπα), Τσεκούρας (13 πρόσωπα), Τσούρτου¹⁰⁰ (1 πρόσωπο), Φαφούτης (3 πρόσωπα), Χονδρογιάννης (2 πρόσωπα), Ψαρράκη (6 πρόσωπα), Ψύχας (6 πρόσωπα), Ψυχογιού (2 πρόσωπα).

Τα βαφτιστικά οικογενειακά ονόματα καλύπτουν το 8,3% του συνόλου των ονομάτων. Από αυτά το 3% είναι σίγουρα μητρωνυμικά, ενώ το 5,3% είναι ανδρωνυμικά.

Οι μητρωνυμικοί τύποι οικογενειακών ονομάτων υπονοούν ιδιαίτερες συγκυρίες στον κοινωνικό βίο μιας περιοχής, όπως είναι η μακροχρόνια ανδρική μετανάστευση ή η βιολογική εξέλιξη¹⁰¹ . Τα μητρωνυμικά ονόματα¹⁰² είναι: Ασιμάκη (1 πρόσωπο) από το βαφτιστικό Ασήμω, Αφενδράς (1 πρόσωπο) από το όνομα Αφέντρα, Δαφνής¹⁰³ (9 πρόσωπα) από το Δάφνη, Ευαγγελινού (1 πρόσωπο) από το

⁹² Τριανταφυλλίδης Μανόλης, *ό.π.*, σ. 53.

⁹³ Δημήτριος Σταματόπουλος, ελληνικά επώνυμα από αρβανίτικα παρατσούκλια, Γαλάνης < galan-e = μαύρος.

⁹⁴ Gegë-a= Φυλή μουσουλμάνων Γκέγκεδων Β. Αλβανία, ο άγιος, *ό.π.* και Τριανταφυλλίδης Μανόλης, *ό.π.*, σ. 54.

⁹⁵ Giza= Μυζήθρα (βλάχικη λέξη).

⁹⁶ Τριανταφυλλίδης Μανόλης, *ό.π.*, σ. 72, deli= τρελός.

⁹⁷ Τριανταφυλλίδης Μανόλης, *ό.π.*, σ. 83, calvus =φαλακρός.

⁹⁸ Τριανταφυλλίδης Μανόλης, *ό.π.*, σ. 70, kafadar= σύντροφος.

⁹⁹ Τριανταφυλλίδης Μανόλης, *ό.π.*, σ.55 και Ι. Α. Θωμόπουλος, *Νέα Εστία* τεύχ. 988 σ. 1166, Leventi: τολημροί ναυτικοί, οικογενειακό επώνυμο αρκετά συχνό στο νησιωτικό κυρίως ελληνισμό.

¹⁰⁰ Ι. Α. Θωμόπουλος, *Νέα Εστία* τευχ. 987, σ. 1087: Τσούρτος : όνομα γνωστό στο νησιωτικό ελληνισμό των Κυκλάδων. Στη Τζιά υπάρχει οικογένεια Τσούρτου. Εκεί το προσηγορικό Τσούρτος σημαίνει το δικτυωτό καλάθι των ψαράδων.

¹⁰¹ Κώστας Κόμης, *ό.π.*, σ. 199.

¹⁰² Ο Καραπάς στο βιβλίο του κάνει λόγο για παρουσία μητρωνυμικού επιθέτου : «... οί όποιοι έφερον τά όνόματα, ό Ίωάννης καί ό Νικόλαος τής Ζαχαρούς, όπως συνήθιζον έκ μητρός νά προσονομάζωνται», σ. 47.

Ευαγγελινή, που συνηθίζεται στην Κύμη. Το οικογενειακό Ζαχαρίου από το Ζαχαρού. Το όνομα Κεράτσας από το Κερατσού, το Κρινής από το Κρινιώ. Τα ονόματα Μάργαρη (1 πρόσωπο) και Μαργαρίτης¹⁰⁴ (6 πρόσωπα) από το βαπτιστικό Μαργαρώ/Μαργαρίτα. Το οικογενειακό όνομα Μαρίνος από το Μαρίνα. Το όνομα Μπήλιος από το Μπήλιω. Παγώνης από το Παγώνα, Πιπινέλης από το Πιπίνα¹⁰⁵, Τριανταφυλλίδου (1 πρόσωπο) και Τριανταφύλλου από το Τριανταφύλλια (-ω) και το Χαϊδού από το Χαϊδώ.

Μερικά πατρωνυμικά οικογενειακά ονόματα είναι: Αλεξανδρής (4 πρόσωπα), Ανδρέου (2), Ανέστη (1 πρόσωπο), Αντωνίου (4 πρόσωπα), Αποστολίδη (4 πρόσωπα) Αποστόλου (15 πρόσωπα), Γιαννάκη (2 πρόσωπα), Δημητράκη (1 πρόσωπο), Ελευθερίου (5 πρόσωπα), Ευαγγέλου (4 πρόσωπα), Θεοδώρου (1 πρόσωπο), Θωμάς¹⁰⁶ (18 πρόσωπα), Ιωακείμ (3 πρόσωπα), Ιωάννου (6 πρόσωπα), Κωστίδης (2 πρόσωπα), Λάμπρος (5 πρόσωπα), Μαλαξού¹⁰⁷ (1 πρόσωπο), Μάρκου (6 πρόσωπα), Μήτρος (7 πρόσωπα), Νικολάου (6 πρόσωπα), Στυλιανίδης (1 πρόσωπο), Τζαννής (2 πρόσωπα) και Φώτης (3 πρόσωπα).

Τόσο από τα οικογενειακά ονόματα όσο και από τον πίνακα 6 που ακολουθεί διαπιστώνονται οι πληθυσμιακές εισροές που δέχτηκε η Κύμη μέχρι το 1950. Στο δείγμα των οικογενειακών ονομάτων υπάρχει περισσότερη ποικιλία από τύπους καταγωγής, ωστόσο ο πίνακας που ακολουθεί είναι αρκετά κατατοπιστικός διότι συμπληρώνει το δείγμα και τεκμηριώνει κίνηση πληθυσμού στην Κύμη.

Οι τόποι καταγωγής των θανόντων μεταξύ 1930-1950 υποδιαιρούνται σε τρεις κατηγορίες. Α) Σε περιοχές και χωριά γύρω από την Κύμη, οπότε και υπάρχει πλαίσιο μετακίνησης από μικρότερα χωριά προς το κέντρο (Κύμη) μερικά από αυτά είναι: Βίταλο¹⁰⁸, Ενορία¹⁰⁹, Λάμαρη¹¹⁰, Μαλετιάνοι¹¹¹, Μετόχι¹¹². Β) Σε περιοχές εκτός

¹⁰⁴ Καρανικόλα Σωτηρίου Αλ., *Συμιαϊκόν Ονοματολόγιον*, Αθήνα 1971, σ. 37.

¹⁰⁵ Καρανικόλα Σωτηρίου Αλ., *ό.π.*, σ. 44.

¹⁰⁶ Θωμαίων : Νεράϊδα Λαρίσης, μετονομασία 1957.

¹⁰⁷ Μαλαξός: βαπτιστικό όνομα στην περιοχή του Καστελόριζου, Χούμης Α.Κ., ο.π. Το επώνυμο Μαλαξός το είχαν τρεις Έλληνες λόγιοι του 16^{ου} αιώνα, Δημοσθένης Ν Στρατηγόπουλος, «*Νικόλαος Μαλαξός και το υμνογραφικό του έργο*», Διδακτορική Διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Φιλολογίας. Τομέας Μεσαιωνικών και Νεοελληνικών Σπουδών 2003.

¹⁰⁸ Ο οικισμός είναι κτισμένος στους βορειοανατολικούς πρόποδες των Κοτυλαίων, σε υψόμετρο 240 μέτρων . Βρίσκεται στους πρόποδες των βουνών Ορτάρι και Αλοκτηρή, σε υψόμετρο 240 μέτρων, σ'

Εύβοιας είτε λόγω γάμου είτε εργασίας: Αρκαδία, Βόλος, Ζάκυνθος, Ήπειρος, Σάμο, Σίφνο, Σπέτσες, Σύμη. Γ) Περιοχές του εξωτερικού: Αμερική, Γαλλία¹¹³, Κωνσταντινούπολη, Μικρά Ασία και Ραιδεστό, φανερώνοντας έτσι τον επαναπατρισμό οικογενειών ή μεμονωμένων ατόμων και τεκμηριώνουν την εμπορική δραστηριότητα των Κυμαίων στις περιοχές αυτές¹¹⁴.

ένα καταπράσινο τοπίο από πεύκα και έλατα. Με 637 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001 όταν το 1940 ξεπερνούσε τους 1.000. <http://www.kimis-aliveriou.gr> επίσημη ιστοσελίδα Δήμου Κύμης – Αλιβερίου επίσκεψη στην ιστοσελίδα 23/3/2016).

¹⁰⁹ Ένας οικισμός της Κύμης κτισμένος στην κορυφή του όρους. Με 570 κατοίκους το 1940 και 273 σήμερα. Από τους νεότερους οικισμούς του Δήμου, φαίνεται ότι χτίστηκε επί Τουρκοκρατίας, κατά τον 18^ο αιώνα. Οι πρώτοι κάτοικοί του ήταν μάλλον μέτοικοι από νησιά του Αιγαίου (κυρίως από τα Ψαρά), οι οποίοι και έφεραν μαζί τους την βιοποριστική ενασχόληση με το ναυτικό εμπόριο. Οι Ενοριάτες διακρίθηκαν κυρίως ως караβοκύρηδες και καπετάνιοι των ιστιοφόρων. Μέχρι και σήμερα οι Ενοριάτες καπεταναίοι είναι γνωστοί για τις ικανότητές τους ακόμα και έξω από τα σύνορα της χώρας. Ο οικισμός εντάχθηκε το 1836 στον τότε Δήμο Κυμαίων, όπου και παρέμεινε μέχρι το 1912. (<http://www.kimis-aliveriou.gr> επίσημη ιστοσελίδα Δήμου Κύμης – Αλιβερίου επίσκεψη στην ιστοσελίδα 23/3/2016).

¹¹⁰ Πιθανόν εγκατάσταση Σουλιωτών, από τη Λάμαρη Σουλίου. Π. Α. Π., Χρονογραφία της Ηπείρου.

¹¹¹ Το όνομα του οικισμού προέρχεται από οικογενειακό επώνυμο, ίσως από τον πρώτο οικιστή. Μετά την απελευθέρωση και με τον ερχομό μετοίκων άρχισε το χωριό να αναπτύσσεται. Το 1896 αριθμούσε 367 κατοίκους, σύμφωνα με τη απογραφή, και ήταν στο ζενίθ της ανάπτυξής του με σχολείο και καταστήματα. *ό.π.*

¹¹² Σύμφωνα με την παράδοση η ονομασία του χωριού φαίνεται να προέρχεται από την αρχική κατασκευή του ναού του Αγίου Ιωάννου (καθολικό του χωριού), η οποία έγινε σε χώρο που προϋπήρχε μοναστηριακό οίκημα «Μετόχι». Το Μετόχι αυτό πιθανότατα να ανήκε στη μονή του Οσίου Νικολάου του Σικελιώτη. Το σωζόμενο καθολικό της μονής αυτής βρίσκεται σε μια κατάφυτη περιοχή βόρεια του χωριού. *ό.π.*

¹¹³ Οι εμπορικές σχέσεις Γαλλίας και Κύμης εξαιτίας του κρασιού άριστης ποιότητας που παρήγαγε η δεύτερη αποτυπώνονται στο έργο του Κωνστ. Τριμή: «...και εισήγετο σχεδόν άπας ο οίνος εις την Γαλλίαν, αγοραζόμενος παρ'εμπόρων Γάλλων τε και Ελλήνων, ερχόμενων επίτηδες εις Κύμην». Τριμής Κωνσταντίνος, *ό.π.*, σ.54.

¹¹⁴ Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι αυτό του Δεμερούτη Ευάγγελου από το Βίταλο, ο οποίος μετανάστευσε στην Αμερική και από εκεί στο Μεξικό μετά το 1922 και επανήλθε στην Ελλάδα το 1967. Καραπας Ν. *ο.π.* σ. 74 « Η μόνη έλπις είναι οι ίδιοι οι Κυμαίοι, οι έν τῆ ξένη σήμεραν εύρισκόμενοι και Έχοντες την δυνατότητα την οίκονομικήν ».

Πιν. 6 Τόποι καταγωγής θανόντων 1930-1950

Τόποι Καταγωγής Θανόντων	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
Αλιβέρι	1	1,2
Αμερική	1	1,2
Ανδρονιάννοι	2	2
Αρκαδία	1	1,2
Άρτα	1	1,2
Βίταλο	9	11
Βόλος	2	2
Γαλλία	1	1,2
Γραμματικιάννοι	1	1,2
Ενορία	9	11
Ζάκυνθος	1	1,2
Ήπειρος	1	1,2
Θράκη	2	2
Ιστιαία (Αρτεμήσιο)	1	1,2
Κάδι	1	1,2
Καζάρμα	1	1,2
Κακολύρι	1	1,2
Καλημεριάννοι	2	2,4
Κονίστρες	2	2,4
Κριεζιά	1	1,2
Κων/πολη	3	4,5
Λάμαρη	1	1,2
Μ. Ασία	3	4,5
Μακεδονία	1	1,2
Μαλετιάννοι	1	1,2
Μετόχι	8	10
Ξηροχώρι	1	1,2
Οκτωνιά	1	1,2
Οξύλιθος	3	4,5
Οριό	1	1,2
Πάτρα	2	2,4
Πειραιά	1	1,2
Πιρνακίω	1	1
Ρεδεστώ	1	1

Σαλαμίνα	1	1
Σάμος ¹¹⁵	1	1
Σίμη	1	1
Σίφνο	3	4,5
Σκύρος	3	4,5
Σπέτσες	1	1,3
Φιλιατρά	1	1
Χανιά	1	1
Σύνολο	81	100

Στον πίνακα 7 αποτυπώνονται αριθμητικά τα άτομα που πέθαναν εκτός Κύμης. Από τα 40 άτομα φαίνεται ότι μόνιμη εγκατάσταση είχαν τα 27 Πιν. 8, ενώ 13 άτομα (32% του συνόλου) πέθαναν σε νοσοκομεία της Αθήνας και της Χαλκίδας. Η έλλειψη νοσοκομείου¹¹⁶ αναγκάζει τους Κουμιώτες να φεύγουν, κυρίως για την αντιμετώπιση της φυματίωσης, καρδιολογικών νοσημάτων, πνευμονίας και ουραιμίας¹¹⁷. Ο Βαλαώρας που εκδίδει το βιβλίο του το 1945 αναφέρει ότι μεγάλο μέρος του πληθυσμού της υπαίθρου μένει αβοήθητο από την ιατρική επιστήμη και αυτό εξαιτίας της άνισης κατανομής των γιατρών μεταξύ χωριών και πόλεων¹¹⁸.

Πιν. 7 Τόποι θανάτων¹¹⁹

Τόπος Θανάτου	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
Ευαγγελισμός	4	10
Φράγμα Μαραθώνα	1	2,5
Εν Αθήναις Νοσοκομείο	1	2,5

¹¹⁵ Η ύπαρξη του χωριού «Κουμέϊκα» στη Σάμο δείχνει ότι η Σάμος και η Κύμη διατηρούσαν επαφές πολύ πριν το 19^ο αιώνα. Επιπλέον το οικογενειακό όνομα Καλαμπαχτασιώτης που βρίσκεται στην Κύμη σήμερα έχει τη ρίζα του στον οικισμό Καλαμπαχτασί της Σάμου. Κόμης Κώστας, *Ιστορικόδημογραφικά*, Αθήνα 1999, σ. 171. Γουναρόπουλος Κωνσταντίνος, *Ιστορία της νήσου Ευβοίας*, Θεσσαλονίκη 1930, σ. 33.

¹¹⁶ Το Νοσοκομείο της Κύμης ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1965 και άλλαξε δύο φορές θέση πριν από τη σημερινή του μόνιμη εγκατάσταση.

¹¹⁷ Αρχείο Θανάτων Κύμης 1930 – 1950.

¹¹⁸ Βαλαώρας Β. Γ., *Η Υγιεινή του Χωριού*, Αθήνα 1945, σ. 27.

¹¹⁹ Προφανώς οι θάνατοι Κυμαίων που είναι εγκατεστημένοι εκτός Κύμης υπάρχουν και στα ληξιαρχεία όπου συνέβη ο θάνατος.

Θεσσαλονίκη	1	2,5
Τύρναβος (Αμπελώνας)	1	2,5
Σοφοκλέους	1	2,5
Πολυκλινική Αθηνών	1	2,5
Δήμος Παγασών	2	5
Τσικαλαρία	1	2,5
Βόλος	3	7,5
Δήμος Λαυρεωτικής	3	7,5
Καβάλα	2	5
Χαλκίδα	2	5
Ιπποκράτειο	1	2,5
Μαρούσι	1	2,5
Άκραντο Πηλίου	1	2,5
Νοσοκομείο Λαϊκό	1	2,5
Νοσοκομείο Σωτηρεία	2	5
Αθήνα (Ζωγράφου)	1	2,5
Φορτηγό Πλοίο Αικατερίνη Ζ΄	1	2,5
Χαϊδάρι	1	2,5
Νοσοκομείο Χαλκίδας	1	2,5
Καλάβρυτα	2	5
Σκύρο	1	2,5
Νοσοκομείο Αγ. Σάββα Αθήνα	1	2,5
Σύνολο	40	100

Από τον πίνακα 7 φαίνεται ότι το 67% του συνόλου (24 άτομα) είχαν μόνιμη εγκατάσταση, ενώ υπάρχει και ένας θάνατος κατά τη διάρκεια ταξιδιού με φορτηγό πλοίο, γεγονός που επιβεβαιώνει την παρουσία Κυμαίων σε ναυτικά πληρώματα.

Οι πληθυσμιακές εισροές στην περιοχή της Κύμης είναι έκδηλες τόσο από τα βαπτιστικά ονόματα και τα επώνυμα που εξετάστηκαν όσο και από τα τοπωνύμια της περιοχής που αναφέρονται στο αρχείο θανάτων μεταξύ 1930-1950. Η παρουσία Κρητικών ονομάτων¹²⁰ και ονομάτων που προέρχονται από την τοπική διάλεκτο κοντινών νησιών με την Εύβοια όπως είναι η Ύδρα ή Άνδρος¹²¹. Μεγάλη παρουσία έχουν και τα ονόματα ή τα τοπωνύμια από την Ήπειρο και τη Πελοπόννησο γεγονός

¹²⁰ Τρίμης, Κωνσταντίνος Α., *ό.π.*, σ. 28, πληροφορεί ότι μεταξύ 1866-1869 κατέφυγαν από την Κρήτη 500 περίπου άτομα από τα οποία πολλά έμειναν στην Κύμη. Πιθανόν με αυτό το τεκμήριο να εξηγείται η παρουσία των Κρητικών επιθέτων στην Κύμη.

¹²¹ Στο βιβλίο Βαπτίσεων του Ιερού Ναού Αγ. Αθανασίου Κύμης σε λίγες περιπτώσεις οι νονοί προέρχονται από την Άνδρο. Οι κουμπιές μεταξύ ανθρώπων διαφορετικών περιοχών είναι επίσης δείκτες τεκμηρίωσης επαφών.

που τεκμηριώνει την εγκατάσταση οικογενειών από αυτές τις περιοχές τουλάχιστον 100 χρόνια πριν από την περίοδο μελέτης της παρούσας εργασίας¹²². Οι σχέσεις της Κύμης με τη Μ. Ασία τεκμηριώνονται από τον πίν. 6 καθώς επίσης και από το γεγονός ότι το Σεπτέμβριο του 1922 ένα καράβι αποβίβασε στο λιμάνι της Κύμης εκατοντάδες πρόσφυγες από τη Μ. Ασία. Ο Τ. Χατήρας αναφέρει: «Για πρώτη φορά εμείς τα αξέβγαλτα παιδιά των χωριών της Κύμης αντικρύσαμε αραμπάδες. Έβλεπες ακόμα τους άντρες με τις μικρασιάτικες ενδυμασίες»¹²³.

Επιπλέον ένα μεγάλο κομμάτι των οικογενειακών ονομάτων και των θέσεων που βρίσκονται στο αρχείο θανάτων μεταξύ 1930-1950 είναι σουλιώτικης ή αρβανίτικης προέλευσης¹²⁴. Το γεγονός αυτό τεκμηριώνεται από την πληροφορία του Ν. Ξ. Καράπα ότι αλβανόφωνοι είχαν κατοικήσει το βόρειο μέρος της Κύμης πέρα από τη συνοικία των Αγίων Ταξιαρχών και οι υπόλοιποι κάτοικοι δεν συναναστρέφονταν μαζί τους, μέχρι την επίσκεψη του Όθωνα¹²⁵

Μια εξαιρετική πηγή πληροφοριών αποτελεί το έργο του Νικόλαου Ξ. Καράπα¹²⁶, ο οποίος αναφέρει ότι από το 1849 υπάρχει στην περιοχή της Κύμης οικοδομικός αναβρασμός. Την ίδια περίοδο ήρθαν στην περιοχή οι Σεραφίανοί οι λεγόμενοι Σιφνιοί¹²⁷. Η οικογένεια Αστέρη εγκαταστάθηκε στην Κύμη από τη Στερεά Ελλάδα. Η οικογένεια Μαργέλη από τη Μακεδονία, η οικογένεια Κανάκη από την Τρίπολη, η οικογένεια Λούλη από τα Βάτικα Πελοποννήσου, η οικογένεια Παναγιώτου από Μυτιλήνη και η οικογένεια Ζαχαροπούλου από τη Σμύρνη¹²⁸.

¹²² Μερικά ονόματα που έχουν ταξινομηθεί προηγουμένως αλλά επιδέχονται και μια δεύτερη ερμηνεία είναι: Καραβάς: έδρα κοινοτ. νήσου και επαρχίας Κυθήρων. Κοφινάκου: Κοφίνι χωριό επαρχίας Ναυπλίας, μετονομάστηκε σε Τίρυνς Νέα. Καφαντάρης (Γεώργιος) : πολιτικός από την Ευρυτανία. Κοσμάς: έδρα κοινοτ. επαρχία Κυνουρίας, νομού Αρκαδίας, Λιάπη: χωριό επαρχ. Δωδώνης μετονομάστηκε σε Ιτέα. *Επίτομο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη* τόμος Β, σ. 1003-1618.

¹²³ Χατήρας Τάσος, *Ιστορία της Ανατολικής και Νότιας Εύβοιας*, εκδ. Θουκυδίδης, Αθήνα 1992, σ. 138.

¹²⁴ Ψιμούλη Βάσω Δ., *Σούλα και Σουλιώτες*, Αθήνα 1998 Καραβάς βουνό, σ.20, Καραμπίνη σ. 157, Λάκκα Σουλίου σ.115, Λάμαρη σ.133, 134, Μαργαρίτης: Μαργαρίτι, φρούριο οικισμός σ. 63-64. Γιοχάλας Τίτος, *Εύβοια τα Αρβανίτικα*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2002: Μπάνου σ. 320.

¹²⁵ Καράπας Ν.Ξ., *ό.π.*, σ. 44.

¹²⁶ Καράπα Ν. Ξ., *Κύμη ο εξώστης του Αιγαίου*, Εν Αθήναις 1955.

¹²⁷ *ό.π.*, σ. 68.

¹²⁸ *ό.π.*, σ. 43.

Κεφάλαιο 3^ο

Θνησιμότητα ανά συνοικία

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται οι θέσεις/τοποθεσίες που αναφέρονται στο αρχείο θανάτων και τα επαγγέλματα των θανόντων μεταξύ των ετών 1930 και 1950. Για τις θέσεις που αναφέρονται υπάρχουν εκείνες στις οποίες πεθαίνουν τα άτομα και όχι η ενορία στην οποία τελείται το μυστήριο της εξόδιου ακολουθίας. Γι' αυτόν τον λόγο υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία από θέσεις μέσα στην Κύμη. Κάποιες χρησιμοποιούνται ακόμη, ενώ κάποιες άλλες έχουν ξεχαστεί σήμερα.

Πιν.8 Θνησιμότητα ανά θέση/συνοικία¹²⁹

Αύξων αριθμός	Συνοικία/Τοποθεσία	Σχετικές Συχνότητες
1.	Αγγελικά	0,1
2.	Αγία Τριάδα	13
3.	Άγιος Αθανάσιος	19
4.	Άγιος Ταξιάρχης	12,2
5.	Αγορά	1,4
6.	Αλωνάκι	0,1
7.	Άμπελου/Άμπέλια	0,3
8.	Άρεος	0,1
9.	Βράκας	0,1
10.	Γιαννάκις	0,2
11.	Διοικητήριο	1,4
12.	Εισόδια Θεοτόκου	0,1
13.	Ενορία	0,1
14.	Εριτσίας	5
15.	Κοίμηση Θεοτόκου	2,4
16.	Κρόκος	0,8
17.	Κύμη	22
18.	Λάκκα ¹³⁰	2

¹²⁹ Συνοικίες της Κύμης είναι : η πλατεία του Αγίου Αθανασίου , η Αγία Τριάδα , ο Προφήτης Ηλίας , η Παναγία , ο Ερειτσίας , η Χειμάρρα και η Λάκκα. Πιο μικρές: η Στροφή του Γιαννάκη ή Τεκές , τα Τσικαλαριά , το Χεσόρεμα , η Ροδαία , ο Αετός , του Θωμά , στου Μπαραμπίγκα , ο Κούλουρος , στου Φόρα ,στα Λιριτζάνικα κ.α. (<http://www.kimis-aliveriou.gr> επίσκεψη στην ιστοσελίδα 27/3/2016).

¹³⁰ Χαμηλή και επίπεδη κοιλότητα του εδάφους, Μπουρμάς Μπάμπης, Μικρό ιδιωτικό γλωσσάριο του Κούτουρλα, ,περιοδικό Λέου, τευχ.6, 2013, σ. 6.

19.	Λαρυντιάνικα/Λαρυτζιάνικα	0,4
20.	Λειβάδι	0,2
21.	Μεγάλο Πηγάδι	1,3
22.	Μοναχιάτικα	0,2
23.	Μονή Σωτείρος	0,3
24.	Μπαστιάνικα	1
25.	Παλιοπήγαδο	0,1
26.	Παναγία Λιαουτσάνισσα	2,1
27.	Παπανικολιάνικα	0,3
28.	Παραλία Κύμης	0,6
29.	Προφήτης Ηλείας	3,4
30.	Ροδιά/Ροδέα	0,7
31.	Ταμπούρια	0,1
32.	Τεκές	1,2
33.	Τσακουμάνικα	0,6
34.	Φανάρι	1
35.	Φόρα	0,1
36.	Φρέαρ	2
37.	Χειμάρα	4
38.	Χωνευτικό	0,1
	Σύνολο	100

Η καταγραφή 38 θέσεων μόνο από το αρχείο θανάτων 1930-1950 σε μια μικρή περιοχή όπως η Κύμη παρουσιάζει τον γλωσσικό πλούτο της περιοχής αλλά και την ανάγκη των κατοίκων της περιοχής να οριοθετήσουν της γειτονιές, όπως και σε όλα τα μέρη της Ελλάδας.

Την πλειοψηφία έχει η γενική θέση Κύμη, χωρίς να αναφέρεται κάποιο ιδιαίτερο τοπωνύμιο με 22% σε θανάτους στο γενικό σύνολο¹³¹.

Ακολουθούν ο τρεις σημερινές ενορίες της Κύμης Αγία Τριάδα¹³² 13%, Άγιος Αθανάσιος¹³³ 19% και Αγ. Ταξιάρχης 12,2%.¹³⁴ Μια ομάδα θέσεων είναι εκείνες που προέρχονται από οικογένειες της Κύμης, προφανώς θα είχαν την πλειοψηφία ατόμων

¹³¹ Σε σύνολο 1275 εγγραφών.

¹³² Ο ιερός ναός της Αγίας Τριάδας αποτελεί το κέντρο της παλιάς Κύμης. Οι σχέσεις Κύμης και Κωνσταντινούπολης αποδεικνύονται για άλλη μια φορά καθώς το 1875 υπό τον πλοίαρχο Μάρκο Γεωργίου μεταφέρθηκε από την Κων/πολη η Αγία τράπεζα της Αγίας Τριάδος. Καράπας ο.π., σ. 89.

¹³⁴ Ήταν ενοριακοί ναοί μέσα στην Κύμη από το 1830, Προφανώς δεν είχαν το σημερινό τους μέγεθος και ίσως και οι τρεις να χρησιμοποιήθηκαν και ως κοιμητήρια. Ο ναός του Αγίου Αθανασίου ήταν εκείνη την περίοδο κοιμητηριακός ναός. Καράπας Νικόλαος, *Κύμη ο εξώστης του Αιγαίου*, Αθήνα 1955, σ. 86.

στην περιοχή, οπότε και πήρε το όνομά τους. Αυτές είναι: Αγγελικά, Βράκας, Γιαννάκινα, Κρόκος, Μοναχιάτικα, Μπαστιάνικα, Παπανικολιάνικα, Τσακουμάνικα, Φόρα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το τοπωνύμιο «Λάκα» που λεγόταν και «Αρβανιτομαχαλάς» κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας οι Τούρκοι την ονόμαζαν «Σαμπανιά» περιφρονητικά και «Σαμπάνιδες» τους κατοίκους της που ήταν μέτοικοι από την ορεινή νότια Καρυστία¹³⁵. Πολλές οικογένειες προέρχονταν από επιμειξίες μεταξύ Μουσουλμάνων και Χριστιανών. Μετά την απελευθέρωση αρκετούς από αυτούς, τους βάπτισε Χριστιανούς ο Νικόλαος Κριεζώτης.¹³⁶

Το τοπωνύμιο Άρεος (0,1%) αντιπροσωπεύει τη γειτονιά της Κύμης που βρίσκεται Βόρεια και Βορειοδυτικά από το σημείο που σήμερα είναι γνωστό ως «του Κούκη» ανατολικά της πόλης. Ο Δ. Μωραΐτης στην «Κυμαϊκή» της πρώτης περιόδου 1927-1929 γράφει: «Οι Αραπάδες της συνοικίας του Αρεού διημερεύοντες εις τους βράχους της ακτής, ενδιαφέρονται μόνο δια το αλάτι το οποίον άφθονον παρέχουν οι θαλασσόπληκτοι βράχοι της..»¹³⁷.

Τα τοπωνύμια «Τεκές» και «Διοικητήριο» δόθηκαν είτε σκωπτικά για τους ιδιοκτήτες τους ή είχαν κάποια αναλογία ως προς τη λειτουργία τους και την εμφάνισή τους.¹³⁸

Το τοπωνύμιο «Χειμάρα» φαίνεται να αντιπροσωπεύει εγκατάσταση Χεμαρρειωτών. Για κάποιες γειτονιές της Κύμης γνωρίζουμε ότι υπήρχαν πατριδωνύμια.¹³⁹ Ο Ν. Καράπας αναφέρει ότι οι κάτοικοι που εγκαταστάθηκαν στην Κύμη κατά τα χρόνια μετά την ελληνική επανάσταση προτίμησαν την περιοχή «χειμμαρον» μεταξύ των Εκκλησιών Ταξιαρχών και Αγίας Τριάδας, για να είναι αθέατοι από τη θάλασσα¹⁴⁰.

¹³⁵ Ο Καράπας, *ό.π.*, σ. 43 σναφέρει: «... αυτή περιοχή, ..., συνεκέντρωσεν αρκετούς εκ διαφόρων μερών της Ν. Καρυστίας κα Αλβανόφωνους φεύγοντας τας διώξεις των Τούρκων. Η πολυπληθεστέρα συνοικία ήτο των αλβανοφώνων κατοίκων».

¹³⁶ Ποντικής Μιχάλης, «Άστερος» τεύχος 5, Φθινόπωρο 2006, σ. 42. Ο Καράπας *ο.π.* ονομάζει «αρβανιτομαχαλά» την τοποθεσία «Εριτσία».

¹³⁷ Φύλλο 7, 8/4/1928: Από «Άστερος», *ό.π.*

¹³⁸ «Κυμαϊκή», φ. 13, 8/7/1928: Από «Άστερος».

¹³⁹ «Κύμη», φ.71, 19/3/1906: Από «Άστερος» σ. 43.

¹⁴⁰ Καράπας, *ο.π.*, σ. 105. Ο ίδιος συγγραφέας τοποθετεί σε αυτόν το δρόμο την παλαιά Κύμη σ. 73.

Μια δεύτερη ομάδα τοπωνυμίων είναι εκείνα που παίρνουν το όνομά τους από τις εκκλησίες που βρίσκονται στην περιοχή: Εισόδια Θεοτόκου, Κοίμηση Θεοτόκου, Παναγία Λιαουτσάνισσα¹⁴¹, Προφήτης Ηλίας¹⁴².

Στον παρακάτω πίνακα έχει γίνει καταγραφή των επαγγελμάτων των ανδρών. Οι γυναίκες σχεδόν πάντα έχουν την ένδειξη οικιακά¹⁴³ εκτός από μία περίπτωση όπου αναφέρεται μία «μοδίστρα»¹⁴⁴. Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο, ότι στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην Κύμη, η Μαριγώ Σφόντυλα εξασκούσε το επάγγελμα της ξυλογλυπτικής, τέχνη την οποία έμαθε από τον πατέρα της.¹⁴⁵

Πιν.9 Επαγγέλματα θανόντων

Αύξων αριθμός	Επαγγέλματα	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
1.	αγγειοπλάστης	2	0,51
2.	αγωγεύς	1	0,25
3.	αλιεύς	1	0,25
4.	βαρελοποιός	2	0,51
5.	βιομήχανος	1	0,25
6.	γεωργός	6	1,53
7.	δημοδιδάσκαλος	1	0,25
8.	δικηγόρος	2	0,51
9.	έμπορας	9	2,29
10.	επιλοποιός	1	0,25
11.	εργατικός	161	41
12.	εργολάβος	3	0,76
13.	εστιάτωρ	1	0,25
14.	εφαρμοστής		
	Σ.Ε.Κ	1	0,25

¹⁴¹ Είχε κοιμητηριακή χρήση, όπως και ο Προφήτης Ηλείας.

¹⁴² Τα τοπωνύμια « Κοίμηση της Θεοτόκου» και «Παναγία Λιαουτσάνισσα» ίσως ταυτίζονται και να είναι η ίδια περιοχή, διότι η Παναγία η Λιαουτσάνισσα γιορτάζει 15 Αυγούστου στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Ο Ι. Ν. του Προφ. Ηλία είχε χρήση ως κοιμητήριο μέχρι το 1950. Έπειτα άρχισε να χρησιμοποιείται ως δεύτερο Νεκροταφείο ο ναός των Εισοδίων. Καράπας, ό.π . σ. 90.

¹⁴³ Βέβαιο είναι ότι η θέση της γυναίκας των μεσαιών και κατώτερων κοινωνικών τάξεων ήταν επιβαρυνμένη όχι μόνο από τις δουλειές του σπιτιού αλλά και από εξωτερικές εργασίες γεωργικές και κτηνοτροφικές. Πολλές γυναίκες ασχολούνταν με το μάζεμμα των σύκων και τη σηροτροφεία.

¹⁴⁴ Αρχείο θανάτων Κύμης 1930-1950.

¹⁴⁵ “ Η Μαριγώ του Σφόντυλα,

Σκαλίζει με σκαπέλο,

Τον καναπέ του Κάραλη,

Με το ψηλό καπέλο” Κύμη 19^{ου} -20^{ου} αιώνας, *Ιστορία και Πολιτισμός*, σ. 125.

15.	έφορος	1	0,25
16.	ηλεκτροτεχνήτης	2	0,51
17.	ιατρός	7	1,78
18.	ιδιωτικός υπάλληλος	1	0,25
19.	ιερέας	6	1,53
20.	ιεροψάλτης	1	0,25
21.	ιχθυοπώλης	1	0,25
22.	καπνοπώλης	1	0,25
23.	καφεπώλης	4	1
24.	κουρέας	6	1,53
25.	κρεοπώλης	10	2,55
26.	κτηματίας	55	14
27.	κτίστης	4	1
28.	μεταξουργός	1	0,25
29.	μεταπράτης	1	0,25
30.	μηλεργάτης	2	0,51
31.	μηχανικός	1	0,25
32.	μοδίστρα	1	0,25
33.	ναυτικός	23	5,86
34.	ξενοδόχος	1	0,25
35.	ξυλουργός	8	2,04
36.	οπλοποιός	1	0,25
37.	οπορωπώλης	1	0,25
38.	οργανοπαίκτης	1	0,25
39.	παντοπώλης	7	1,78
40.	παραγωγέας	3	0,76
41.	ποιμένας	4	1
42.	ράπτης	6	1,53
43.	σαγματοποιός	1	0,25
44.	σαπουνοποιός	2	0,51
45.	σιδηρουργός	6	1,53
46.	σοφατζής	1	0,25
47.	συνακιτζής	1	0,25
48.	σωφέρ	3	0,76
49.	τελωνειακός υπάλληλος	1	0,25
50.	τυπογράφος	1	0,25
51.	υποδηματοποιός	16	4
52.	υποθηκοφύλαξ	1	0,25
53.	φαρμακοποιός	2	0,51
54.	φοιτητής	4	1
55.	φύλακας μεταλλείου	1	0,25
	Σύνολο	392	100

Ο Ν. Καράπας παρουσιάζει στο Δ' μέρος του βιβλίου του την εικόνα της Κύμης μεταξύ 1900-1954: «... δεν έπετεύχθη ακόμη κίνησις έμπορική καί έπαγγελματική. ...

Το νέον ρεῦμα τῆς προόδου και τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως καί βελτιώσεως , πού παρατηρεῖται παντοῦ θα πρέπη να παρασύρη και τούς Κυμαίους... εφ' ὅσον πρὸς τὴν αγροτικὴν κατεύθυνσιν δεν δύναται να προσανατολισθῆ ὁ Κυμαῖος.»¹⁴⁶

Καθὼς και σε ἄλλο σημείο αναφέρεται: «... διότι πλέον τῶν 300 οἰκογενειῶν εἶναι ἄποροι καί στεροῦνται καί ἑνός ἄγρου»¹⁴⁷.

Τα 55 επαγγέλματα που συγκεντρώνονται στον παραπάνω πίνακα καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών της κοινωνίας της Κύμης των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Διαίρονται σε κατηγορίες ανάλογες με τη συγκέντρωση ατόμων σε αυτές, η οποία αναλογεί στη θνησιμότητα κάθε επαγγέλματος.

Η πρώτη ομάδα αποτελείται από τα επαγγέλματα: εργατικός (161 πρόσωπα) 41% του συνόλου, κτηματίας (55 πρόσωπα) 14%, ναυτικός (23 πρόσωπα) 6% και υποδηματοποιός (16 πρόσωπα) 4% του συνόλου. Η δεύτερη ομάδα αποτελείται από επαγγέλματα με μέτρια συγκέντρωση ατόμων: ἔμπορας (9 πρόσωπα) 2%, ιατρός 2%, κρεοπώλης 2%, ξυλουργός 2% και παντοπώλης 2%. Και η τρίτη ομάδα επαγγεμάτων περιέχει επιλεγμένα επαγγέλματα με την ελάχιστη συγκέντρωση ενός ή δύο ατόμων: εστιάτωρ, ξενοδόχος, μεταξουργός, μηλεργάτης και σαπυνοποιός.

Εργάτες: αποτελούν την πλειοψηφία στην επαγγελματική σύνθεση των θανόντων. Από μόνος του ο όρος εργάτης είναι τόσο αφηρημένος που προφανώς δηλώνει ενασχόληση με πολλά πράγματα συγχρόνως, προκειμένου να συμπληρωθούν μεροκάματα για την επαρκή επιβίωση της οικογένειας. Πρόκειται για εργάτες που εργάζονταν είτε στους Μύλους¹⁴⁸ που ανήκαν στους (Κούρουπα, Τσαουλιά και Τσαμπουνιάρη)¹⁴⁹ είτε στο ναυπηγείο στο λιμάνι της Κύμης στην Παραλία. Μέχρι το 1936 κατασκευάζονταν καΐκια χωρητικότητας έως 30 τόνων¹⁵⁰. Μια άλλη ασχολία των

¹⁴⁶ Καράπας, ὁ.π., σ. 73.

¹⁴⁷ ὁ.π., σ. 76.

¹⁴⁸ Η Κύμη διέθετε και ανεμόμυλους και νερόμυλους.

¹⁴⁹ Ο μύλος του Τσαουλιά λειτούργησε συστηματικά έως το 1960 και σποραδικά έως το 1969. Άσπερος, τευχ. 9, 2009, σ. 45.

¹⁵⁰ Ζάππας Τάσος, *Ευβοϊκά Γ'*, Αθήνα 1984, σ.17.

εργατών εποχιακή κυρίως θα ήταν το μάζεμα της ελιάς¹⁵¹ ή η εποχιακή ενασχόληση με το μάζεμα των σύκων και την επεξεργασία τους¹⁵².

Μια μεγάλη μερίδα των εργατών εργαζόταν στο ανθρακωρυχείο της Κύμης¹⁵³. Μέσα στο αρχείο θανάτων φαίνεται να μην υπάρχουν εργατικά δυστυχήματα στα λιγνιτωρυχεία της Κύμης μεταξύ 1930 και 1950¹⁵⁴. Ενδεχόμενο που μάλλον δεν αποδεικνύεται αληθές καθώς μεταξύ 1870 και 1913 γίνονται πολλά εργατικά δυστυχήματα, τα οποία οδηγούν στο θάνατο. Στο αρχείο θανάτων είτε δεν καταγράφονται ως ατυχήματα είτε οι θάνατοι εξηγούνται με τις συνέπειες των ατυχημάτων, χωρίς να γίνεται λόγος γι' αυτά.

Ο μέσος όρος ζωής των εργατών στην Κύμη την περίοδο 1930-1950 είναι τα 59 έτη, σύμφωνα με την καταγραφή από το αρχείο θανάτων. Θα πρέπει όμως να ήταν σίγουρα λιγότερα κατά 10 με 15 χρόνια καθώς το 22% των εγγραφών που αφορούν εργάτες αναφέρονται σε πρόσωπα άνω των 80 ετών. Σε αυτό το σημείο ανακύπτει το ερώτημα αν ήταν σε θέση να ασκούν το συγκεκριμένο επάγγελμα, ενώ ήταν σε ηλικία σύνταξης. Το γεγονός ότι υπάρχει έλλειψη εγγραφών που να δείχνει ότι οι εργάτες έπαιρναν σύνταξη, πιθανόν να δικαιολογεί την παρουσία τόσο ηλικιωμένων ανθρώπων σε αυτή την επαγγελματική ομάδα.

Πιν. 10 Θανόντες ως συνταξιούχοι.

	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
Συνταξιούχοι αξιοματικός	1	1,4
γεωπόνος	1	1,4
δικηγόρος	1	1,4
ιατρός	1	1,4
καθηγητής	1	1,4

¹⁵¹ Το 1926 ιδρύθηκαν δύο ελαιουργικοί συνεταιρισμοί στην Κύμη και στην Ενορία. Κύμη 19^{ος}-20^{ος} αιώνας, *ό.π.*, σ. 118.

¹⁵² Τις δεκαετίες του 1920 και του 1930 τα αμπέλια αντικατέστησαν οι συκίες .

¹⁵³ Η παραγωγή του ανθρακωρυχείου της Κύμης ξεκίνησε το 1834 με προορισμό τον εφοδιασμό των Βασιλικών εργοστασίων του Ναυπλίου, υπό την επίβλεψη Βαυαρών και με πρώτους εργάτες Γερμανούς και έληξε τη δεκαετία του 1960. Σαπουνάκη-Δρακάκη Λυδία, «Το εθνικό ανθρακωρυχείο της Κούμης », Κύμη 19^{ος} – 20^{ος} αιώνας, Κύμη 2001, σ. 91-92.

¹⁵⁴ Στις εγγραφές των θανάτων αναφέρεται περιστατικό τον Οκτώβριο του 1934: «Τραυματισμός κεφαλιού εκ πτώσεως», χωρίς να αναφέρεται ο τόπος του ατυχήματος.

λιμενεργάτης	2	3
μεταλευτές	2	3
ναυτικοί	37	54,4
Παν/κου	1	1,4
πολεμικού		
ναυτικού	1	1,4
πολιτικός	4	6
σιδηροδρομικός	1	1,4
ταμίας	1	1,4
TEBE	1	1,4
υπάλληλος	11	16
υπαξιωματικός	1	1,4
φαρμακοποιός	1	1,4
Σύνολο	68	100

Στον Πίνακα 10 που περιλαμβάνονται οι εγγραφές των συνταξιούχων, κυριαρχούν οι μοναδιαίες και μικρές συχνότητες, με εξαίρεση την τάξη των ναυτικών που ξεπερνά το 50% του συνόλου των συνταξιούχων. Είναι αφενός μια ένδειξη για τα μικρά ποσοστά συνταξιοδότησης μεταξύ των ετών 1930-1950 και αφετέρου ένα ασφαλές τεκμήριο ότι το επάγγελμα του ναυτικού βρισκόταν ανάμεσα στις πρώτες επιλογές των κατοίκων της Κύμης¹⁵⁵.

Πιν. 11 Αιτίες θανάτου εργατών

Αύξων αριθμός	Αιτίες θανάτου	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
1.	Φυματίωση	21	13,3
2.	Αιμοραγία Στομάχου	1	0,63
3.	Ασιτία	42	26,7
4.	αυτοκτονία	1	0,63
5.	Βρογχοπνευμονία	1	0,63
6.	Γάγγραινα	1	0,63
7.	γαστρεντερίτιδα	1	0,63
8.	Γεροντικό Μαρασμό	11	7
9.	Γρίπη	3	1,91
10.	Γριπώδης πνευμονία	9	6
11.	δν	6	3,8
12.	Δυσεντερία	1	0,63
13.	Ειλεό	3	1,91
14.	Έκρηξη γερμανικής νάρκης	1	0,63
15.	Εκτέλεση από Γερμανούς	6	3,8
16.	Έλκος στομάχου	1	0,63

¹⁵⁵ Αρχείο Θανάτων Κύμης.

17.	Έλωσης Χρονίου του στομάχου	1	0,63
18.	Εσωτερική αιμοραγία στομάχου	1	0,63
19.	Εσωτερική Εγκεφαλική Αιμοραγία	4	2,54
20.	Ημιπληγία	2	1,27
21.	Καλπάζουσα Βρογχίτιδα	1	0,63
22.	Καρδιακό νόσημα	5	3,18
23.	Καρκίνο	7	4,45
24.	Κύρωση ήπατος	2	1,27
25.	Νεοπλάσματος ήπατος	2	1,27
26.	Νεφρίτιδα	2	1,27
27.	Όγκο κοιλιάς	1	0,63
28.	Οιδηματική νόσου	1	0,63
29.	Ουραιμία	1	0,63
30.	Πυώδους μηνιγγίτιδος	2	1,27
31.	Συγκοπή Καρδιάς	3	1,91
32.	Συψαιμία	1	0,63
33.	Τραυματισμός	2	1,27
34.	Ύδρωση ασκικού	1	0,63
35.	Χολοσκαστίτιδα	1	0,63
36.	Χρόνιο βρογχικό άσθμα	5	3,18
37.	Χρόνια αθροίτιδα	1	0,63
38.	Ψύξη	2	1,27
	Σύνολο	157	100

Ο παραπάνω πίνακας αποτελεί συγκεντρωτικό πίνακα ασθενειών των εργατών που πέθαναν και κατά τη διάρκεια της κατοχής. Ο αριθμός των εργατών που εξετάζονται στο παρόν κείμενο ανέρχεται στους 93.

Η φυματίωση των πνευμόνων στους εργάτες αφορά κυρίως άτομα 18-45 ετών, υπάρχουν εγγραφές και μεγαλύτερων ηλικιών αλλά είναι πολύ λίγες.

Οι ασθένειες σχετικές με το αναπνευστικό είναι πολύ συχνές στην τάξη των εργατών ανεξάρτητα από διαχωρισμούς ηλικιών με τη μορφή πνευμονίας ή άσθματος. Η πνευμονία άλλοτε καταγράφεται ως γριπώδη, άλλοτε ως οξεία και άλλοτε ως λοβώδης.

Ο καρκίνος στους εργάτες αντιπροσωπεύει το 7,5% στο σύνολο των ασθενειών για αυτή την επαγγελματική ομάδα και αφορά ηλικίες 42 έως 65 ετών. Οι μορφές καρκίνου που πλήττουν στους εργάτες είναι: του ήπατος, των πνευμόνων, του στομάχου και των όρχεων.

Κτηματίας: η ενασχόληση με τις αγροτικές καλλιέργειες στα τέλη του 19^{ου} αιώνα αλλάζει μορφή. Καθώς οι Κυμαίοι αφήνουν την αμπελοκαλλιέργεια και την αντικαθιστούν με τις ελιές¹⁵⁶ και τα σύκα. Η παραγωγή δημητριακών ήταν μειωμένη ακόμη και πριν την Επανάσταση. Οπότε η γεωργία στην Κύμη περιορίστηκε στα παραπάνω είδη, όπου υπάρχουν μέχρι και σήμερα στην περιοχή.

Ο μέσος όρος ζωής για την τάξη των κτηματιών είναι τα 71 χρόνια, αυτός ο μέσος όρος φαίνεται να είναι πραγματικός, καθώς δεν υπάρχουν εγγραφές ατόμων μικρότερων από 45 ετών. Υπάρχουν μόλις 2 εγγραφές 47 και 45 ετών με ενδείξεις θανάτου «Κύρωση ήπατος» και «Αποπληξίας» αντίστοιχα. Η τάξη των θανόντων κτηματιών αποτελείται από 46 πρόσωπα τα οποία πέθαναν μεταξύ 1930-1950, έχουν εξαιρεθεί τα άτομα που πέθαναν κατά τη διάρκεια της κατοχής, καθώς αυτή η χρονική περίοδος θα εξετασθεί ξεχωριστά σε επόμενο κεφάλαιο.

Οι κύριες ασθένειες για την τάξη των κτηματιών όπως καταγράφονται στο αρχείο είναι: Ουραιμία, που αποτελεί ένδειξη ασθένειας των νεφρών και δεν οδηγεί από μόνη της στο θάνατο, σε ποσοστό 19% του συνόλου (9/46 πρόσωπα), Καρδιολογικά προβλήματα σε ποσοστό 8% (4/46 πρόσωπα), Καρκίνος ή κύρωση του ήπατος σε ποσοστό 8% και Φυματίωση σε ποσοστό 6,5%. Σε αντίθεση με τους εργάτες, τα κρούσματα φυματίωσης για αυτή την ομάδα επαγγελματιών ανέρχονται σε 3 πρόσωπα και η ασθένεια αφορά άτομα άνω των 60 ετών.

Ναυτικός: Η ναυτική παράδοση στην περιοχή της Κύμης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το εμπόριο κρασιού που έκαναν οι Κουμιώτες κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα¹⁵⁷. Σχολή εμπορικού Ναυτικού λειτούργησε ως Ναυτικό Φροντιστήριο το 1854. Ιστορικά θεωρείται από τις πρώτες ναυτικές σχολές της χώρας. Το 1955 ιδρύεται η Σχολή Εμποροπλοιάρχων (σημερινή Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού)¹⁵⁸.

Η ναυτικοί έχουν μέσο όρο ζωής τα 63 έτη, για την ομάδα αυτή όμως μάλλον θα πρέπει να αυξηθεί στα 70 έτη διότι: α) το δείγμα που υπάρχει είναι μικρό (21 πρόσωπα) και β) μειώνουν αριθμητικά το μέσο όρο ζωής οι δύο περιπτώσεις προσώπων 22 και 25 ετών, ενώ οι γενικές ηλικίες είναι μεταξύ 56 και 86 ετών.

¹⁵⁶ Το 1874 στην έκθεση της Βιέννης το λάδι του Δήμου Κυμαίων πήρε το χάλκινο βραβείο. Γουναρόπουλος Κ., *Ιστορία της Νήσου Εύβοιας*, Θεσσαλονίκη 1930, σ. 49.

¹⁵⁷ Ποντίκης Μιχ., «*Ακμή και Παρακμή της Κουμιώτικης Ιστιοφόρας Ναυτιλίας*», Κύμη 19^{ος} – 20^{ος} αιώνας, σ. 99.

¹⁵⁸ Πατσούρας Κ., «*Στοιχεία για την εκπαίδευση στην Κύμη*», ό.π, σ. 67.

Υποδηματοποιός: Και σε αυτή την ομάδα επαγγελματιών εξαιρέθηκαν οι περιπτώσεις θανάτων κατά την περίοδο της Κατοχής αφήνοντας προς μελέτη 8 περιπτώσεις θανάτων. Λόγω του μικρού δείγματος έγινε ταυτοποίηση των οικογενειακών ονομάτων που αναφέρονται στο επάγγελμα, μόνο το οικογενειακό όνομα «Τριανταφύλλου» αναφέρεται 2 φορές, υποδηλώνοντας ίσως μια οικογενειακή παράδοση στο επάγγελμα.

Ο μέσος όρος ζωής έχει υπολογιστεί στα 60 έτη¹⁵⁹, κατεβαίνει πλασματικά αν ληφθεί υπόψη το πλήθος του δείγματος και η μία περίπτωση θανάτου άνδρα 29 ετών από φυματίωση. Οι ασθένειες που φαίνεται να επηρεάζουν περισσότερο τους υποδηματοποιούς είναι οι σχετικές με το ουροποιητικό (Νόσος Adisson και Ουραιμία) και το Κυκλοφορικό (Καρδιακό νόσημα και Εγκεφαλική αιμοραγία), ενώ δεν υπάρχει καθόλου εγγραφή σχετική με καρκίνο σε αυτή την επαγγελματική ομάδα.

Έμπορας: Οι εγγραφές με αυτόν τον όρο κατά μεγάλη πιθανότητα χαρακτηρίζουν ανθρώπους που ασχολούνταν με χονδρικό εμπόριο, καθώς στο αρχείο υπάρχουν εγγραφές πωλητών όπως: παντοπώλης και καφεπώλης, που προσδιορίζουν με ακρίβεια τη φύση της εργασίας.

Την περίοδο Κατοχής της Κύμης από Γερμανούς και Ιταλούς δεν συμβαίνουν θάνατοι εμπόρων, οπότε δεν έχει γίνει κάποια εξαίρεση.

Ο μέσος όρος ζωής έχουν υπολογιστεί τα 60 έτη, τα οποία αυξάνονται κατά 5 χρόνια με την αφαίρεση της περίπτωσης άνδρα 36 ετών με αιτιολογία θανάτου μυοκαρδίτιδα. Οι κυριότερες ασθένειες που προσβάλλουν αυτή την ομάδα είναι: του Αναπνευστικού (2 περιπτώσεις Χρόνιας φυματίωσης 60 και 51 έτη) και του Πεπτικού (2 περιπτώσεις με Έλκος στομάχου 75 και 76 ετών).

Καφεπώλης/Παντοπώλης: Αυτές οι δύο ομάδες εξετάζονται μαζί λόγω του μικρού δείγματος 11 το σύνολο «Καφεπώλης»:4 και «Παντοπώλης»: 7 πρόσωπα. Στην Κύμη ήταν πολύ επιτυχημένη επαγγελματική τάξη αυτή των παντοπωλών.

Ο μέσος όρος ζωής και για τις δύο επαγγελματικές ομάδες είναι τα 64 έτη με ποιο συνηθισμένη αιτία θανάτου προβλήματα του Κυκλοφορικού (Συγκοπή καρδιάς, Καρδιοπάθεια, Εμβολή εγκεφάλου).

¹⁵⁹ Μέσος όρος ηλικιών θανόντων.

Κρεοπώλης: αυτή η επαγγελματική ομάδα είναι βέβαιο ότι εργάζεται σε συνάρτηση με την ομάδα των επαγγελματιών ποιμένων. Στο αρχείο καρτ-ποστάλ του Ιωάννη Χαρτσά, ο οποίος αναγράφεται στο αρχείο θανάτων ως ποιμένας κάποιες φορές οι αποστολείς αναφέρονται σε αυτόν ως ποιμένα και άλλοτε ως κρεοπώλη.¹⁶⁰

Ο μέσος όρος ζωής υπολογίζεται σε 65 έτη και για τις δύο επαγγελματικές ομάδες. Οι κυριότερες ασθένειες που οδηγούν στο θάνατο είναι ασθένειες του Κυκλοφορικού (Αποπληξία και Καρδιακή πάθηση) και Καρκίνος (Πνευμόνων και Ήπατος).¹⁶¹

Ιατρός: Σε έγγραφο της εποχής της Ελληνικής Επανάστασης αναφέρεται ο πρώτος Κουμιώτης γιατρός του 19^{ου} αιώνα. Είναι ο ιατροχειρουργός Παναγιώτης Γιώργενας που υπηρέτησε ως αξιωματικός στην Ελληνική Επανάσταση «*ιατρεύσας πολλούς ιδίοις αναλώμασι*»¹⁶².

Το 1934 γιατροί στην Κύμη ήταν οι Ν. Καπιτσαλάς, Ν. Κάττουλας, Κ. Κατσούλης, Στ. Μουκανάκης, Ν. Σταύρου και Γ. Τσεκούρας¹⁶³, πολλοί από τους οποίους φαίνονται στο αρχείο θανάτων ως ιατροί που τεκμηριώνουν επιστημονικά τις αιτίες θανάτων.

Από το Φεβρουάριο του 1934 έως και το 1960 ασκεί τη Ιατρική στην Κύμη με ειδικότητα παθολόγου ο Νικόλαος Γ. Μουρκουτάς, ο οποίος υπήρξε δύο φορές Δήμαρχος Κύμης τη δεκαετία του 1950¹⁶⁴.

Ο μέσος όρος ζωής των ιατρών της Κύμης είναι από τους υψηλότερους καθώς υπολογίζεται στα 71 έτη (7 πρόσωπα) με κυριότερες αιτίες θανάτων Καρκίνο του ήπατος και Καρδιακά νοσήματα.

Ιερέας: Μέχρι τη δεκαετία του 1950 η Κύμη είχε τέσσερις ενοριακούς ναούς στους οποίους ιερουργούσαν ισάριθμοι ιερείς: του Αγίου Αθανασίου, Κοιμήσεως

¹⁶⁰ Παπαρούπα Άννα, « Το ανδρικό, γυναικείο και παιδικό ένδυμα μέσα από το αρχείο καρτ-ποστάλ της οικογένειας Χαρτσά από την Κύμη Ευβοίας», Μεταπτυχιακή εργασία Ιωάννινα 2015.

¹⁶¹ Αρχείο θανάτων Κύμης.

¹⁶² Παπαϊωάννου Γ., *Ηρωικά της Εύβοιας*, Αθήνα 1985, σ. 56.

¹⁶³ Ιγγλέσης, *Εμποροβιομηχανικός Οδηγός της Ελλάδος 1934-1935*, σ. 915.

¹⁶⁴ Αρχεία Ιατρικού Συλλόγου Εύβοιας.

Θεοτόκου, Ταξιαρχών και Αγίας Τριάδος. Επιπλέον υπήρχε και ο Ι. Ν. του Ι. Τάγματος του Αγίου Παντελεήμονα¹⁶⁵.

Ο αριθμός των ιερέων είναι περιορισμένος (5 πρόσωπα) και οι ασθένειες που οδήγησαν στο θάνατό τους περιορίζονται σε Γεροντικό μαρασμό, Καρκίνο στομάχου και Συγκοπή καρδιάς.

Ξυλουργός: Οι ξυλουργοί στην Κύμη ασχολούνταν με τη κατασκευή εσωτερικών ξύλινων σκαλών, ταβάνια, πατώματα, πόρτες και ξύλινα παραθυρόφυλλα. Ο κουμιάτικος καναπές ανήκε στη ναυτική τεχνοτροπία, σε στυλ ναυτικό κρεβάτι. Τα ξυλόγλυπτα σχέδια έφταναν στην Κύμη, ζωγραφισμένα από το Άγιο Όρος και την Κωνσταντινούπολη, περιοχές με τις οποίες οι κάτοικοι της Κύμης είχαν άρρηκτους δεσμούς.

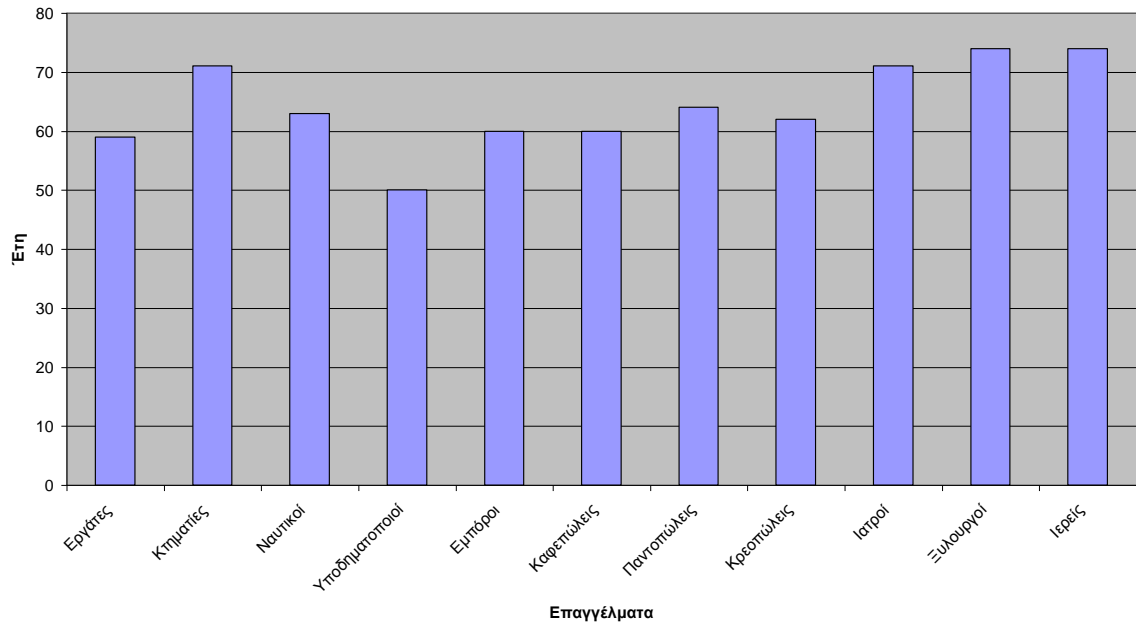
Οι ξυλουργοί μαζί με τους ιερείς έχουν τον υψηλότερο μέσο όρο ζωής (74 έτη) 7 άτομα. Η κύρια αιτία για τους θανάτους αυτής της επαγγελματικής ομάδας είναι ασθένειες σχετικές με τη λειτουργία του ήπατος (Κύρωση, Καρκίνος, Ανεπάρκεια)¹⁶⁶.

¹⁶⁵ Καράπα. Ν. Ξ., *ό.π.*, σ. 85.

¹⁶⁶ Αρχείο θανάτων 1930-1950.

Γράφημα 1: Μέση ηλικία θανάτου επαγγελματιών (1930-1950)

Μέσος όρος ζωής σε έτη

Κεφάλαιο 4^ο Οικογενειακή κατάσταση

Στον πίνακα 12 έχει καταγραφεί η οικογενειακή κατάσταση των θανόντων σε ένα σύνολο 1162 ατόμων. Στην κατηγορία «δεν αναφέρεται» θα πρέπει να αφαιρεθούν τα 190 νεογνά και βρέφη, που στο τμήμα του εγγράφου της ληξιαρχικής πράξης θανάτου δεν αναφέρεται δικαιολογημένα για αυτά οικογενειακή κατάσταση. Πιθανόν σε αυτή την κατηγορία να συγκαταλέγονται και οι άνδρες που απεβίωσαν ενώ ήταν σε χηρεία.

Πιν. 12 Οικογενειακή κατάσταση θανόντων

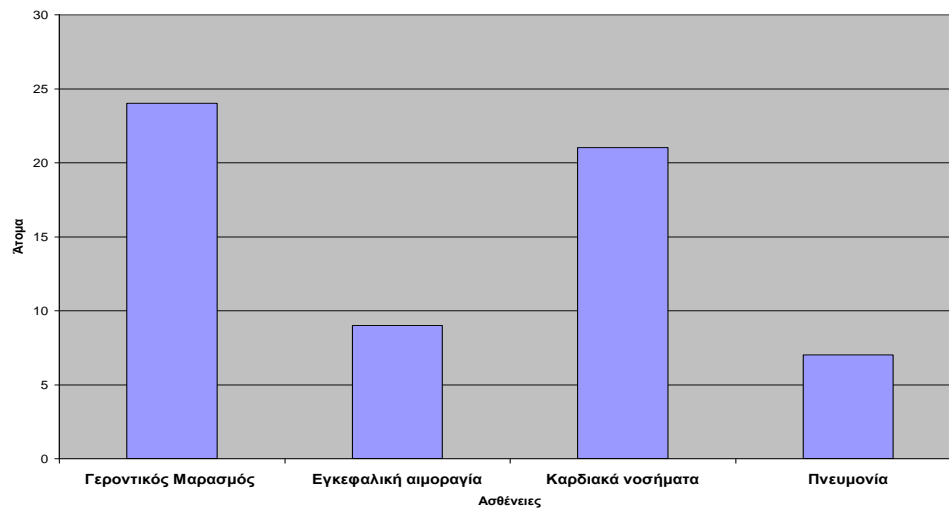
Οικογενειακή Κατάσταση	Απόλυτες τιμές	Σχετικές
άγαμοι	231	20
έγγαμοι	219	19
χήρες	248	21
δεν αναφέρεται	464	40
Σύνολο	1162	100

Οι γυναίκες που είχε αποβιώσει ο σύζυγός τους και καταγράφονται ως χήρες είναι η πρώτη ομάδα σε θνησιμότητα με το κριτήριο της οικογενειακής κατάστασης. Με ποσοστό 21% επί του συνόλου.

Για μια καλύτερη εικόνα αυτής της κοινωνικής ομάδας έγινε έρευνα σε τυχαίο δείγμα από το αρχείο θανόντων 81 προσώπων, καθώς αυτή η ομάδα αντιπροσωπεύει τη διαχείριση του πένθους και πώς αυτό μπορεί να έχει ψυχοσωματικές συνέπειες στον ανθρώπινο οργανισμό.

Όπως φαίνεται από το γράφημα 2 η πρώτη ασθένεια που ευθύνεται για τους θανάτους είναι ο Γεροντικός μαρασμός (24 πρόσωπα), η πλειοψηφία των οποίων είναι από 80 ετών και άνω. Επόμενη ασθένεια είναι τα Καρδιακά νοσήματα με συγκέντρωση (21 προσώπων) από 70 ετών και άνω. Ακολουθούν ως ασθένειες που οδηγούν στο θάνατο η Πνευμονία με (7 πρόσωπα) και η Εγκεφαλική αιμορραγία με (9 πρόσωπα), που αφορούν επίσης ηλικιωμένους.

Γράφημα 2. Αιτίες θανάτου γυναικών σε χηρεία (1930-1950)

Μέρος Β΄ Νοσηρότητα και θνησιμότητα των κατοίκων της Κύμης, κατά την περίοδο 1930-1950.

Εισαγωγή

Ορισμένες μεταδοτικές ασθένειες είναι τόσο αρχαίες όσο ο άνθρωπος και προκαλούνται είτε από μικρόβια που προσβάλλουν όλα τα θηλαστικά, χωρίς εξαίρεση, είτε από μικρόβια που μεταδίδονται στον άνθρωπο «κάθετα», δηλαδή προέρχονται από τα αρχέγονα θηλαστικά, τους προγόνους του. Αυτή είναι η περίπτωση της Ελονοσίας και των περισσότερων παρασιτώσεων του εντέρου¹⁶⁷.

Κάθε ιστορική περίοδος χαρακτηρίζεται από τη δική της ασθένεια: ο μεσαίωνας την πανώλη και τη φυματίωση, ο 16^{ος} αιώνας τη σύφιλη, ο 19^{ος} τη χολέρα και ο 20^{ος} τον καρκίνο.¹⁶⁸

Το Δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας επικεντρώνεται στις ασθένειες που επηρέασαν πληθυσμιακά την Κύμη Ευβοίας μεταξύ 1930 και 1950. Εξετάζονται τόσο η θνησιμότητα¹⁶⁹, που εκφράζει τον αριθμό των θανάτων σε ένα πληθυσμό όσο και η νοσηρότητα, δηλαδή η συχνότητα των νόσων στον περιορισμένο πληθυσμό της Κύμης, ο οποίος μπορεί να χαρακτηριστεί ανοικτός πληθυσμός (turnover), όπως φαίνεται από το Πρώτο μέρος της εργασίας, όπου υπάρχουν εγκαταστάσεις οικογενειών από άλλες περιοχές ή εγκαταστάσεις Κυμαίων σε άλλες περιοχές.¹⁷⁰

Η θνησιμότητα είναι ένα βιολογικό φαινόμενο με πολλές κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις. Διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, τον τόπο διαμονής, επιβλαβείς συνήθειες (κάπνισμα, κατανάλωση αλκοόλ), τις συνθήκες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και την κληρονομικότητα¹⁷¹.

¹⁶⁷ Jacques Monod, « Το ιστορικό μάθημα των καινούργιων ασθενειών », Ιστορία του Εϊτζ, Αθήνα 1992, σ. 133 -145.

¹⁶⁸ Κόμης Κώστας, *Χολέρα και Λομοκαθαρτήρια (19^{ος} - 20^{ος} αιώνας) Το παράδειγμα της Σαμοπούλας*, Ιωάννινα 2005, σ. 15.

¹⁶⁹ Γενικός δείκτης θνησιμότητας= Συνολικός αριθμός θανάτων από κάθε αιτία το έτος α / Ενδιάμεσος πληθυσμός το έτος α X 100.

¹⁷⁰ Σπάρος Λ., « Η έννοια της νοσηρότητας », *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 2001, 18 (3), σ. 303-311.

¹⁷¹ Παπαδάκης Μ., Τσίμπος Κ., *Δημογραφική ανάλυση*, Αθήνα 2004, σ. 20.

Η θνησιμότητα μαζί με τη γεννητικότητα και τη μετανάστευση διαμορφώνουν το μέγεθος και τη σύνθεση ενός πληθυσμού¹⁷².

Ο δείκτης θνησιμότητας έχει υπολογιστεί κατά αιτία θανάτου, κατά φύλο, ηλικία, και κατά έτος. Η νοσηρότητα έχει υπολογισθεί κατά ασθένεια και έχουν εξεταστεί σε μηνιαία βάση οι ασθένειες που είναι υπεύθυνες για τους περισσότερους θανάτους. Υπολογίζεται σε συνάρτηση με τη θνησιμότητα, καθώς στην Κύμη δεν υπήρχε εκείνη την περίοδο οργανωμένο νοσοκομείο, το αρχείο του οποίου να μας πληροφορεί ποιές ηλικιακές ομάδες νοσούν από ποιές ασθένειες και σε ποιο ποσοστό υπάρχει ίαση.

Πρόσφατη μελέτη της νοσηρότητας στις αναπτυγμένες χώρες κατά τον 20^ο αιώνα διαπιστώνει ότι περνάμε από το μοντέλο της νοσηρότητας της αφθονίας (καρδιαγγειακά νοσήματα, καρκίνοι, ατυχήματα) στη νοσηρότητα της αστάθειας, με την ανάπτυξη ψυχικών, ψυχοσωματικών και ψυχοκοινωνικών νοσημάτων και διαταραχών¹⁷³. Η νοσηρότητα μεταξύ 1930 και 1950 έχει να κάνει περισσότερο με νοσήματα του πεπτικού, αναπνευστικού και κυκλοφορικού νοσήματος¹⁷⁴.

Επιπλέον, υπάρχει ξεχωριστό κεφάλαιο για τη βρεφική-παιδική θνησιμότητα. Οι καλές συνθήκες υγιεινής κατά τη διάρκεια του τοκετού και η αποτελεσματική φροντίδα των νεογέννητων εκμηδενίζουν τα ποσοστά αυτών των θανάτων. Για την παιδική θνησιμότητα βαρύτητα έχουν οι προληπτικοί εμβολιασμοί.

Τα στατιστικά δεδομένα που αφορούν θανάτους ηλικιωμένων θεωρούνται, κατά γενικό κανόνα, ως μικρής ακρίβειας τόσο για την κακή δήλωση των ηλικιών, όσο και για τον περιορισμένο αριθμό επιζώντων στις μεγάλες ηλικίες.¹⁷⁵ Στο αρχείο θανάτων της Κύμης φαίνεται να υπάρχει μια συνέπεια ως προς την εγγραφή των συμβάντων, εκτός από το έτος 1940. Οι εγγραφές διακόπηκαν το μήνα Απρίλιο και δεν υπάρχουν συμπληρωματικές εγγραφές αυτής της ληξιαρχικής χρονιάς σε επόμενες χρονιές.

¹⁷² Ο.π.

¹⁷³ Τούντας Γ., *Προς Ένα Νέο Παγκόσμιο Μοντέλο Νοσηρότητας*, (Ιστοσελίδα: <http://www.neaygeia.gr> επίσκεψη :20/5/2016).

¹⁷⁴ Αρχείο θανάτων Κύμης.

¹⁷⁵ Σιάμπος Γεώργιος Σ., *Δημογραφία*, Αθήνα 2004, σ. 315.

Ασθένειες και θάνατοι στην Κύμη 1930-1950.

Ο Βαλαώρας αναφέρει χαρακτηριστικά στο βιβλίο του: « Η πρώτη αιτία πού προκαλεί τρισήμισυ φορές περισσότερους θανάτους στον πληθυσμό τής ύπαίθρου εν συγκρίσει προς τής πόλεις εΐνε ή άγνωστος αιτία θανάτου... Σ΄ αυτούς όμως τούς θανάτους από άγνωστο αιτία πρέπει να προστεθοῦν καί οί περισσότεροι από τούς θανάτους πού γράφεται ὅτι προῆλθον από γῆρας». ¹⁷⁶

Στην Κύμη οι εγγραφές θανάτων από γεροντικό μαρασμό ανέρχονται σε 92 και αποτελούν το 7,5% του συνόλου των συνολικών εγγραφών. Κατά πλειοψηφία αναφέρεται σε άτομα άνω των 70 ετών. ¹⁷⁷

Την πρώτη αναφορά για θέματα υγείας στην περιοχή της Κύμης τη βρίσκουμε σε έγγραφο του 1824, με το οποίο οι έφοροι της Κύμης γνωστοποιούν στην Κεντρική Διοίκηση ότι αντιμετωπίζουν πρόβλημα με την πανώλη ¹⁷⁸.

Τη δεκαετία του 1840 υπάρχει στην Κύμη Υγειονομείο. Το 1853 ιδρύεται Λοιμοκαθακτήριο που εγκαθίσταται στο λιμάνι της Κύμης ¹⁷⁹. Τα λοιμοκαθακτήρια είναι για χρόνια ο βασικός τόπος προφύλαξης από τις τρομερές επιδημίες χολέρας που ξεσπούν τον 19^ο αιώνα ¹⁸⁰.

Η απομόνωση των υπόπτων ναυτικών, καθώς και η απαγόρευση εισόδου στο λιμάνι πλοίων που προέρχονταν από περιοχές όπου η επιδημία ήταν σε έξαρση, ήταν οι μοναδικοί τρόποι προφύλαξης του πληθυσμού. Την ίδια περίοδο υπάρχουν κρούσματα λέπρας στην Κύμη και την ευρύτερη περιοχή της ¹⁸¹.

Είναι αλήθεια ότι για την περίπτωση λεπροκομείου στην Κύμη οι γνώμες των ερευνητών δεν είναι ομόφωνες. Υπάρχουν ερευνητές που θεωρούν ότι δεν υπήρξε οργανωμένο λεπροκομείο στην περιοχή του Σουτσινιού και αν υπήρξε οι συνθήκες δεν

¹⁷⁶ Βαλαώρα Β. Γ. , *Η Υγιεινή του Χωριού*, Αθήναι 1945, σ. 26.

¹⁷⁷ Αρχείο θανάτων Κύμης 1930-1950.

¹⁷⁸ Περιεχόμενα των Γενικών Αρχείων του Κράτους, τ. 15B, 1294. : Από Τσαλαμάνος Μανώλης, “ Ιατρική Περίθαλψη και Δημόσια Υγεία”, στο *Κύμη 19^{ος} – 20^{ός} αιώνας Ιστορία και Πολιτισμός*, Κύμη 2001, σ. 71-76.

¹⁷⁹ Διάταγμα ΦΕΚ 86/1853., *ό.π.*

¹⁸⁰ Κόμης Κώστας, *Χολέρα και Λοιμοκαθακτήρια*, *ό. π.*

¹⁸¹ Χατήρας Τάσος, *Ιστορία Ανατολικής και Νότιας Εύβοιας*, Αθήνα 1992, σ. 114.

ήταν κατάλληλες για τους ασθενείς. Υπάρχει όμως και η αντίθετη άποψη ότι λεπροκομείο υπήρξε και τουλάχιστον κατά τα πρώτα χρόνια τις λειτουργίας του χρηματοδοτούνταν από τον Δήμο Κυμαίων. Στην παρούσα εργασία δεν υπάρχει πρωτογενές υλικό το οποίο να μας παραπέμπει στην εξέταση της λέπρας ως ασθένεια και στο ερώτημα αν υπήρξε τελικά το λεπροκομείο ή όχι.

Ωστόσο θα γίνει παράθεση κάποιων στοιχείων με ελεύθερο το πεδίο συμπερασμάτων. Την 10^η Μαρτίου του 1851 σε συνεδρία του Δημοτικού Συμβουλίου των Κυμαίων καθορίζεται ως τόπος των Λεπρών η θέση Σουτσίνι¹⁸². Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι εκείνη την περίοδο παρουσιάστηκε η ανάγκη για εύρεση χώρου των ασθενών¹⁸³. Παράλληλα την ίδια χρονιά σύμφωνα με στατιστική ο αριθμός των λεπρών είναι 350 σε όλη την Ελλάδα¹⁸⁴.

Από το Βιβλίο Ψηφισμάτων του Δ.Σ. Κύμης για το έτος 1863 και 1901, φαίνεται ότι υπάρχει μέριμνα για τους λεπρούς στο Σουτσίνι αυτές τις χρονιές. Επιπλέον ο πατέρας του Βαγγέλη Γιαννάκη θυμάται να πηγαίνει με βάρκα στο Σουτσίνι και να μεταφέρει τρόφιμα στους λεπρούς το 1897. Ενώ ο ίδιος το 1938 πρόλαβε 4-5 πετρόχιστα χαλάσματα¹⁸⁵, πράγμα που σημαίνει ότι οι λεπροί της Κύμης δεν αφέθηκαν στην ερημιά προς θάνατο, αλλά βοηθήθηκαν αναλόγως πάντα σύμφωνα με το πλαίσιο της εποχής ειδικά αν λάβουμε υπόψη και τον φόβο που επικρατούσε στις τοπικές κοινωνίες για την ασθένεια.

Μεταξύ των ετών 1918 και 1919, η ισπανική γρίπη παίρνει μεγάλες διαστάσεις σε ολόκληρη τη Νοτιοανατολική Εύβοια και τη Σκύρο. Στον Οξύλιθο σημειώνονται δεκάδες θάνατοι μικρών παιδιών¹⁸⁶.

Στους θανάτους που εξετάστηκαν από το Δήμο Κύμης μεταξύ 1930 και 1950 δεν καταγράφονται καθόλου αφροδίσια νοσήματα (σύφιλη). Το γεγονός αυτό σημαίνει δύο πράγματα ή ότι δεν υπήρξαν καθόλου πράγμα απίθανο ή αν υπήρξαν δεν

¹⁸² Βιβλίο Πράξεων Δ.Σ. Κύμης (αρ. 29, 1851).

¹⁸³ Σε αυτό το σημείο επισημαίνουμε την ωριμότητα της κοινωνίας της Κύμης σε θέματα υγιεινής καθώς σε άλλες περιοχές της Ελλάδας οι λεπροί έρχονταν σε επαφή με υγιείς ανθρώπους. Βλ. Πανδή – Αγαθοκλή.

¹⁸⁴ Πανδή-Αγαθοκλή Βάννα, *Λέπρα*, Μορφωτικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Κύμης 2011, σ.14.

¹⁸⁵ Πανδή-Αγαθοκλή Βάννα, *ό.π.*, σ. 24.

¹⁸⁶ Χατήρας Τάσος, *ό.π.*, σ. 112-113.

καταγράφηκαν ως τέτοια¹⁸⁷. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την απουσία εργατικών ατυχημάτων και την καταγραφή περισσότερο συμπτωμάτων και όχι ασθενειών ως αιτίες θανάτου συνιστούν μια πιο προσεκτική διαχείριση του αρχείου όσο αφορά τη μελέτη για τη νοσηρότητα και τη θνησιμότητα στην Κύμη μεταξύ 1930 και 1950.

¹⁸⁷ Αρχείο θανάτων Δήμου Κύμης Αλιβερίου 1930-1950.

Κεφάλαιο 1^ο

Ταξινόμηση των αιτιών θανάτου

Για να μπορέσουμε να επεξεργαστούμε καλύτερα τα δεδομένα των Βιβλίων θανάτων, έγινε κατάταξη των ασθενειών σε επιμέρους ομάδες, έχοντας ως βάση το ταξινομικό σύστημα της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας του 1955.¹⁸⁸ Από τις κατηγορίες που υπάρχουν (17 το σύνολο) το αρχείο θανάτων της Κύμης δεν καλύπτει τις δερματικές ασθένειες, τις νόσους του αίματος και των αιμοποιητικών οργάνων. Οι υπόλοιπες έχουν ταξινομηθεί στους παρακάτω πίνακες.

Συνολικά έχουν καταγραφεί 1269 θάνατοι και στον παρόν πίνακα ταξινόμησης έχουν ταξινομηθεί 851. Έχουν εξαιρεθεί οι θάνατοι από Αστία κατά την περίοδο 1941-1943.

Πίνακας 13
Ταξινόμηση αιτιών θανάτου

Νόσοι	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
1. Γήρας και ασαφείς παθολογικές καταστάσεις	220	25,8
2. Λοιμώδεις και παρασιτικές	122	14,3
3. Αναπνευστικού συστήματος	89	10,4
4. Πρώτης βρεφικής ηλικίας	30	3,5
5. Πεπτικού συστήματος	81	9,5
6. Νευρικού συστήματος	78	9,1
7. Κυκλοφορικού συστήματος	66	7,7
8. Ατυχήματα, δηλητηριάσεις και εκτελέσεις	26	3
9. Νεοπλάσματα	67	7,8
10. Ουροποιογεννητικού συστήματος	16	2
11. Επιπλοκές τοκετού	2	0,2
12. Οστών και οργάνων κίνησης	7	0,8
13. Δέρματος	0	0
14. Ενδοκρινών αδένων	3	0,3
15. Ψυχικές διαταραχές	1	0,1
16. Διαμαρτυρίες διαπλάσεως	4	0,5
17. Δυσανάγνωστα	39	4,7
Σύνολο	851	100

¹⁸⁸ ΕΣΥΕ, *Εγχειρίδιο διεθνούς στατιστικής ταξινόμησης των νόσων. Κακώσεων και αιτιών θανάτου. Έβδομη αναθεώρησης (1955) των διεθνών πινάκων των νόσων και των αιτιών θανάτου του κυκλοφορήσαντος Ατόμου*, Αθήναι 1963.

Από της 851 περιπτώσεις θανάτου οι 220 αποτελούν θάνατο από γεροντικό μαρασμό (βλ. πίνακα 13). Στην πλειοψηφία η ένδειξη αυτή αιτιολογεί θανάτους άνω των 65 ετών. Γεγονός που της επιτρέπει να υποθέσουμε ότι ο μέσος όρος ζωής στην Κύμη δεν είναι και από της χαμηλότερους. Στις εγγραφές αναφέρεται αιτία θανάτου και ο γιατρός που την πιστοποιεί. Είκοσι άτομα πέθαναν από ουραιμία, ουσιαστικά δεν κατονομάζεται κάποια συγκεκριμένη νόσος αλλά το σύμπτωμά της. Σε αρκετά συμπτώματα, που θα αναλυθούν στο παρόν κεφάλαιο, υπάρχουν οι προσδιοριστικές ενδείξεις «κακοήθεις» ή «οξεία» ή «χρόνια» πάθηση. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι θάνατοι αποδίδονται σε συμπτώματα και όχι στα ακριβή αίτια. Το σύμπτωμα υπερέχει της αιτιολογίας.¹⁸⁹

Οι λοιμώδεις και παρασιτικές ασθένειες αποτελούν το 14,3% του συνόλου (βλ. πίνακα 1). Η φυματίωση με ποσοστό θνησιμότητας 63% στο σύνολο των λοιμωδών νοσημάτων μπορεί να θεωρηθεί ως κυρίως υπεύθυνη ασθένεια θνησιμότητας για αυτή την κατηγορία. Ακολουθεί με αρκετά υψηλό ποσοστό η δυσεντερία με (19,6%), ασθένειες με μικρότερη συμμετοχή στη θνησιμότητα της είναι η γρίπη με 4 κρούσματα, ο τυφοειδής πυρετός και η ίλαρά με 3 κρούσματα και η χρόνια ελονοσία με 1 κρούσμα.

Πίνακας 14
Θάνατοι από γηρατειά και ασαφείς παθολογικές καταστάσεις.

Αιτίες θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες.
Γεροντική εξάντληση, μαρασμό	137	76
Ικτέρου	4	2
Καχεξία	3	2
Οιδηματικής νόσου	12	7
Ουραιμία ¹⁹⁰	20	11
Ύδρωπας ασκητού	2	1
Υπερτροφία	2	1
Σύνολο	180	100

¹⁸⁹ Τόλης Ευάγγελος Β., *Δημογραφικές όψεις του Πόρου (19^ο αιώνα)*, Διδακτορική διατριβή (αδημοσίευτη), Ιωάννινα 2012, τόμος 1, σ.169.

¹⁹⁰ Τζουφάκης Γ., Τζανέτου Κ., “Διερεύνηση της αιματοουρίας”, *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 17 (3), σ. 237-255. « Η αιματοουρία αποτελεί συχνή εκδήλωση των παθήσεων του ουροποιητικού και η επίπτωσή της αυξάνεται προϊούσης της ηλικίας».

Σε λίγες περιπτώσεις υπάρχουν ασθένειες που προκαλούν το θάνατο σε συγκεκριμένη περίοδο. Ένα παράδειγμα είναι αυτό της οιδηματικής νόσου που παρατηρείται κατά το 1942. Από αυτή την ασθένεια πέθαναν 12 ψυχές (4 γυναίκες και 8 άνδρες) και βέβαιο είναι ότι η φύση της νόσου της και η εμφάνισή της οφείλεται στην αστιία και τον υποσιτισμό της περιόδου.

Πίνακας 15
Θάνατοι από λοιμώδεις και παρασιτικές ασθένειες

Αιτία θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
Άνθρακας προσώπου	1	0,8
Γρίπη	4	3
Δυσεντερία	24	20
Ίλαρά	3	2,4
Κοκκίτη	1	0,8
Τύφο, τυφοειδή πυρετό	4	3,2
Υψηλό πυρετό	1	0,8
Φθίση πνευμόνων	1	0,8
Φυματιώδη μινιγγίτιδα	2	2
Φυματίωση	77	63
Φυματίωση λάρυγγα	3	2,4
Χρόνια ελονοσία	1	0,8
Σύνολο	122	100

Το 10,4% του συνολικού αριθμού θανάτων της Κύμης οφειλόταν σε νόσους του αναπνευστικού συστήματος (βλ. πίνακα 16). Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις πνευμονίας (37 κρούσματα), οι έντεκα χαρακτηρίζονται «οξείες» και οι εικοσιέξι υποδιαιρούνται σε «υμενογόνου», «λοβώδης» και «γριπώδης». Σχεδόν ισοδύναμα είναι και τα κρούσματα της βρογχοπνευμονίας (32 κρούσματα), ένα εκ των οποίων χαρακτηρίστηκε οξύ.

Πίνακας 16

Θάνατοι από νόσους του αναπνευστικού

Αιτίες θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
Βρογχίτιδα	8	9
Βρογχοπνευμονία	32	36
Γριπώδης βρογχοπνευμονία	9	10
Πλευρίτιδα	2	2
Πνευμονία	37	42
Φθίσης πνευμόνων	1	1
Σύνολο	89	100

Η κατηγορία των νόσων της πρώτης βρεφικής ηλικίας περικλείει όχι το σύνολο των βρεφικών θανάτων αλλά μόνο όσους προκλήθηκαν απολύτως από βρεφικές ασθένειες όπως η αθρεψία και η ατελής διάπλαση (βλ. πίνακα 17). Από τους 30 θανάτους το 43,3% αφορά θανάτους που συνέβησαν την πρώτη εβδομάδα ζωής λόγω ασιτίας ή αθρεψίας. Έπονται οι πρόωροι τοκετοί με ποσοστό θνησιμότητας 33%. Ακολουθούν με φθίνουσα συμμετοχή η ατελής διάπλαση με (5 περιστατικά) ο αιφνίδιος θάνατος (1 περιστατικό) και η ατροφία με (1 περιστατικό).

Πίνακας 17

Θάνατοι από ασθένειες της βρεφικής ηλικίας

Αιτίες θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
Αιφνίδιος θάνατος	1	3,3
Ασιτία, Αθρεψία	13	43,3
Ατελούς διάπλασης	5	17
Ατροφία	1	3,4
Πρόωρου τοκετού	10	33
Σύνολο	30	100

Πίνακας 18

Θάνατοι από νοσήματα του πεπτικού

Αιτίες θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
Γα στομάχου	1	1,1
Αγγαιοχολίτιδα	1	1,1
Αιμοραγία στομάχου	4	4,6
Γαστρεντερίτιδα	35	41
Έλκος στομάχου	9	10,4
Έλωσης, Είλεού	4	4,6

Εντερικό νόσημα	1	1,1
Εντερίτιδα	6	7
Έξωση στομάχου	1	1
Κύρωση ήπατος, ύπατος	12	14
Περιτονίτιδα	10	12
Χολοσκαστίτιδος	1	1,1
Χρον. Εντερικό καταρρού	1	1
Σύνολο	86	100

Σοβαρές απώλειες στο πληθυσμό της Κύμης φαίνεται ότι υπήρχαν από τα νοσήματα του πεπτικού συστήματος (βλ. πίνακα 18). Ειδικότερα η γαστρεντερίτιδα, η περιτονίτιδα και η κύρωση του ήπατος αποτελούν το 77% στο σύνολο των θανάτων της συγκεκριμένης κατηγορίας. Σε υψηλό ποσοστό είναι και το έλκος στομάχου με 10,4% συμμετοχή σε αυτή την κατηγορία. Οι υπόλοιπες περιπτώσεις αφορούν παθήσεις χαμηλότερων ποσοστών.

Πίνακας 19
Θάνατοι από ασθένειες του νευρικού συστήματος

Αιτίες θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
Αποπληξία	11	14,1
Εγκεφαλική αιμορραγία	33	42
Επιληψία	4	5,1
Ημιπληγία	16	21
Μηνιγγίτιδα	12	15,4
Νευρική παράλυση	1	1,2
Οξεία νευρασθένεια	1	1,2
Σύνολο	78	100

Έπονται οι νόσοι του κεντρικού νευρικού συστήματος και των αισθητήριων οργάνων που αντιπροσωπεύουν το 9,1% του συνόλου θανάτων (78 κρούσματα) (βλ. πίνακα 7). Η εγκεφαλική αιμορραγία είναι πρώτη στη συμμετοχή θνησιμότητας στη συγκεκριμένη κατηγορία με 33 κρούσματα. Ενώ μεγάλη αριθμητική βαρύτητα αθροιστικά έχουν η αποπληξία με 11 περιπτώσεις, η ημιπληγία με 16 περιπτώσεις και η μηνιγγίτιδα 12 περιπτώσεις.

Ακολουθούν οι ασθένειες του κυκλοφορικού συστήματος με 66 περιπτώσεις (βλ. πίνακα 20). Αντιστοιχούν στο 7,7% του συνόλου των αιτιών θανάτων. Σε αυτή την κατηγορία τα καρδιολογικά προβλήματα αντιστοιχούν στο 89% του συνόλου.

Πίνακας 20
Θάνατοι από ασθένειες του κυκλοφορικού συστήματος

Αιτίες θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
Γάγγραινα	7	11
Ενδοκαρδίτιδα	2	3
Καρδιακά νοσήματα	14	21
Καρδιακή ανεπάρκεια	10	15
Καρδιακή πάθηση	2	3
Μυοκαρδίτιδα	9	14
Συγκοπή καρδιάς	22	33
Σύνολο	66	100

Ακολουθούν οι δηλητηριάσεις, κακώσεις και εκτελέσεις με 27 περιπτώσεις (βλ. πίνακα 21), τα νεοπλάσματα με 67 περιπτώσεις και οι θάνατοι από νόσους των οστών 7 περιπτώσεις (βλ. πίνακα 22). Ασήμαντες συχνότητες καταγράφουν οι επιπλοκές τοκετού¹⁹¹, οι διαμαρτυρίες διαπλάσεως και οι ψυχικές διαταραχές.

Πίνακας 21
Θάνατο από δηλητηριάσεις, κακώσεις, εκτελέσεις.

Αιτίες θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
Ασφυξία	3	11
Ατύχημα με δυναμίτιδα	1	3,7
Αυτοκτονία	1	3,7
Βρώση ακατάλληλων τροφών	1	3,7
Έγκαυμα	1	3,7
Εκπυρσοκρότηση	1	3,7
Έκρηξη νάρκης	1	3,7
Εκτέλεση παρά των Γερμανών	7	26
Ετουφεκίσθει υπό Ιταλικού αποσπάσματος	1	3,7
Ετουφεκίσθει υπό των Ταγμάτων	1	3,7

¹⁹¹ Οι επιπλοκές για τις γυναίκες στον τοκετό φαίνεται ότι ήταν περιορισμένες, καθώς στην περιοχή της Κύμης υπήρχαν γυναίκες που ασκούσαν το επάγγελμα της μαίας, έχοντας στην κατοχή τους ανάλογο δίπλωμα.

ασφάλειας		
Πνιγμός	1	3,7
Τραυματισμός	2	7,5
Φονευθείς υπό των Γερμανών	1	3,7
Ψύξη	5	18,5
Σύνολο	27	100

Πίνακας 22
Θάνατοι από νεοπλάσματα

Αιτίες θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
Όγκου	5	7,4
Καρκίνου	52	77,6
Νεοπλάσματος	10	15
Σύνολο	67	100

Πίνακας 23
Θάνατοι από νόσους των οστών

Αιτίες θανάτου	Απόλυτες συχνότητες	Σχετικές συχνότητες
Αθροίτιδα	1	14
Σπονδυλίτιδος	2	29
Ρευματισμοί	4	57
Σύνολο	7	100

Συμπερασματικά, ο νοσολογικός χάρτης της Κύμης κυριαρχείται από νοσήματα λοιμώδη και παρασιτικά, του αναπνευστικού, του πεπτικού και του νευρικού συστήματος νοσήματα, τα οποία αθροιστικά μαζί με τα νεοπλάσματα ξεπερνούν από κοινού το 50% του συνόλου των περιπτώσεων.

Κεφάλαιο 2ο

Θνησιμότητα και Φύλο

Το δείγμα των γυναικών που εξετάστηκε στο παρόν κεφάλαιο, είχε κατά πλειοψηφία, την ένδειξη «οικιακά»¹⁹² στο τμήμα της ληξιαρχικής εγγραφής «επάγγελμα», ενώ για τους άνδρες επιλέχτηκε η ομάδα των «εργατικών», όπως αναφέρονται κατά πλειονότητα οι εργάτες στο αρχείο θανάτων. Ο διαχωρισμός αυτός έγινε: α) για να μειωθούν στο ελάχιστο οι μοναδιαίες και μικρές συχνότητες και β) γιατί οι δύο αυτές ομάδες είναι οι πολυπληθέστερες σε θανάτους για την περίοδο 1930-1950.

Ακόμη οι εργάτες είναι το καλύτερο μετρίσιμο δείγμα για τις ασθένειες στην Κύμη την περίοδο μελέτης, λόγω της περιεκτικότητας αυτής της ομάδας όλων των ηλικιών, αλλά και ποικιλία ασθενειών/ αιτιών θανάτου.

Οι επιπτώσεις της εργασίας στην υγεία των εργαζομένων αφορούν, κυρίως, τρεις μεγάλες κατηγορίες προβλημάτων. Τα εργατικά ατυχήματα τα επαγγελματικά νοσήματα και τα νοσήματα σχετιζόμενα με την εργασία¹⁹³.

Πίνακας 24
Αιτίες θανάτων εργατών

Αύξων αριθμός	Αιτίες θανάτου	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
1.	Φυματίωση	21	13,3
2.	Αιμοραγία Στομάχου	1	0,63
3.	Ασιτία	42	26,7
4.	αυτοκτονία	1	0,63
5.	Βρογχοπνευμονία	1	0,63
6.	Γάγγραινα	1	0,63
7.	γαστρεντερίτιδα	1	0,63
8.	Γεροντικό Μαρασμό	11	7
9.	Γρίπη	3	1,91
10.	Γριπώδης πνευμονία	9	6
11.	δν	6	3,8
12.	Δυσεντερία	1	0,63
13.	Ειλεό	3	1,91

¹⁹² Οι γυναίκες θεωρούνται σκληρά εργαζόμενες παρόλο που στο αρχείο θανάτων δεν υπάρχει καμία απολύτως αναφορά για τις εργασίες που έκαναν εντός και εκτός σπιτιού.

¹⁹³ Τούντας Γ., *Εργασία και Νοσηρότητα*, (ιστοσελίδα: <http://www.neaygeia.gr> επίσκεψη :20/5/2016). Βλ. Κουρούτου Π., Κάλης Σ., Χατζησταύρου Κ., Λινού Α., Επίδραση της επαγγελματικής έκθεσης σε βαρέα μέταλλα στη νοσηρότητα και τη θνησιμότητα, *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 2012 29 (1), σ. 70-76.

14.	Έκρηξη γερμανικής νάρκης	1	0,63
15.	Εκτέλεση από Γερμανούς	6	3,8
16.	Έλκος στομάχου	1	0,63
17.	Έλωσης Χρονίου του στομάχου	1	0,63
18.	Εσωτερική αιμοραγία στομάχου	1	0,63
19.	Εσωτερική Εγκεφαλική Αιμοραγία	4	2,54
20.	Ημιπληγία	2	1,27
21.	Καλπάζουσα Βρογχίτιδα	1	0,63
22.	Καρδιακό νόσημα	5	3,18
23.	Καρκίνο	7	4,45
24.	Κύρωση ήπατος	2	1,27
25.	Νεοπλάσματος ήπατος	2	1,27
26.	Νεφρίτιδα	2	1,27
27.	Όγκο κοιλιάς	1	0,63
28.	Οιδηματική νόσου	1	0,63
29.	Ουραιμία	1	0,63
30.	Πυώδους μηνιγγίτιδος	2	1,27
31.	Συγκοπή Καρδιάς	3	1,91
32.	Συψαιμία	1	0,63
33.	Τραυματισμός	2	1,27
34.	Ύδρωση ασκικού	1	0,63
35.	Χολοσκασιτίδα	1	0,63
36.	Χρόνιο βρογχικό άσθμα	5	3,18
37.	Χρόνια αθροίτιδα	1	0,63
38.	Ψύξη	2	1,27
	Σύνολο	157	100

Στον παραπάνω πίνακα συγκεντρώνονται οι αιτίες θανάτου που αφορούν τους εργάτες. Η αστία παρόλο που οδηγεί στο θάνατο, δεν θεωρείται ασθένεια στα πλαίσια λιμού. Σε αρκετές περιπτώσεις συνοδεύεται και από άλλες αιτίες όπως είναι: πνευμονοπάθειες, καρδιακά προβλήματα και ψύξη¹⁹⁴. Δεύτερη αιτία θανάτου ποσοτικά είναι η φυματίωση¹⁹⁵ με 13,3 %. Ακολουθούν η γριπώδης πνευμονία με 6%, ο καρκίνος με ποσοστό 4,5 % και το χρόνιο βρογχικό άσθμα με 3,2 %.

¹⁹⁴ Αρχείο θανάτων Κύμης 1930-1950.

¹⁹⁵ « Στις αρχές του 20ου αιώνα παρατηρήθηκε αύξηση της φυματίωσης ανάλογη με την πυκνότητα του πληθυσμού στις πόλεις της Ευρώπης, αύξηση που συσχετίστηκε με την αστυφιλία, τη βιομηχανοποίηση των πόλεων, τις κακές συνθήκες εργασίας και την ανάπτυξη των μέσων συγκοινωνίας. Η υπερβολική και ανθυγιεινή εργασία ευνοούσε την ανάπτυξη της φυματίωσης έτσι ώστε αναγνωρίστηκε σαν ασθένεια κοινωνική στην οποία μόνο τα κοινωνικά αντίδοτα ήταν αποτελεσματικά. Τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα όλα σχεδόν τα νοσήματα του αναπνευστικού συστήματος αποδίδονταν στη φυματίωση».

Φυματίωση¹⁹⁶: Πιστεύεται ότι η φυματίωση υπάρχει στον κόσμο από το 3.000 π.Χ. Ευρήματα εντοπίστηκαν στη σπονδυλική στήλη αιγυπτιακών μουμιών. Περιγραφή της ασθένειας υπάρχει στον κώδικα του βασιλιά της Βαβυλώνας Hammurabi το 2.000 π.Χ.¹⁹⁷

Η μελέτη της φυματίωσης είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την οικονομική και κοινωνική εξέλιξη του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα. Είναι μια ασθένεια ενεργή στις μέρες μας, αφού σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας πλήττει το 33% του παγκόσμιου πληθυσμού.

Η φυματίωση αποτελεί αερομεταφερόμενη λοιμώδη πάθηση. Εξαπλώνεται μέσω σταγονιδίων στον αέρα, μέσω φτερνίσματος ή βήχα από άτομα που έχουν μολυνθεί με το μυκοβακτηρίδιο της φυματίωσης (βάκιλο του Koch)¹⁹⁸.

Σε μία από τις πρώτες επιδημιολογικές μελέτες του 1922 καταγράφηκε πανελλαδικά, ποσοστό θνησιμότητας 15,46% επί δείγματος 10.000 κατοίκων¹⁹⁹. Σε

alexandros-remoundos. blogspot.gr 19/10/2008, Αλέξανδρος Ρεμούνδος ΤΟ «ΧΤΙΚΙΟ» ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ 126 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΒΑΚΙΛΟΥ ΤΗΣ ΦΥΜΑΤΙΩΣΗΣ... Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ Η ΗΤΤΑ ΤΗΣ ΦΥΜΑΤΙΩΣΗΣ... ΕΝΑΣ ΑΓΩΝΑΣ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ. (επίσκεψη ιστοσελίδας:)

¹⁹⁶ «Η φυματίωση είναι μια αερομεταφερόμενη ασθένεια που μεταδίδεται από τα μικρά σταγονίδια απόχρεμψης από ασθενείς που έχουν μολυνθεί από την ασθένεια. Η μόλυνση του ασθενούς ορίζεται από την παρουσία ή την απουσία οξεάντοχων βακίλλων (AFB) στα πτύελα του ασθενούς, όπως ανιχνεύεται με μικροσκοπική εξέταση χρώσης επιχρίσματος πτυέλων Ziehl-Neelsen ή Αουραμίνης χρωστικές (Εικ. 5.1). Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των ορατών βακίλων, τόσο πιο μολυσματική είναι η ασθένεια. Η μεταφορά από τον αέρα της φυματίωσης προωθείται από την αύξηση της διάρκειας και την εγγύτητα της επαφής με μολυσμένους ασθενείς. Ένας καθοριστικός παράγοντας μόλυνσης, είναι το χρονικό διάστημα έκθεσης στον ίδιο χώρο με μολυσμένους ασθενείς». Herrmann J.L. and. Lagrange P.H, Molecular or Immunological Tools for Efficient Control of Tuberculosis in : *Encyclopedia of infectious diseases. Modern Methodologies*, εκδ. Michel Tibayrenc, 75-86, 75.

¹⁹⁷ Περσιάνης Νίκος, *Σύντομη Ιστορία των εμβολιών(1796-2011)*, Λευκωσία 2011, σ.48.

¹⁹⁸ Δαΐκος Γεώργιος Κ., *Νοσολογία*, Εκδόσεις Καραβία Α. 1971, σ. 214.

¹⁹⁹« Νοικοκυρές, εργάτες, υπηρέτες, δάσκαλοι, ξυλουργοί, υποδηματοποιοί έπασχαν συχνότερα από φυματίωση. Οι περισσότεροι ήταν άποροι που δεν κατόρθωναν να νοσηλευτούν σε κάποιο ίδρυμα. Οι ασθενείς με φυματίωση δεν είχαν θέση στην κοινωνία εκείνης της εποχής, ήταν ισόβια χαρακτηρισμένοι που απομακρύνονταν ακόμη και από τα σπίτια τους απομονωμένοι σε καλύβες στην ύπαιθρο, έξω από τις πόλεις. Η νοσοφοβία και η μικροβιοφοβία είχαν φθάσει σε τέτοιο βαθμό ώστε οι άνθρωποι απομακρύνονταν από τον πάσχοντα, οι γιατροί επισκέπτονταν το φυματικό τη νύχτα για να μην γίνει

άλλες μελέτες, καταχωρήθηκαν στους επιβαρυντικούς παράγοντες για την εμφάνιση της νόσου, η κληρονομικότητα, η αλλαγή περιβάλλοντος, η κακή διατροφή και η εργασία²⁰⁰

Ένας από τους κύριους λόγους αύξησης της φυματίωσης τη δεκαετία του 1920 ήταν ο ερχομός των Ελλήνων προσφύγων από τη Μ. Ασία. Τα χρόνια μεταξύ 1927 και 1931 το ποσοστό θνησιμότητας στην Ελλάδα από φυματίωση, ανέρχεται σε 16,73.²⁰¹

Η περιοχή της Κύμης δέχτηκε ομάδες προσφύγων το 1922, οι οποίοι κατά πλειοψηφία δεν είχαν μόνιμη εγκατάσταση στην περιοχή. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τη λειτουργία του ανθρακωρυχείου στην περιοχή και τις άσχημες εργασιακές συνθήκες, εξαιτίας της φύσης της εργασίας σε αυτό, συνετέλεσαν στην ανοδική πορεία της ασθένειας κατά τη δεκαετία του 1930 στην Κύμη.

Σε αυτό το συμπέρασμα οδηγεί η παρουσία της φυματίωσης στις γυναίκες Πιν.2, που ακολουθεί, με ποσοστό θνησιμότητας σχεδόν 8% στο γενικό σύνολο του πίνακα. Οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της περιοχής προφανώς επέτρεψαν την εξάπλωση της φυματίωσης την περίοδο 1930-1935, ενώ αντίθετα την πενταετία 1945-1950 τα κρούσματα φυματίωσης μειώθηκαν κάτω του 5% συνολικά και για τα δύο φύλα. Αυτή η μείωση του ποσοστού θνησιμότητας από τη φυματίωση μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οφείλεται κυρίως στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, τη δράση εθελοντικών και κυβερνητικών οργανώσεων για τον εντοπισμό, την απομόνωση και τη θεραπεία όλων των περιστατικών²⁰², τη χορήγηση αντιφυματικών φαρμάκων όπως ήταν η πενικιλίνη και τη χρήση του εμβολίου κατά της φυματίωσης, η χρήση του οποίου ξεκίνησε το 1927 στην Ευρώπη²⁰³.

γνωστό ότι σε μια οικογένεια υπήρχε κάποιος πάσχων». alexandros-remoundos. blogspot.gr 19/10/2008, Αλέξανδρος Ρεμούνδος *ό.π.*

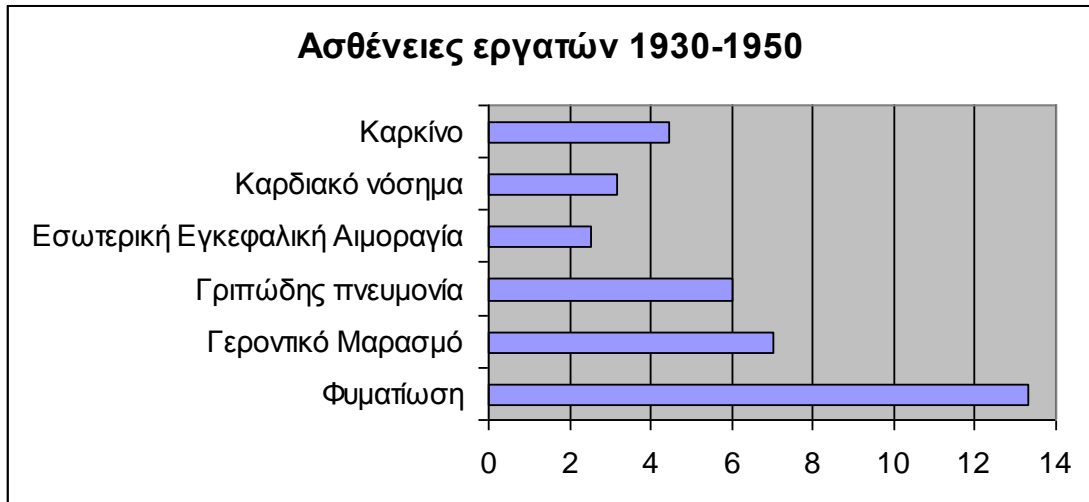
²⁰⁰ Χαριτάκης Κ. *Τα νεώτατα δεδομένα επί της κοινωνικής Υγιεινής*, Εκ του εθνικού τυπογραφείου, Εν Αθήναις 1929, σ. 57-80.

²⁰¹ Μαρσέλου Αδαμαντία –Ανωγιάτης-Pelé Δημήτριος, “Δημογραφική και γεωγραφική αποτύπωση της Φυματίωσης στον ελλαδικό χώρο κατά το Μεσοπόλεμο”, *Ιατρικά Χρονικά Βορειοδυτικής Ελλάδος*, 2014, Τόμος 10, Τεύχος 1.

²⁰² Kipple F. Kenneth, *The Cambridge World History of Human Disease*, Cambridge 2008, p.204.

²⁰³ Περσιάνης Νίκος, *ό.π.*, σ.50.

Γράφημα 3

Η ένδειξη «γεροντικός μαρασμός» με ποσοστό 7% στο σύνολο των εργατών δεν μπορεί να θεωρηθεί στις μέρες μας ως επίσημη αιτία θανάτου σε ένα ληξιαρχικό έγγραφο. Ωστόσο, στις δύο δεκαετίες που γίνεται η παρούσα μελέτη η ένδειξη αυτή ανέρχεται στο 7,5% του συνόλου των θανάτων και για τα δύο φύλα, ενώ για τις γυναίκες μεμονωμένα φτάνει το 16% του συνόλου των αιτιών θανάτων. Τέτοιες εγγραφές έγιναν είτε γιατί δεν έγινε εξέταση από γιατρό, ενδεχόμενο που δεν ευσταθεί καθώς σε κάθε αιτία θανάτου αναφέρεται και ο γιατρός που την είχε υπογράψει, είτε επειδή οι άνθρωποι αυτοί πέθαναν από ασθένειες των γηρατειών όπως είναι ασθένειες του Κυκλοφοριακού συστήματος.

Η γριπώδης πνευμονία καλύπτει το 6% των ασθενειών των εργατών, ενώ η βρογχοπνευμονία σχεδόν το 7% των ασθενειών των γυναικών. Ο ορισμός της πνευμονίας τη δεκαετία του 1950 καλύπτει τα δύο παραπάνω είδη: «καλεΐται η φλεγμονή ή όποια παράγεται έκ τῆς ἐπιδράσεως ποικίλων παθογόνων μικροοργανισμῶν... Ἡ μορφή τῆς πνευμονίας καί τά κλινικά συμπτώματα ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῶν παθολογικῶν ἐξεργασιῶν εἰς τόν πνεύμονα καί τοῦ τύπου τῆς μολύνσεως».²⁰⁴

²⁰⁴ Χατζηεμμανουήλ Ιφικρ., Εσωτερική Παθολογία, Αθήνα 1958, τόμος 3, σ. 68.

	της καρδιάς		
26.	Καρκίνος/Νεοπλάσματος	23	5,3
27.	Κύρωση ύπατος	4	0,92
28.	Μαχαριά	1	0,23
29.	Μικροβιαμία	1	0,23
30.	Μυοκαρδίτιδα	3	0,69
31.	Νεφρική ανεπάρκεια	1	0,23
32.	Νεφρίτιδα	4	0,92
33.	Οιδηματικής νόσου	6	1,38
34.	Οξεία νευρασθένεια	1	0,23
35.	Οξέων ρευματισμών	3	0,69
36.	Παραλυτικός Ειλεός	1	0,23
37.	Περιπλεγμένη Βουβονοκοίλη	1	0,23
38.	Περιτονίτιδα	1	0,23
39.	Σηπτική μόλυνση	2	0,46
40.	Σπονδυλίτιδα	1	0,23
41.	Σταφυλόκοκος	1	0,23
42.	Συψαιμία	2	0,46
43.	Τοκετός	2	0,46
44.	Φυματίωση	34	7,85
45.	Χρόνια αναιμία	1	0,23
46.	Χρόνια αρθροίτιδα	1	0,23
47.	Χρόνια εντερίτιδα	4	0,92
48.	Χρόνιο εντερικό καταρρού και καρδιοπάθεια	1	0,23
49.	Ψευδάνθρακας προσώπου	1	0,23
	Σύνολο	433	100

Δύο αιτίες θανάτου που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν καθαρά «γυναικείες» λόγω ποσοστών, είναι οι καρδιοπάθειες με ποσοστό 15,47% και η εγκεφαλική αιμορραγία με 9,6% θνησιμότητα στο σύνολο των γυναικών.²⁰⁷

Χαρακτηριστική είναι η θνησιμότητα των γυναικών άνω των 65 ετών από καρδιολογικά προβλήματα το 1930-1933 (17 άτομα /20 άτομα), που αγγίζει το 85% για τα καρδιολογικά νοσήματα.

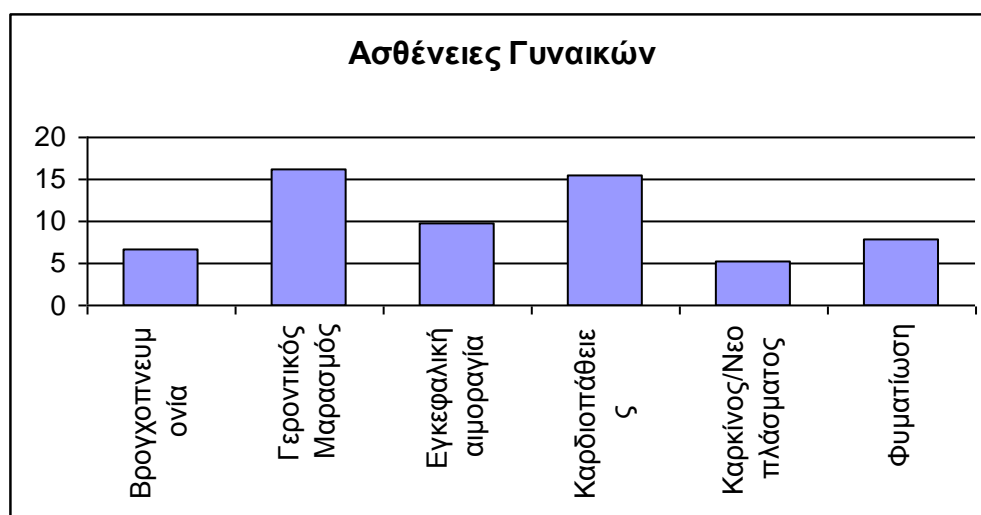
Αντίθετα στους εργάτες, η εγκεφαλική αιμορραγία αποτελεί το 2,5% του συνόλου και τα καρδιακά νοσήματα το 3,18. Στην κατηγορία των καρδιοπαθειών, για τις γυναίκες, ανήκουν όπως καταγράφονται στο αρχείο θανάτων: καρδιακή παράλυση (1 περίπτωση επιληψίας), εμβολή καρδιάς (με δευτερεύουσα αιτία θανάτου

²⁰⁷ Αρχείο θανάτων Κύμης.

βρογχοπνευμονία, μυοκαρδίτιδα, ενδοκαρδίτιδα (με περίπτωση νεφρικής ανεπάρκειας) και καρκίνο στη μητρωειδή της καρδιάς.

Οι θάνατοι γυναικών κατά τη διάρκεια τοκετού περιορίζονται σε 2 περιπτώσεις εκ των οποίων η μια περίπτωση έχει δευτερεύον λόγο θανάτου την περιτονίτιδα. Φαίνεται από το μικρό ποσοστό θνησιμότητας (0,46%) ότι υπήρχε μαιευτική μέριμνα για τις μητέρες, δεν υπήρχε όμως ο κατάλληλος νοσοκομειακός εξοπλισμός για τα πρόωρα βρέφη²⁰⁸.

Γράφημα 4

Παρόλο που ο καρκίνος θεωρείται από πολλούς ασθένεια του 20^{ου} αιώνα, η ύπαρξή του χρονολογείται εδώ και πολλούς αιώνες. Η ονομασία της συγκεκριμένης πάθησης αποδίδεται στον Ιπποκράτη το 400 π.Χ., ο οποίος χρησιμοποίησε τον όρο "καρκίνωμα", από τη λέξη "καρκίνος" (κάβουρας), για τους κακοήθεις όγκους²⁰⁹. Ο Γαληνός (131-200 μ.Χ.), ένας από τους σπουδαιότερους γιατρούς του ελληνορωμαϊκού κόσμου, διάλεξε τον καρκίνο (κάβουρα) ως σύμβολο της ασθένειας, λόγω της ομοιότητας των αποφύσεων του όγκου του μαστού με τα πόδια του²¹⁰.

²⁰⁸Ο.π.

²⁰⁹ Hajdu SI, Thun MJ, Hannan LM and Jemal A, *A note from history: landmarks in history of cancer, part I*, Cancer (2011) 117(5) p.1097–1102. .

²¹⁰Ο. π.

Απόδειξη ότι η συγκεκριμένη πάθηση ήταν ενεργή ήδη από την αρχαιότητα αποτελεί η παρουσία όγκων σε αιγυπτιακές μούμιες, όπως για παράδειγμα, η αποκάλυψη εκτεταμένου καρκίνου των ωοθηκών, με κοιλιακές μεταστάσεις, σε θηλυκή μούμια²¹¹.

Ο καρκίνος του μαστού²¹² αποτελεί ένα από τα είδη της νόσου που είχε μελετηθεί πολύ καλά από τους γιατρούς της Αρχαίας Ελλάδας και του Βυζαντίου, τόσο λόγω της συχνότητάς του, όσο και της επιφανειακής θέσης του. Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι ο Δημοκίδης, περίφημος γιατρός της εποχής, όταν υπηρετούσε στην Περσική Αυλή (520 π.Χ.), θεράπευσε τη γυναίκα του Βασιλιά Δαρείου, την Ατόσα, από ένα καρκίνωμα του μαστού. Στις πιο πρώιμες καταγραφές για τον καρκίνο του μαστού και του καρκίνου γενικότερα, συγκαταλέγεται ένας αιγυπτιακός πάπυρος του 2500 π.Χ., ο οποίος ήρθε στο φως από τον Αμερικάνο αιγυπτιολόγο Edwin Smith και είναι αφιερωμένος σε διάφορα ιστορικά χειρουργικών υποθέσεων²¹³.

Ο καρκίνος στις γυναίκες αποτυπώνει το 5,3% του συνόλου θνησιμότητας για τον πίνακα 2, ενώ για εργάτες το 4,45%²¹⁴. Μερικά από τα σημεία του σώματος που προσβάλλει η πάθηση αυτή στις γυναίκες είναι: δέρμα (1 πρόσωπο), ο μαστός²¹⁵ (1

²¹¹ Granville AB, An essay on Egyptian mummies, with observations on the art of embalming among the ancient Egyptians, Philos Trans R Soc Lond (1825) 115, p. 269-316.

²¹² Μάλλιου Σ., Αγνάντη Ν., Παυλίδης Ν., Καππάς Α., Κριαράς Ι., Γερουλάνος Σ., “Ιστορία του καρκίνου του μαστού”, *Αρχαία Ελληνική Ιατρική* 2006 (3), p. 260-278.

²¹³ Breasted JH, *The Edwin Smith surgical papyrus*, The University of Chicago Press, Chicago, 1930.

²¹⁴ Και για τις δύο περιπτώσεις θα μπορούσαν να προστεθούν οι εγγραφές όγκων και νεοπλασμάτων, αλλά αποτελούν διαφορετικό τρόπο προσβολής του ανθρώπινου οργανισμού. Βλ. και Μαργαρίτης Μ., Μέντης Α.Φ., Ριζά Ε., Λινού Α., Η σχέση της εκ περιτροπής εργασίας με τον καρκίνο, *Αρχαία Ελληνική Ιατρική* 2010 27 (6), σ. 879-890.

²¹⁵ Ο καρκίνος του μαστού είναι ο πιο συνηθισμένος τύπος καρκίνου και η κυριότερη αιτία θανάτου από καρκίνο μεταξύ του γυναικείου πληθυσμού σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα αίτια εμφάνισης καρκίνου του μαστού δεν είναι γνωστά. Παράγοντες που έχουν συνδεθεί με την εμφάνιση της νόσου είναι το επιβαρυνόμενο οικογενειακό ιστορικό (σε συγγενής πρώτου βαθμού), πρόιμη έμμηνος ρήση ή καθυστερημένη έμμηνόπαυση και μη τεκνοποίηση ή τεκνοποίηση μετά το 30ο έτος της ηλικία. Ο θηλασμός αντίθετα φαίνεται να προστατεύει απέναντι στην ανάπτυξη της νόσου. Collaborative Group on Hormonal Factors in Breast Cancer, *Familial breast cancer: collaborative reanalysis of individual data from 52 epidemiological studies including 58,209 women with breast cancer and 101,986 women without the disease*, *Lancet* (2001) 358:1389-1399.

Hulka BS and Moorman PG, *Breast cancer: hormones and other risk factors*, *Maturitas* (2001) 38(1):103-113, discussion 113-106. Albrektsen G, Heuch I, Hansen S and Kvale G, *Breast cancer risk*

πρόσωπο) ,η μήτρα (3 πρόσωπα), ήπαρ (6 πρόσωπα), στομάχου (5 πρόσωπα). Ενώ στους εργατές δεν υπάρχει τόση ποικιλία στις εγγραφές: ήπαρ (3 πρόσωπα)²¹⁶, στομάχι (2 πρόσωπα), όρχου (1 πρόσωπο) και πνεύμονα²¹⁷ (1 πρόσωπο).

Κατά την περίοδο 1930-1935 η γενική θνησιμότητα από τον καρκίνο περιορίζεται στο 1,6% του γενικού συνόλου θνησιμότητας²¹⁸ (6 πρόσωπα), ενώ μεταξύ 1945-1950 το ποσοστό αυξάνεται κατακόρυφα 8,3% του συνόλου (19 πρόσωπα)²¹⁹. Το παράδειγμα της Κύμης για την συγκεκριμένη πάθηση αποτελεί μια μικρογραφία της εξέλιξης της νόσου για το δεύτερο τέταρτο του 20ου αιώνα.

Άλλες ασθένειες που εγγράφονται στο αρχείο θανάτων με λιγότερη συμμετοχή, αλλά όχι ασήμαντα ποσοστά θνησιμότητας μεταξύ των δύο φύλων είναι για τις γυναίκες: δυσεντερία 1,61% (7 πρόσωπα), νεφρίτιδα 1% (4 πρόσωπα), οιδηματική νόσος 1,38% (6 πρόσωπα) και χρόνια εντερίτιδα 1% (4 πρόσωπα). Για τους εργατές είναι: ειλεό 2% (3 πρόσωπα), καρδιακό νόσημα 3,2% (5 πρόσωπα), νεφρίτιδα 1,27% (2 πρόσωπα), πυώδης μηνιγγίτιδα 1,27% (2 πρόσωπα).

Πίνακας 26
Ετήσια κατανομή των θανάτων κατά φύλο.

	Άρρενες	Θήλεα
Έτη	Σχετικές Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
1930	6	3,7
1931	3,4	4,6
1932	4	4
1933	6,7	5
1934	5,9	4,5
1935	5	4
1936	5	5
1937	5,5	4,8

by age at birth, time since birth and time intervals between births: exploring interaction effects, Br J Cancer (2005) 92, p. 167-175.

²¹⁶ Υπάρχουν επιπλέον 2 περιπτώσεις νεοπλασματος του ήπατος.

²¹⁷ Ο καρκίνος του πνεύμονα, μια σπάνια ασθένεια μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα, αποτελεί πλέον την πιο συνηθισμένη μορφή κακοήθους νεοπλασίας μεταξύ των αντρών και είναι η σημαντικότερη αιτία θανάτου από καρκίνο και στα δύο φύλα, σε παγκόσμιο επίπεδο. Salgia R and Skarin AT, *Molecular abnormalities in lung cancer*, J Clin Oncol (1998) 16(3), p. 1207-1217.

²¹⁸ Για την πενταετία 1930-1935 είναι 363 άτομα.

²¹⁹ Για την πενταετία 1945-1950 είναι 228 άτομα.

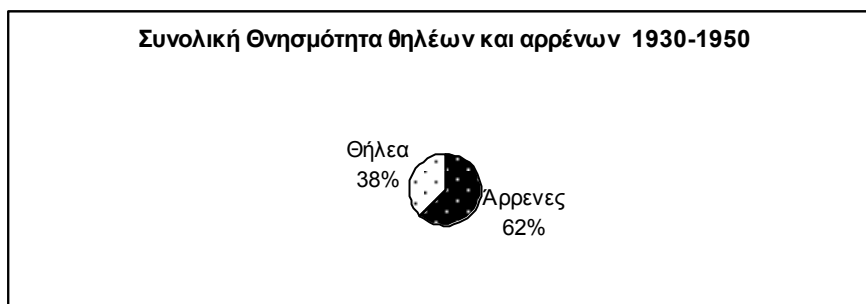
1938	5	4,8
1939	4	3,7
1940	1,9	1
1941	1,4	1,5
1942	19,3	23
1943	3,9	5
1944	6,3	6,3
1945	2,7	5,1
1946	2,6	3
1947	1,14	2,5
1948	3,6	3
1949	2,6	2,5
1950	4	3
Σύνολο	100	100

Στην σχεδιαστική αναπαράσταση του Πίνακα 26, που είναι η λογαριθμική απεικόνιση της γενικής θνησιμότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι η ανδρική θνησιμότητα είναι διπλάσια της γυναικείας, όμως μελετώντας τον πίνακα το συμπέρασμα είναι ότι η θνησιμότητα μεταξύ των δύο φύλων κινείται στα ίδια επίπεδα.

Κατά τα έτη 1932, 1936 και 1944 η θνησιμότητα των δύο φύλων θέτει ερωτηματικά ως προς τον ίσο αριθμό θανάτων. Κατά τα έτη 1930, 1933 και 1934 η ανδρική θνησιμότητα έχει μικρή αύξηση σε σχέση με τη γυναικεία. Ενώ η γυναικεία θνησιμότητα φαίνεται να υπερτερεί της ανδρικής το 1931.

Τα δεδομένα των ετών 1940 και 1942 δεν μπορούν να αναλυθούν, διότι την πρώτη χρονιά οι ληξιαρχικές πράξεις θανάτων παύουν να καταχωρούνται στο αρχείο από το μήνα Απρίλιο και τη δεύτερη χρονιά η πλειοψηφία των θανάτων οφείλεται στην αστειεία.

Γράφημα 5 (λογαριθμική απεικόνιση θνησιμότητας)

Κεφάλαιο 3^ο

Θνησιμότητα βρεφών και παιδιών (0-12 ετών)

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται η προσπάθεια μελέτης της θνησιμότητας που αφορά τα βρέφη και τα παιδιά στην Κύμη, τόσο δημογραφικά όσο και ιστορικά, μέσα από το Αρχείο θανάτων 1930-1950. Στον πίνακα 27 που ακολουθεί έχει καταγραφεί η θνησιμότητα από 0-12 ετών με σκοπό να υπάρχει μέτρο σύγκρισης όσο αφορά την θνησιμότητα των βρεφών στη Κύμη. Από το σχεδιάγραμμα 4 που είναι η λογαριθμική αναπαράσταση της θνησιμότητας των βρεφών-παιδιών σε σχέση με την αντρική και τη γυναικεία παρατηρείται ότι η βρεφική-παιδική θνησιμότητα έρχεται δεύτερη με ποσοστό 35%, πρώτη είναι η ανδρική με 40% και τελευταία η γυναικεία με 20%.

Παρενθετικά σε αυτό το κεφάλαιο είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η εφηβική θνησιμότητα των 13-18 ετών είναι ποσοτικά λιγότερη (29 άτομα) σε σχέση με τη βρεφική-παιδική (190 άτομα), αντιστοιχεί δηλαδή στο 2,2% του ποσοστού της γενικής θνησιμότητας.²²⁰ Κατά τα έτη 1930, 1931, 1937 και 1939 δεν υπάρχουν εγγραφές θανάτων θηλέων, τα αντίστοιχα έτη για τους άρρενες της ίδιας ηλικιακής ομάδας είναι 1934, 1935, 1936, 1938, 1941 και 1942. Από το 1947-1950 δεν υπάρχουν καθόλου εγγραφές θανάτων για την ομάδα των εφήβων και για τα δύο φύλα.

Στο Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Προστασίας της Μητρότητας και Παιδικών Ηλικιών το 1930 τα ποσοστά θνησιμότητας ανέρχονταν σε 16,6%, 14,6%, 13,2% και 11,6% για τα έτη 1924, 1927, 1928 και 1929 αντίστοιχα. Και τη δεκαετία του 1930 η βρεφική θνησιμότητα στην Ελλάδα παρέμενε σε διψήφια ποσοστά.²²¹

Πολλές μητέρες που δεν ήθελαν ή δεν ήταν σε θέση να θηλάσουν το νεογνό τους, κατέφευγαν σε άλλες μεθόδους, όπως ήταν η πρόσληψη παραμάνας, η οποία είχε και το δικό της μωρό μαζί ή έδιναν στο νεογνό ζωικό γάλα (κατσικίσιο ή αγελαδινό) βρασμένο. Η δεύτερη μέθοδος συχνά απέβαινε μοιραία για τα βρέφη, καθώς πέθαιναν από λοιμώξεις του πεπτικού, λόγω έλλειψης καθαρού νερού κατά την παρασκευή των γευμάτων²²².

²²⁰ Σε 1274 άτομα : $29/1274 \times 100$.

²²¹ Ιωακείμογλου Γ., Γιαννούσης Σ., « Περί της εξασφάλισης τροφής των πτωχών τάξεων», στο *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 1933, τ. 8, σ. 223-227.

²²² Η Κύμη κατά τις δεκαετίες 1930 και 1940 είχε μικρό σωληνωτό υδραγωγείο. Κοπανάρης Φωκίων, *Η δημόσια υγεία εν Ελλάδι*, Αθήναι 1933, σ. 364.

Η βρεφική θνησιμότητα εμπεριέχει όλους τους θανάτους βρεφών από την πρώτη μέρα της γέννησής τους έως τον πρώτο χρόνο ζωής αποτελείται από τη νεογνική και τη μετανεογνική θνησιμότητα (29^η ημέρα ζωής – 1 χρόνος)²²³.

Πίνακας 27
Βρεφική-παιδική θνησιμότητα κατά έτος

Έτος	Απόλυτες Συχνότητες	Σχετικές Συχνότητες
1930	10	5,2
1931	11	6
1932	12	6,3
1933	16	8,4
1934	9	5
1935	8	4,2
1936	7	3,6
1937	12	6,3
1938	7	3,6
1939	5	2,6
1940	4	2
1941	3	1,5
1942	34	18
1943	3	1,5
1944	16	8,4
1945	3	1,5
1946	4	2,1
1947	4	2,1
1948	13	7
1949	5	2,6
1950	4	2,1
Σύνολο	190	100

Από τη μελέτη του παραπάνω πίνακα προκύπτει εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για τις τάσεις της βρεφικής θνησιμότητας. Η χρονιά με τη μεγαλύτερη θνησιμότητα, το 1942, καλύπτει το 18% και ως κύριες αιτίες θανάτου καταγράφονται η «αθρεψία/ασιτία» (10 περιπτώσεις) και «πρόωρος τοκετός» (3 περιπτώσεις) , ενώ οι χρονιές με τη χαμηλότερη θνησιμότητα είναι το 1941 με 1,5% και 1943²²⁴ με 1,5%. Το 1931 και 1935 υπάρχει μόνο βρεφική θνησιμότητα με κύριες αιτίες θανάτου:

²²³ Δρόσου-Αγακίδου Β., «Διαχρονικές τάσεις και αιτίες περιγεννητικής, νεογνικής και βρεφικής θνησιμότητας», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 2005, 22(5), σ. 459–466.

²²⁴ Το 1943 η θνησιμότητα των θηλέων είναι μηδενική, δεν υπάρχει καμία εγγραφή θανάτου.

γαστρεντερίτιδα, βρογχοπνευμονία και πρόωρο τοκετό²²⁵/ατελή διάπλαση.²²⁶ Τα αίτια γεννήσεων πρόωρων νεογνών είναι πολλά ανάλογα με την περίπτωση, κυρίως όμως συμπεριλαμβάνουν νόσους της μητέρας που κυοφορεί, τραύματα που τυχόν δέχεται η έγκυος στην κοιλία και το πιο συνηθισμένο στις αγροτικές περιοχές η βαριές σωματικές εργασίες της εγκύου και η κακή διατροφή.²²⁷

Ενώ το 1944 αυξάνεται η θνησιμότητα στα παιδιά ηλικίας 1,5-12 ετών. Σε αυτό ασφαλώς συντελεί και η μείωση των γεννήσεων όπως έχει καταγραφεί από τα βιβλία «Γεννήσεων και Βαπτίσεων» των ενοριών Ι.Ν. Αγίας Τριάδας και Ι.Ν. Αγίου Αθανασίου Κύμης και αναπαρίσταται στο σχεδιάγραμμα 6. Κατά τα έτη 1941-1944 οι γεννήσεις στην ενορία Αγ. Τριάδας μειώνονται κατά 50% ενώ οι γεννήσεις στην ενορία Αγ. Αθανασίου σχεδόν μηδενίζονται²²⁸.

Το 1937 10/12 περιπτώσεις θανάτου αποτελούν νοσήματα σχετικά με το πεπτικό (εντεροκολίτιδα, οξεία γαστρεντερίτιδα και δυσεντερική εντεροκολίτιδα) και φαίνεται ότι επηρεάζονται περισσότερο τα παιδιά των 2 ετών (5 περιπτώσεις).

Από το 1945 έως το 1950 η βρεφική-παιδική θνησιμότητα φαίνεται να είναι σε χαμηλά σταθερά σημεία με εξαίρεση το έτος 1948 που υπάρχει αύξηση της βρεφικής θνησιμότητας 9/13 άτομα (70% βρέφη και 30% παιδιά άνω του 1 έτους). Ωστόσο οι γενικοί δείκτες θνησιμότητας για την Ελλάδα είναι υψηλοί και κατά τη δεκαετία του 1940.²²⁹ Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή του Κ. Σαρόγλου: «Έχουν ειπή ότι ένα παιδάκι μιάς βδομάδας έχει λιγότερες πιθανότητες να ζήσει μίαν ακόμη βδομάδα από ένα γέρο 90 χρόνων και λιγότερες πιθανότητες να ζήσει ένα μήνα από ένα γέρο 80 χρόνων».²³⁰

²²⁵ Πρόωρα νεογνά θεωρούνται εκείνα που έχουν βάρος γέννησης 1250-2500 γραμμάρια. Λαμπρινάκου Παναγ. Ι., *Παθολογία των Νεογνών*, Αθήνα 1967, τ. 1, σ.138.

²²⁶ 1930-1933: γαστρεντερίτιδα (14 περιπτώσει), βρογχοπνευμονία (7), ατελή διάπλαση (4). 1934-1936: εντερίτιδα (5), πρόωρος τοκετός: (4), πνευμονία (2), φυματιώδης μηνιγγίτιδα (2).

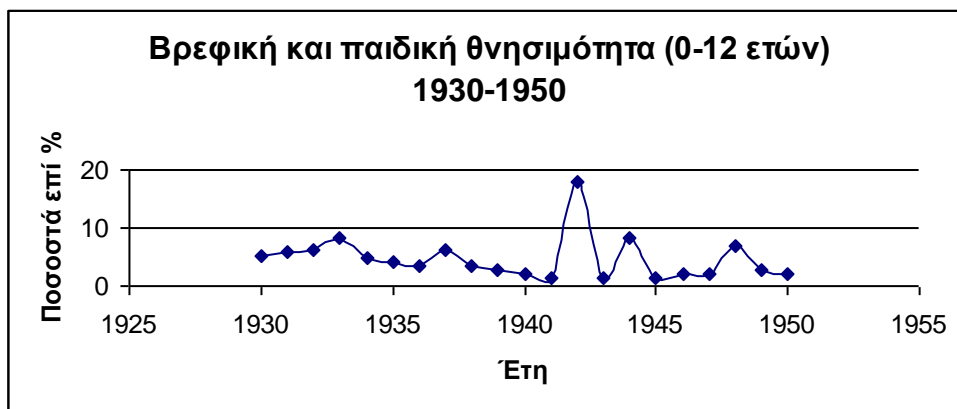
²²⁷ Λαμπρινάκου Παναγ. Ι., *ό.π.*, σ. 139.

²²⁸ Για τον Ι.Ν. Αγ. Αθανασίου 1941: 14 γεννήσεις, 1942: 4 γεννήσεις, 1943: 1, 1944: 4.

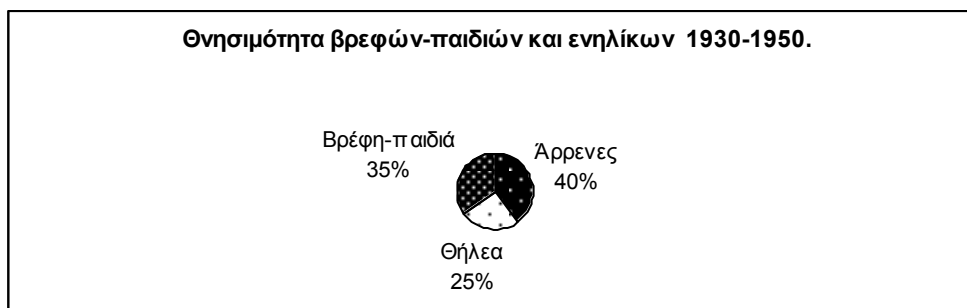
²²⁹ Σημαντικό ρολό στην πορεία της βρεφικής θνησιμότητας στην Ελλάδα φαίνεται ότι έπαιξε η χρήση βρεφικού γάλακτος σε μορφή σκόνης που ξεκίνησε το 1923. Φ. Πεχλιβάνη, Α.Λ.Ματάλα,, Ε.Καραμανές, «Πέντε κρίσιμες δεκαετίες για τη βρεφική διατροφή, 1900–1950 Η περίπτωση της Ελλάδας», *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής* 2008, 25(4):520-528.

²³⁰ Σαρόγλου Κ., «Λίγες απλές συμβουλές για το μητρικό θηλασμό», *Μητέρα και Παιδί*, (Μάιος 1947) σ. 5-6.

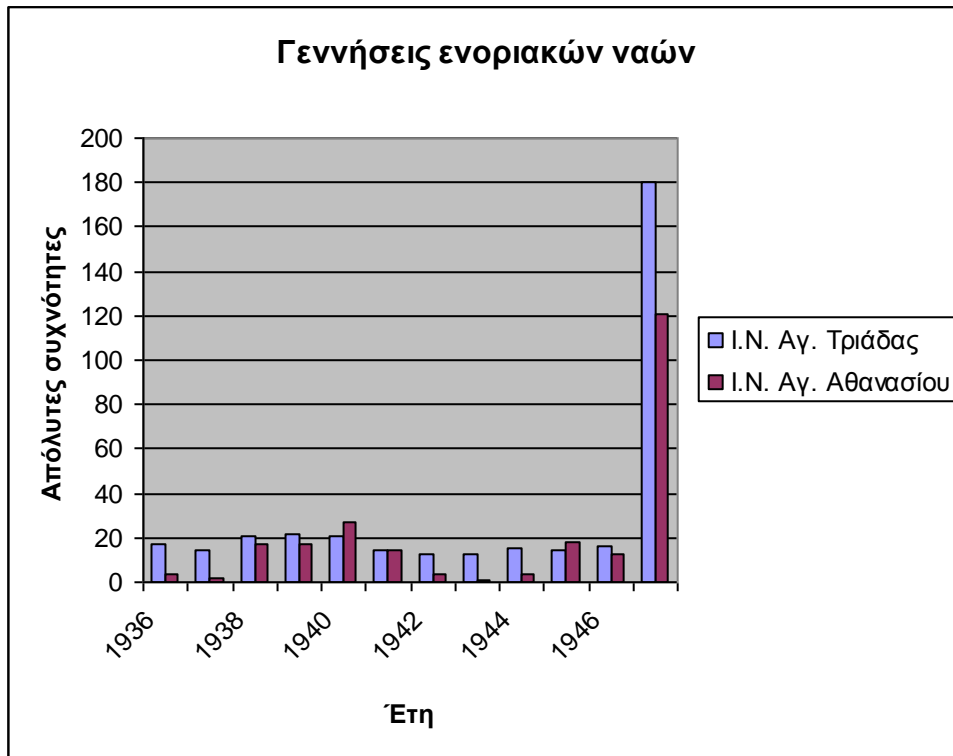
Γράφημα 6

Γράφημα 7

Γράφημα 8

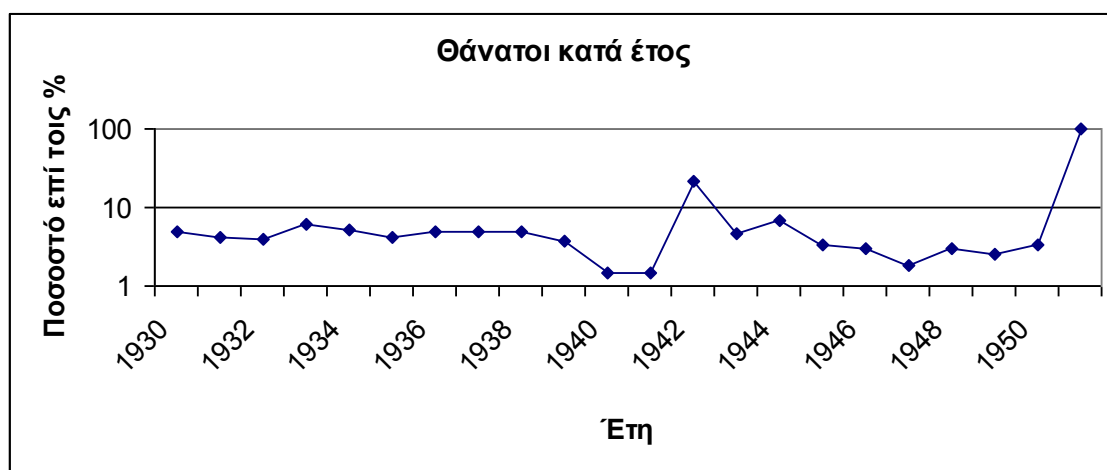
Κεφάλαιο 4^ο

Θνησιμότητα και Χρόνος

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται καταγραφή των θανάτων κατά έτος και μήνα. Υπολογίζεται ο αδρός δείκτης θνησιμότητας με βάση τον τύπο: Αδρός δείκτης θνησιμότητας= συνολικός αριθμός θανάτων από κάθε αιτία το έτος $\alpha \times 10$ εις 5 / ενδιάμεσος πληθυσμός²³¹ το έτος α ²³².

Η κατανομή των θανάτων στο χρόνο (ετησίως και μηνιαίως) είναι ανομοιογενής. Αυτό οφείλεται κυρίως στις κλιματολογικές συνθήκες²³³ των μηνών (κρύο-ζέστη) και στην ηλικία των θανόντων²³⁴.

Γράφημα 9

Από το 1930-1933 ο αριθμός των θανάτων ανέρχεται στους 240, ενώ μειώνεται σταθερά σε 184 και 180 για τα έτη 1934-1936 και 1937-1939 αντιστοίχως. Το έτος 1940 φαίνεται ότι υπάρχει αισθητή ελάττωση της θνησιμότητας είναι όμως αναληθές καθώς σταματούν οι εγγραφές στο αρχείο θανάτων.

²³¹ Στην παρούσα εργασία θα οριστεί ως σταθερός πληθυσμός εκείνος της απογραφής του 1940 με την ένδειξη «μόνιμος πληθυσμός» 4.253 άτομα.

²³² Τσαμανδουράκη Κική, « Ιατρική Δημογραφία», στο *Τετράδια Ιστορικής Δημογραφίας* 6 2011, Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Ιστορικής Δημογραφίας, Κέρκυρα Σεπτέμβριος 2011, σ. 219-242.

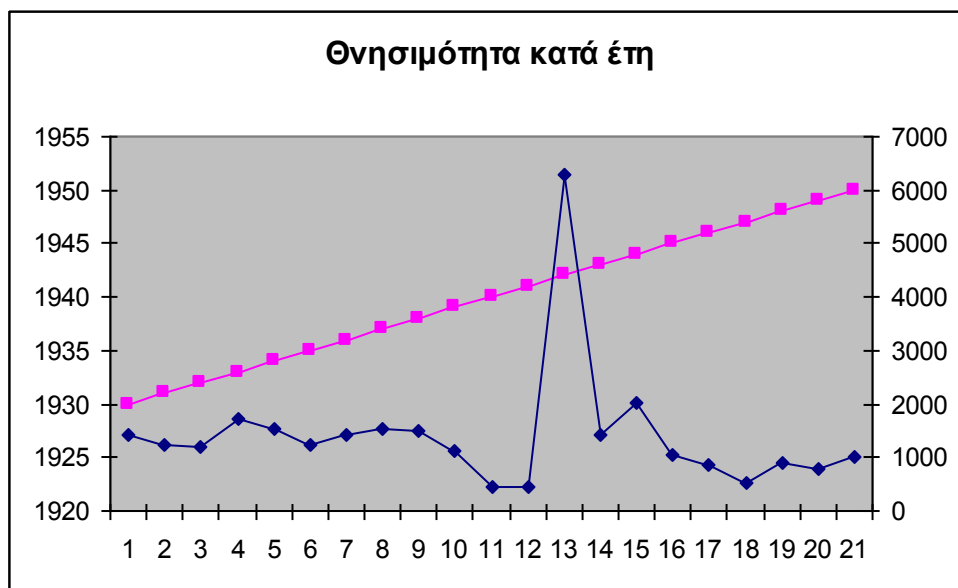
²³³ Παναγιωτάκος Δημ., Υφαντόπουλος Ι., «Η επίδραση της μέσης μηνιαίας θερμοκρασίας στη θνησιμότητα και στη νοσηρότητα του πληθυσμού της Αττικής την περίοδο 2000-2005», Τράπεζα της Ελλάδος Ιούνιος 2011.

²³⁴ Ματούλα Τομαρά-Σιδέρη, *Ιστορική Δημογραφία Από τις δημογραφικές διαδικασίες στις συλλογικές νοσοτροπίες και συμπερφορές*, Αθήνα 1998, σ. 73.

Οι χρονιές με τη μεγαλύτερη θνησιμότητα είναι 1941-1942 οι θάνατοι ανέρχονται σε 287 και οφείλονται κυρίως στα οδυνηρά αποτελέσματα της γερμανικής και ιταλικής κατοχής στην περιοχή.

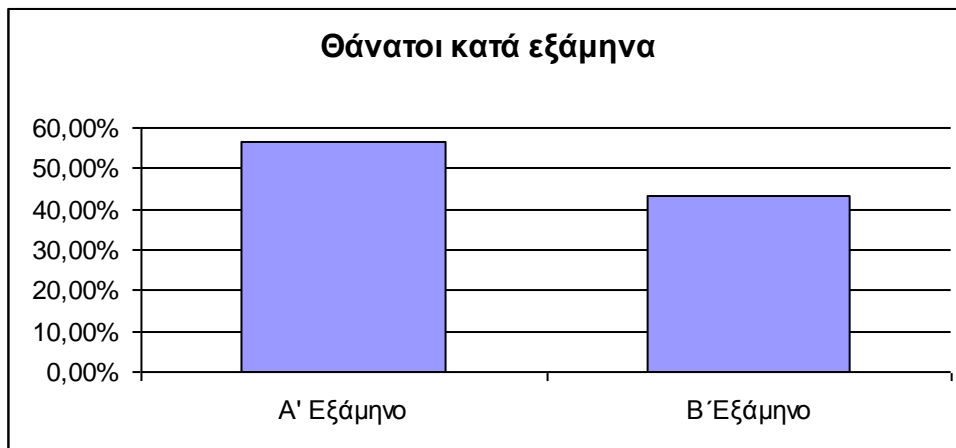
Από το 1943-1944 οι θάνατοι μειώνονται αισθητά στους 138 και κατά την πενταετία 1945-1950 κυμαίνεται αποκλειστικά σε διψήφιους αριθμούς.²³⁵

Γράφημα 10

²³⁵ 1945-1946 = 87 θάνατοι, 1947-1948 = 64 θάνατοι, 1949-1950 = 77 θάνατοι.

Γράφημα 11

Το πρώτο εξάμηνο περιλαμβάνει τους μήνες από Ιανουάριο έως Ιούνιο, ενώ το δεύτερο εξάμηνο περιλαμβάνει τους μήνες από Ιούλιο έως Δεκέμβριο. Κατά το Α' εξάμηνο υπήρχε αύξηση της θνησιμότητας κατά 13%. Τον Ιανουάριο φαίνεται να υπερτερούν τα καρδιαγγειακά νοσήματα έναντι των άλλων νοσημάτων (17 περιπτώσεις), ενώ η φυματίωση και η γαστρεντερίτιδα κυμαίνονται σε χαμηλές συχνότητες (6 πρόσωπα) και (1 πρόσωπο) αντίστοιχα. Το Φεβρουάριος σε πλειοψηφία βρίσκονται τα καρδιολογικά προβλήματα (18 άτομα) και η βρογχοπνευμονία (15 άτομα).

Ο Μάρτιος είναι ο μήνας με τους περισσότερους θανάτους, η θνησιμότητα αγγίζει το 12% του συνόλου θανόντων. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως ο μήνας της φυματίωσης (17 πρόσωπα), καθώς η θνησιμότητα αυτής της ασθένειας έχει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση. Σε υψηλά ποσοστά βρίσκονται τα καρδιολογικά προβλήματα με (19 πρόσωπα) και η πνευμονία (23 πρόσωπα). Τους άνδρες φαίνεται ότι πλήττει περισσότερο η φυματίωση αυτό το μήνα (11πρόσωπα/17), ενώ τις γυναίκες λιγότερο (6 πρόσωπα/ 17).²³⁶

Τον Απρίλιο φαίνεται να υποχωρεί ως αιτία θανάτου η (βρογχο)πνευμονία (9 άτομα), αλλά η φυματίωση και οι καρδιολογικές παθήσεις παραμένουν σε διψήφιους αριθμούς. Ο Μάιος είναι από τους μήνες με τη λιγότερη θνησιμότητα 7% στο σύνολο των θανάτων. Σε αυτό το μήνα κυριαρχούν οι καρδιολογικές παθήσεις ως αιτίες θανάτου (15 άτομα), ενώ οι πνευμονοπάθειες και η φυματίωση είναι σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (7 άτομα) και (8 άτομα) αντίστοιχα.

²³⁶ Τομαρά-Σιδέρη Ματούλα, ο.π., σ. 74.

Τον Ιούνιο είναι σε έξαρση η φυματίωση (17 άτομα), ενώ τα καρδιολογικά προβλήματα και οι πνευμονοπάθειες βρίσκονται σε εξαιρετικά χαμηλές συχνότητες (5 άτομα) και (3 άτομα) αντίστοιχα. Σε αυτό το μήνα γίνεται η έναρξη της γαστρεντερίτιδας, ενώ τους χειμερινούς μήνες υπήρχαν 1-2 περιπτώσεις ανά μήνα τον Ιούνιο είναι 3 περιπτώσεις και παρατηρείται ότι τα γαστρεντερολογικά προβλήματα κατά τους εαρινούς μήνες επηρεάζουν περισσότερο τα μικρά παιδιά και τους ηλικιωμένους με αποτέλεσμα να μην πέφτει η θνησιμότητα κάτω του 6,5%.

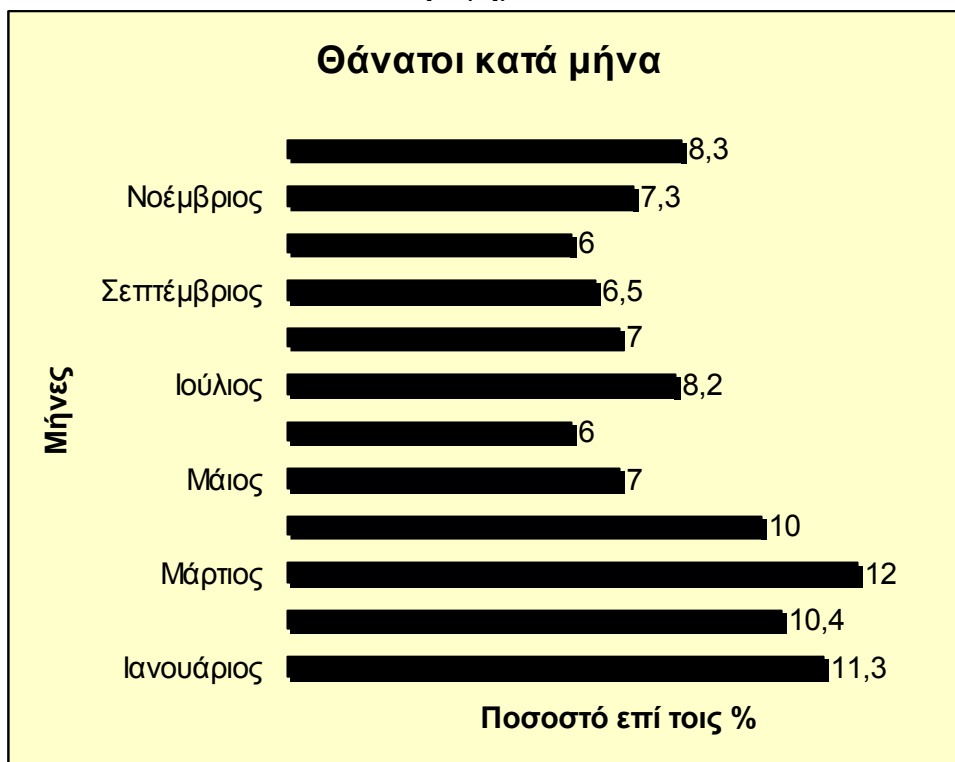
Ο Ιούλιος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ο μήνας της γαστρεντερίτιδας με (22 πρόσωπα) να πεθαίνουν, μεταξύ τους κυρίως βρέφη 0-1 ετών, παιδιά 2-11 ετών και ενήλικες κυρίως άνω των 55 ετών. Ειδικότερα το 1944 φαίνεται ότι έχουν εγγραφεί οι μισές αιτίες θανάτου 11πρόσωπα/22πρόσωπα. Ένδειξη που οδηγεί στο συμπέρασμα ύπαρξης επιδημίας στην περιοχή από δυσεντερία.

Τον Αύγουστο τα νοσήματα που αφορούν το πεπτικό σύστημα μειώνονται στο μισό (11 πρόσωπα), ενώ η φυματίωση διπλασιάζεται σε σχέση με τον Ιούλιο (11 πρόσωπα). Τα καρδιολογικά νοσήματα ανέρχονται σε 12 περιπτώσεις, ενώ η πνευμονία σε 6.

Ο Σεπτέμβριος και ο Οκτώβριος παρόλο που στο γράφημα 9 φαίνονται ως μήνες με μικρή θνησιμότητα 6,5% και 6% αντίστοιχα φαίνεται ότι μέσα σε αυτά τα ποσοστά η μεγαλύτερη αιτία θανάτου είναι η φυματίωση(11 περιπτώσεις το Σεπ. και 8 περιπτώσεις τον Οκτ.), τα καρδιολογικά προβλήματα (8 άτομα το Σεπ. και 13 τον Οκτ.) και η πνευμονία (11 άτομα τον Σεπ. και 3 τον Οκτ.). Τα γαστρεντερολογικά προβλήματα μειώνονται αισθητά μετά το καλοκαίρι.²³⁷

²³⁷ Τομαρά – Σιδέρη Ματούλα, ό.π, σ. 75.

Γράφημα 12

Τα ποσοστά των ασθενειών που οδηγούν στο θάνατο φαίνεται ότι αλλάζουν για την Κύμη με αργούς αλλά σταθερούς ρυθμούς. Τα γραφήματα 10 και 11 που ακολουθούν αποτυπώνουν αυτή την αλλαγή.

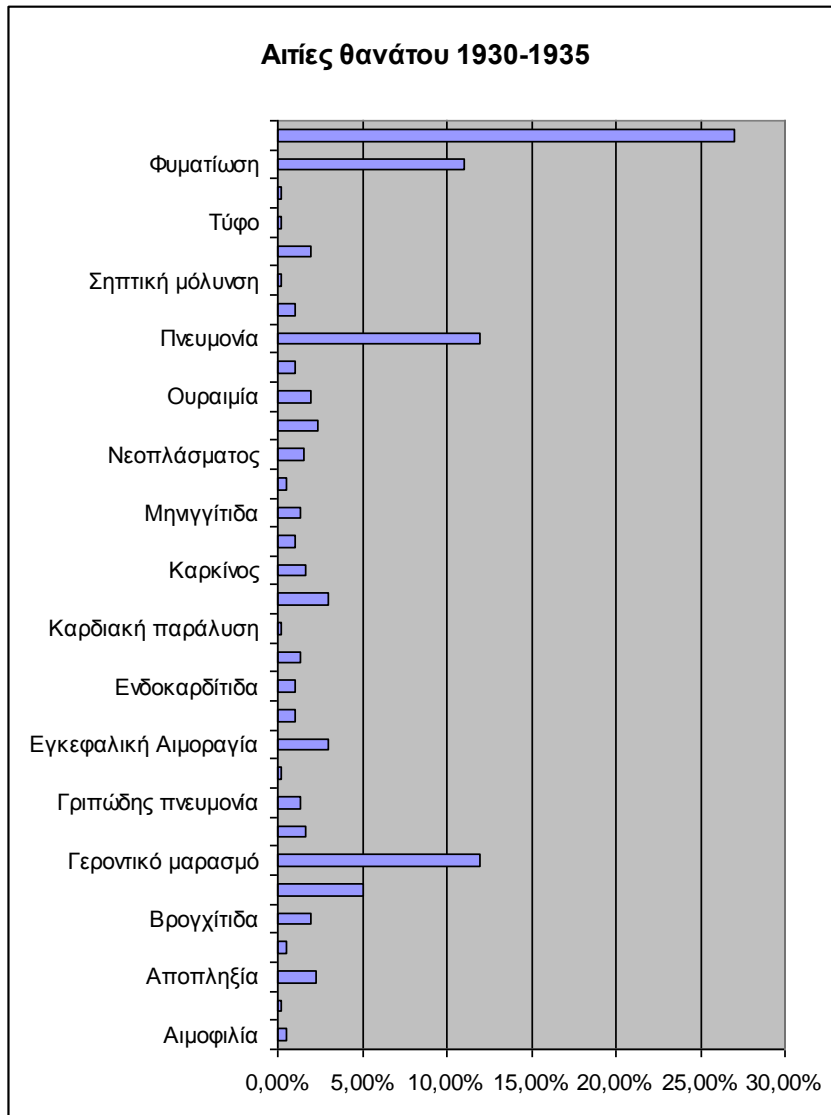
Μεταξύ 1930 και 1935 σημειώθηκαν 363 θάνατοι, ενώ το 1945-1950 καταγράφονται 228 θάνατοι. Η διαφορά μεταξύ των δύο πενταετιών είναι 135 θάνατοι λιγότεροι κατά τη δεύτερη περίοδο. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στην αλλαγή του βιοωτικού επιπέδου των κατοίκων και κατά συνέπεια στη μείωση της βρεφικής θνησιμότητας. Αναφέρεται ενδεικτικά ότι κατά το διάστημα 1930-1935 καταγράφηκαν 50 θάνατοι βρεφών, ενώ το 1945-1950 24 θάνατοι. Η μείωση του 50% στη θνησιμότητα των βρεφών αποτυπώνεται στη μείωση της γενικής θνησιμότητας. Επιπλέον το ποσοστό φυματίωσης μεταξύ των δύο πενταετιών μειώνεται στο 50%, γεγονός που υποδηλώνει καλύτερη διατροφή και καλύτερες συνθήκες ζωής.

Η ένδειξη «γεροντικός μαρασμός» παραμένει στα ίδια επίπεδα και για τα δύο πενταετίες πάνω από 10%. Αυτό σημαίνει ότι αρκετοί κάτοικοι της Κύμης δεν εξετάζονται από γιατρό, ώστε να διαπιστωθεί η ακριβής αιτία θανάτου.

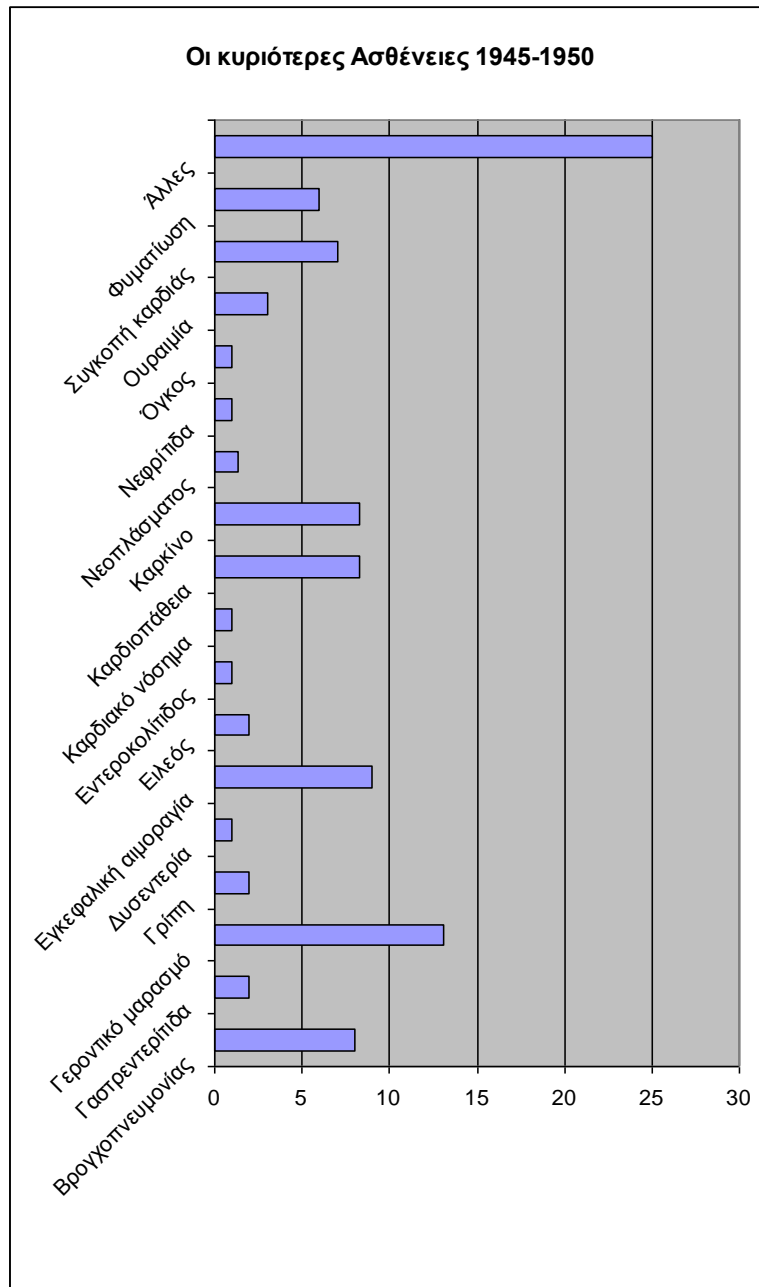
Το κύριο χαρακτηριστικό των δύο πενταετιών ήταν η αυξομείωση των ασθενειών που οδηγούν στο θάνατο. Το 1930-1935 η φυματίωση αποτέλεσε το 11% των αιτιών θνησιμότητας, ποσοστό που μειώθηκε στο μισό μεταξύ 1945-1950 6%. Η γαστρεντερίτιδα και άλλες διαταραχές του πεπτικού από 7,3% μειώθηκαν στο 2%, η (βρογχο)πνευμονία από 12% μειώθηκε στο 8% (βλ. γράφημα 10 και 11).

Αντιθέτως κατά το 1945-1950 αυξήθηκαν οι καρδιοπάθειες σε 8,3% έναντι 3% που ήταν το 1930-1935 και η εγκεφαλική αιμορραγία από 3% σε 9%. Η κυριότερη αλλαγή στη φύση των ασθενειών μεταξύ 1945 και 1950 ήταν ο υπερδιπλασιασμός σχεδόν του καρκίνου και των νεοπλασμάτων από 3% σε 10% (βλ. γράφημα 10 και 11). Η ασθένεια αυτή φαίνεται να επηρέαζε σχεδόν εξίσου τόσο την ηλικιακή ομάδα 15-64 ετών, όσο και την ομάδα 65 ετών και άνω .

Γράφημα 13.

Γράφημα 14.

Κεφάλαιο 5ο

Θνησιμότητα κατά ηλικία

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται το ζήτημα της θνησιμότητας σε συνάρτηση με την ηλικία, η οποία κατακερματίζεται σε ηλικιακές ομάδες, σύμφωνα με τον Πίνακα Β.²³⁸ Στα γραφήματα που βρίσκονται στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται ο συνδυασμός των ηλικιακών δεδομένων με τη θνησιμότητα. Το 9% του συνολικού αριθμού θανάτων αναφέρεται σε βρέφη, ενώ ο κατά φύλο διαχωρισμός δηλώνει ότι στους άρρενες (0-1 έτος) το ποσοστό φτάνει το 10%, ενώ στις γυναίκες 8%. Στοιχείο που ταυτίζεται και με το σημερινό βιολογικό πρότυπο, σύμφωνα με το οποίο, τα θηλυκά βρέφη είναι περισσότερο ανθεκτικά έναντι των αρσενικών.²³⁹

Στην ανδρική θνησιμότητα κατά ηλικία, φαίνεται ότι «πρωταγωνιστούν» με ισοδύναμα σχεδόν ποσοστά, οι άρρενες ηλικίας 15-64 ετών με συμμετοχή 40% του συνόλου και οι άνω των 65 ετών με ποσοστό 43%. Αντίθετα στη γυναικεία θνησιμότητα δεν υπάρχει ισοδυναμία ποσοστών, το μεγαλύτερο εκ των οποίων καταλαμβάνει η ηλικιακή ομάδα 65 ετών και άνω με ποσοστό 57% έναντι των γυναικών 15-64 ετών που έχουν ποσοστό 27%. Το συνολικό τους ποσοστό που αγγίζει το 84%, επιβεβαιώνει ότι ο εξαρτημένος πληθυσμός είναι περισσότερο εκτεθειμένος στο θάνατο σε σχέση με τον ενεργό, για βιολογικούς κυρίως, λόγους.²⁴⁰

Ενδεικτικά για την ηλικιακή ομάδα (65 ετών και άνω) παρατηρείται μεγαλύτερη νοσηρότητα στις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες στις ασθένειες του Κυκλοφορικού και ιδιαίτερα στα καρδιολογικά νοσήματα. Τα έτη 1947-1948 (10 /13 περιπτώσεις) καρδιολογικών νοσημάτων αντιστοιχούν σε γυναίκες σε ποσοστό 77%.

Οι ηλικιακές ομάδες (2-14 ετών) και για τα δύο φύλα έχουν μικρή αλλά όχι αμελητέα θνησιμότητα στους άρρενες 7% του συνόλου τους, ενώ στις γυναίκες 8%.

Τόσο από τα γραφήματα που παραστατικά αντικατοπτρίζουν τα δεδομένα του Πίνακα Β, όσο και από την απομόνωση των στατιστικών στοιχείων ανά φύλο οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι οι θάνατοι είναι ανάλογοι της ηλικίας.

²³⁸ Βλ. Παράρτημα

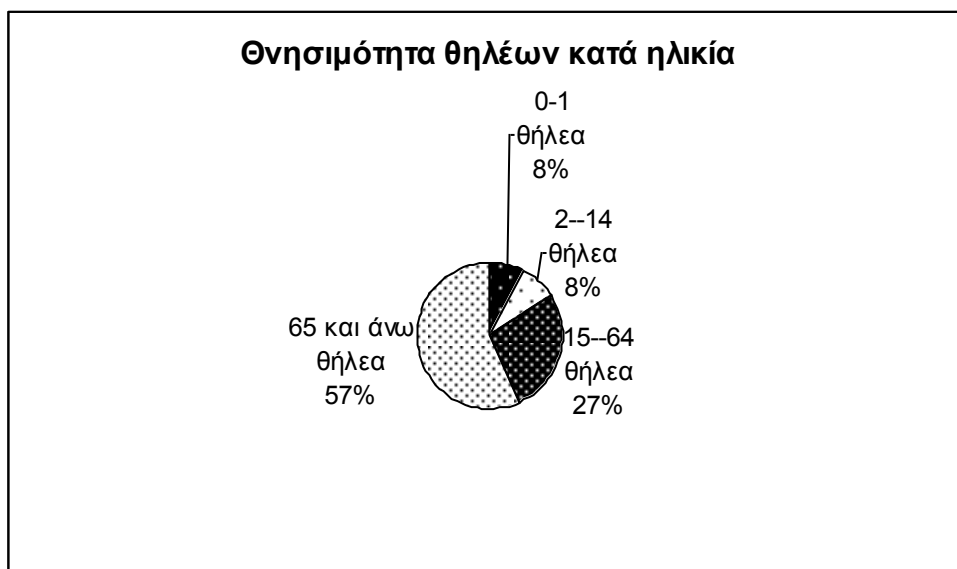
²³⁹ Τόλης Ευάγγελος Β., *Δημογραφικές όψεις του Πόρου (19^{ος} αιώνας)*, Διδακτορική διατριβή, Ιωάννινα 2012, τ.1, σ. 181.

²⁴⁰ Τόλης Ευάγγελος Β, *ό.π.*, σ. 183.

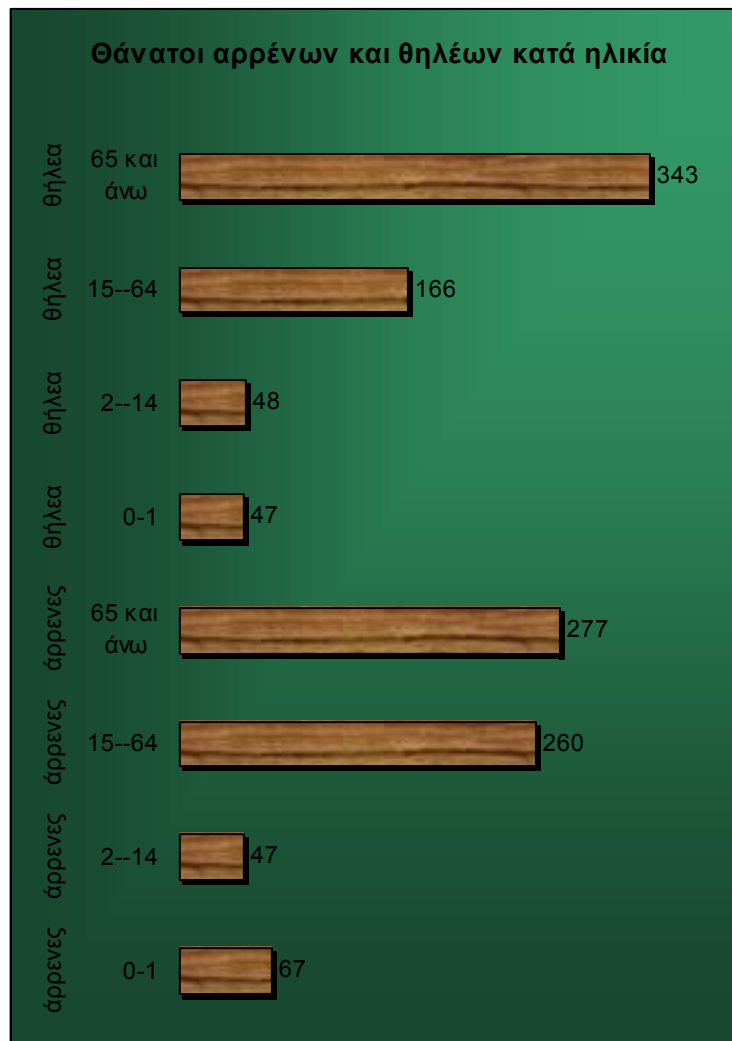
Γράφημα 15.

Γράφημα 16.

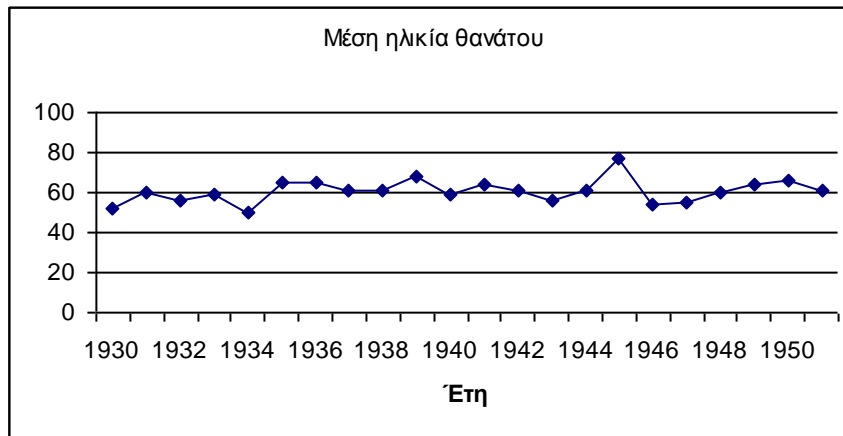
Γράφημα 17.

Το γράφημα που ακολουθεί έχει στοιχειοθετηθεί αφού αφαιρέθηκε η βρεφική θνησιμότητα. Καλύπτει τη θνησιμότητα μεταξύ (1-110 ετών).

Το 1934 η μέση ηλικία θανάτου ήταν τα 50 έτη, που σημαίνει ότι υπήρχε πλειοψηφία θανόντων της ηλικιακής ομάδας (15-64 ετών).

Γράφημα 18

Συμπεράσματα

Από την παραπάνω έρευνα για τη θνησιμότητα στην Κύμη Ευβοίας κατά την περίοδο 1930-1950 προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα: α) η υψηλή θνησιμότητα στη βρεφική ηλικία και στους ενήλικες άνω των 65 ετών, β) η αδυναμία των γιατρών να ορίσουν τα ακριβή παθολογικά αίτια σε πολλές περιπτώσεις, γ) η συνεχής παρουσία λοιμωδών και παρασιτικών νόσων όλες τις εποχές του χρόνου, η μεγάλη αύξηση των αναπνευστικών νοσημάτων το χειμώνα και των νοσημάτων του πεπτικού το καλοκαίρι, στοιχεία που τονίζουν τη σημασία του κλιματικού παράγοντα, δ) η ισοδύναμη κατανομή των θανάτων κατά φύλο στο σύνολο του δείγματος με μεγαλύτερο ποσοστό θνησιμότητας στις γυναίκες άνω των 65 ετών και τέλος η βρεφική θνησιμότητα στους άνδρες ήταν –όπως και σήμερα- υψηλότερη σε σχέση με τη γυναικεία.

Γ' Μέρος Θάνατοι στην Κατοχική Κύμη Ο λιμός του 1942-1943

Εισαγωγή

Στο παρόν μέρος της εργασίας εξετάζεται η θνησιμότητα εντός του ιστορικού πλαισίου της Κατοχής που την επηρέασε, έχοντας ως κοινό τόπο τις ληξιαρχικές πράξεις θανάτου με εγγραφές όπως : αβιταμίνωση, ασιτία, υποσιτισμό, οιδηματική νόσος και ψύξη. Η θνησιμότητα εξετάζεται, τόσο κατά φύλο και ηλικία, ώστε να εντοπιστούν οι ομάδες που επλήγησαν περισσότερο από τα γεγονότα, όσο και κατά μήνα, για να διαπιστωθεί με μεγαλύτερη ακρίβεια το χρονικό της πείνας που οδήγησε στο θάνατο τόσους ανθρώπους. (βλ. Παράρτημα πίνακα Γ).

Κατά την περίοδο 1941-1944, τα πάντα έμειναν στάσιμα στην κοινωνία της Κύμης. Οι γεννήσεις ελαττώθηκαν με βίαιους ρυθμούς θα μπορούσαμε να πούμε και οι γάμοι παρόλο που δεν εξετάζονται στην παρούσα εργασία, φαίνεται να πραγματοποιούνταν με μεγάλη δυσκολία. Αυτό επιβεβαιώνεται από τους θανάτους των βρεφών του έτους 1942, όπου αναγράφεται όνομα πατρός, όνομα μητρός, αλλά τονίζεται ότι η μητέρα είναι άγαμη ή ανύπαντρη (7 περιπτώσεις).

Στους θανάτους από ασιτία θα πρέπει να προστεθεί και η μοναδική περίπτωση δηλητηρίασης του αρχείου τον Απρίλιο του 1942 με αιτιολογία «*εκ βρόσεως δηλητηριωδών χόρτων*», διότι η πείνα ήταν η πραγματική αιτία. Μέσα από αυτή την περίπτωση θανάτου φαίνονται και οι πιθανές λύσεις που αναζητούσαν οι κάτοικοι των χωριών ώστε να χορτάσουν την πείνα τους και να επιβιώσουν στα δύσκολα χρόνια της Κατοχής.

Για το αρχείο θανάτων της Κύμης, το έτος 1945 αποτελεί έτος αναδρομικών εγγραφών, ανδρών αποκλειστικά, οι οποίοι εκτελέστηκαν από γερμανικά ή ιταλικά αποσπάσματα, όπως ο Νικόλαος και ο Παναγής Χαρτσάς. Αναφέρεται και μία εκτέλεση άνδρα από τάγματα ασφαλείας, γεγονός που μας πληροφορεί ότι τα πολιτικά ζητήματα στην Κύμη εκείνη την περίοδο ήταν ιδιαίτερος οξύμμενος.²⁴¹

Εκτελέσεις στην Κύμη ή εκτελέσεις Κυμαίων σε άλλες περιοχές (Καλάβρυτα) έγιναν κατά τα έτη 1943 και 1944. Η φρίκη που βίωσαν οι κάτοικοι της Κύμης αποτυπώθηκε και στις εκτελέσεις. Από αυτές εντύπωση προκαλεί η εγγραφή

²⁴¹ Φωστίνης Παντελεήμων, *Αγώνες κάτω από τα δεσμά*, Έκδοσεις Β', Πειραιάς 1988.

επτάχρονου αγοριού με το αιτιολογικό *Εγκεφαλίτιδα, τραύμα στο κρανίο από σφαίρα πυροβόλου.*

Κεφάλαιο 1^ο

Ιστορικό πλαίσιο

Η Κατοχή στην Ελλάδα ξεκίνησε την 23 Απριλίου του 1941 και έληξε την 12 Οκτωβρίου του 1944, που έφυγαν οι τελευταίοι Γερμανοί από την Αθήνα. Κατά τη διάρκεια αυτών των ετών, το ελληνικό κράτος έπαψε να υφίσταται και αντικαταστάθηκε από την «Ελληνική Πολιτεία». Υπό την εξουσία των κατοχικών δυνάμεων, σχηματίστηκε δωσίλογη κυβέρνηση υπό τον Τσολάκογλου.²⁴² Οι Γερμανοί ιθύνοντες του Βερολίνου πίστευαν ότι με τη συνεργασία του ελληνικού κρατικού μηχανισμού, με τον έντονο συγκεντρωτικό και αντικουμμουνιστικό χαρακτήρα²⁴³, όπως αυτός είχε διαμορφωθεί από το μεταξικό καθεστώς, θα μπορούσε να διατηρηθεί η τάξη με παράλληλη εξοικονόμηση γερμανικών στρατευμάτων²⁴⁴.

Η οικονομία και η αγροτική παραγωγή επηρεάστηκαν με αποτέλεσμα την εκδήλωση του λιμού του 1941-1942.²⁴⁵ Η διακοπή της επικοινωνίας μεταξύ παραγωγικών και μη παραγωγικών περιοχών ήταν μια από τις βασικές αιτίες της πείνας το χειμώνα του 1941-1942. Υπήρχαν σοβαρά προβλήματα στις μεταφορές χερσαίες και θαλάσσιες. Το προπολεμικό δίκτυο ήταν φτωχό. Το σιδηροδρομικό δίκτυο είχε καταστραφεί λόγω του πολέμου, το ίδιο και οι δρόμοι. Τα λιμάνια είχαν αποκλειστεί από τους συμμάχους, ενώ 7.000 φορτηγά αυτοκίνητα και 17.500 αυτοκίνητα είχαν επιταχθεί ή καταστραφεί. Υπό αυτές τις συνθήκες, ακόμη και η μικρή ποσότητα καρπών που παρέδιδαν οι αγρότες στους δημόσιους οργανισμούς, δεν ήταν δυνατό να μεταφερθούν στις πόλεις. Κάτω από αυτές τις συνθήκες και ενώ ένας εργάτης

²⁴² Βόγλης Πολυμέρης, *Η ελληνική κοινωνία στην Κατοχή*, Θέματα Ιστορίας 3 Εκδόσεις Αλεξάνδρεια 2010, σ.41.

²⁴³ Στη μικρή κοινωνία της Κύμης φαίνεται ότι υπήρχαν πολιτικές αντιπαλότητες, όπως φαίνεται από το έργο του Φωστήρη Παντελεήμωνος, ο.π., στο οποίο φαίνεται να υπάρχουν ανακρίβειες που δικαιολογούνται από τις πολιτικές του απόψεις. Κούλα Φαφούτη, *Δεν θέλω και δεν πρέπει να ξεχάσω...*, Κύμη 2006, « Όλα τα παιδιά που πήγαιναν σχολείο ήταν υποχρεωτικά γραμμένα στην Ε.Ο.Ν.(Εθνική Οργάνωση Νέων) εμείς τα μικρά είμαστε οι σκαπανείς και οι μεγάλοι οι φαλαγγίτες», σ. 32.

²⁴⁴ Αλβανός Ραυμόνδος, « Οι κατοχικές κυβερνήσεις», στο *Ιστορία του νέου ελληνισμού (1770-2000)*, τόμος 8^{ος}, σ. 63-74.

²⁴⁵ Βόγλης Πολυμέρης, *ό.π.*, σ. 42.

χρειαζόταν κατά μέσο όρο 2.500-3.000 θερμίδες για να επιβιώσει και ανταποκριθεί στην εργασία του, πλέον λάμβανε μόνο 875 θερμίδες.²⁴⁶

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια φαίνεται ότι έδρασαν οι μαυραγορίτες²⁴⁷ της εποχής: «Κάθε τόσο ερχόντουσαν μαυραγορίτες στην Κύμη και έφερναν κάποια πράγματα που βέβαια τα ακριβοπληρώναμε συνήθως με είδος, ρούχα από προίκες των κοριτσιών αλλά κυρίως χρυσαφικά. Τα λεφτά δεν είχαν πιά καμία αξία²⁴⁸»

Στατιστικές θνησιμότητας σχετικές με την πείνα είναι δύσκολο να προσδιοριστούν με ακρίβεια, επειδή τα θύματα θάβονταν σε ομαδικούς τάφους και οι οικογένειες απέφευγαν να αναφέρουν το θάνατο του μέλους για να κρατήσουν τη κάρτα φαγητού.²⁴⁹

Ωστόσο, το συμπέρασμα ότι μόνο οι μεγάλες πόλεις είχαν τις περισσότερες απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό, θα πρέπει να εξεταστεί έχοντας ως κριτήριο τα δημογραφικά δεδομένα κάθε περιοχής πριν την Κατοχή, ώστε να καθορισθεί ο αντίκτυπος που είχε η Κατοχή στον ελληνικό πληθυσμό στις κατά τόπους περιοχές. Κάτι ανάλογο θα επιχειρηθεί και σε αυτό το μέρος της παρούσας εργασίας.

²⁴⁶ Ετμεκτσόγλου Γαβριέλλα, «Η οικονομία της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* τόμος ΙΣΤ, σ. 58-64. Καβαλά Μαρία, «Πείνα και επιβίωση», *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού (1770-2000)*, τόμος 8^{ος}, σ. 49-62.

²⁴⁷ Καβαλά Μαρία, *ό.π.*, σ. 55.

²⁴⁸ Φαφούτη Κούλα, *ό.π.*, σ. 45.

²⁴⁹ Στο ίδιο.

Κεφάλαιο 2^ο Θνησιμότητα και ασιτία

Κατά το έτος 1942 πέθαναν από έλλειψη τροφίμων, ψύξη και την οιδηματική νόσο²⁵⁰ 178 άτομα, διαφόρων ηλικιών και επαγγελμάτων. Είτε μιλήσουμε περί υποσιτισμού είτε περί αβιταμίνωσης οι αιτίες θανάτου που αναγράφονται μεταξύ των ετών 1941-1944 είναι σαφώς επηρεασμένες από το πλαίσιο διαβίωσης εκείνης της περιόδου. Ωστόσο θα πρέπει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι στην πλειοψηφία η διατροφή των οικογενειών στην Ελλάδα κατά τις δεκαετίες του 1930 και 1940 δεν ήταν ιδιαίτερα πλούσια και δεν ανταποκρινόταν στις πραγματικές οργανικές ανάγκες των παιδιών και των ενηλίκων.²⁵¹

Στο έργο του Ιωάννη Κατσάρα *Γενική Παθολογία*²⁵², που εκδόθηκε στην Αθήνα το 1949, δίνονται οι έννοιες της ασιτίας και του υποσιτισμού με μεγάλη λεπτομέρεια. Σύμφωνα με το συγγραφέα, *ὁ θάνατος ἐπὶ ὑποσιτισμοῦ ἔπέρχεται, συχνά, ἐκ παρεμπιπτούσης νόσου, πνευμονίας, φυματιώσεως κ.λ.* Στις περιπτώσεις των εγγραφών θανάτου για την Κύμη η πλειοψηφία είχε να κάνει με υποσιτισμό και ασιτία ή εξάντληση από αυτές τις αιτίες. Σε λίγες περιπτώσεις αναφέρονται και άλλες αιτίες μαζί με την ασιτία (9 περιπτώσεις).

Η ασιτία χωρίζεται σε τρία στάδια πριν επέλθει ο θάνατος. Στάδιο πρώτο, παρατηρείται μεγάλο αίσθημα πείνας, εύκολη καταπόνηση και υποθερμία. Στάδιο δεύτερο, αύξηση λευκών αιμοσφαιρίων, πυρετός που μπορεί να φθάσει έως τους 41^ο και ψυχική διέγερση. Στάδιο τρίτο όλες οι λειτουργίες του ανθρώπινου οργανισμού περιορίζονται, υπάρχει απώλεια συνείδησης και στο τέλος επέρχεται ο θάνατος.²⁵³

²⁵⁰ *Οἰδήματα ἐκ πείνης: Τοιαῦτα οἰδήματα ἐνεφανίσθησαν ἄθρόως κατὰ τό διάστημα τοῦ Πολέμου.* Τέτοια οιδήματα ήταν αποτέλεσμα υδραμίας: λόγω υποσιτισμού αυξανόταν η ποσότητα νερού στο αίμα. Κατσάρας Ι., ο.π., σ. 106. Αμπατζής Θεόδωρος Θ., *Οιδηματική νόσος και αβιταμίνωσεις*, Θεσσαλονίκη 1949.

²⁵¹ Βαλαώρα Β. Γ., ο.π, σ. 61 Βλέπε Κεφάλαιο 7 *Ο ΑΙΤΟΔΙΑΙΤΟΣ ΕΛΛΗΝ ΥΠΟΣΙΤΙΖΕΤΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΑΓΝΟΙΑ ΠΑΡΑ ΑΠΟ ΑΝΕΧΕΙΑ*. Θεοδώρου Βασιλική, “ *Υποσιτισμός και φυματίωση στο Μεσοπόλεμο*”, Μνήμων (30) 2009, σ. 233- 263.

²⁵² Κατσάρας Ι., *Γενική Παθολογία*, Εν Αθήναις 1949, σ. 100-101.

²⁵³ Ο.π.,σ. 102.

**Θνησιμότητα κατά φύλο και ηλικία
Απόλυτες συχνότητες (1941-1942)**

Πίνακας 28

Ηλικίες	0-1	2--15	15-40	40-60	60+	Σύνολο
άρρηνες	12	10	17	39	80	158
θήλεα	6	9	11	24	78	128
Σύνολο	18	19	28	63	158	286

Από τους Πίνακες 28 και 29 πληροφορούμαστε για τη θνησιμότητα των ετών 1941-1942. Από το έτος 1941 έχουμε εγγραφές από τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο, οπότε στην πλειοψηφία εκπροσωπείται το έτος 1942. Η πρώτη εγγραφή ασιτίας είναι το Δεκέμβριο του 1941 και η τελευταία είναι Δεκέμβριο του 1943 από εξάντληση.

Σχετικές συχνότητες

Πίνακας 29

Ηλικίες	0-1	2—15	15-40	40-60	60+
άρρηνες	7,50%	6,30%	10,70%	24,60%	50%
θήλεα	4,00%	7%	9,00%	19,00%	61%
Σύνολο	11,50%	13,30%	19,70%	43,60%	111%

Ο ηλικιακός κατακερματισμός μας βοηθάει να κατανοήσουμε ποιές ηλικίες επηρέασε περισσότερο η έλλειψη τροφίμων. Η συνολική θνησιμότητα της ηλικίας 0-1 έτους ήταν στο 11, 5%, κύρια αιτιολογικά: ασιτία (7 περιπτώσεις), αθρεψία (2 περιπτώσεις), πρόωρος τοκετός (2 περιπτώσεις) και ατελή διάπλαση (1 περίπτωση). Κυμαίνεται σε χαμηλό ποσοστό σε σχέση με τις άλλες ηλικιακές ομάδες και ο κύριος λόγος είναι ότι μειώθηκαν κατακόρυφα οι γεννήσεις στην Κύμη την περίοδο της Κατοχής.

Τις περισσότερες απώλειες είχαν τα άτομα ηλικίας 40-60 ετών και οι ηλικιωμένοι 60 ετών και άνω. Στους ηλικιωμένους ξεχωρίζει η γυναικεία θνησιμότητα με ποσοστό 61% του συνόλου. Σε αυτές τις δύο κατηγορίες κυριαρχούν πάλι οι εργάτες με 47 πρόσωπα και οι γυναίκες με την ένδειξη οικιακά 73 πρόσωπα. Ακολουθούν με μικρότερη συμμετοχή οι συνταξιούχοι με 10 πρόσωπα, οι κτίστες, οι κτηματίες και οι υποδηματοποιοί με (4 πρόσωπα) αντίστοιχα.

Κεφάλαιο 3^ο Ασιτία ανά μήνα.

Θνησιμότητα κατά μήνα του έτους 1942 Απόλυτες συχνότητες Πίνακας 30

Μήνες	Θάνατοι	Ασιτία
Ιανουάριος	32	6
Φεβρουάριος	35	18
Μάρτιος	41	36
Απρίλιος	39	31
Μάϊος	20	18
Ιούνιος	22	16
Ιούλιος	22	20
Αύγουστος	15	8
Σεπτέμβριος	9	5
Οκτώβριος	15	8
Νοέμβριος	8	6
Δεκέμβριος	10	6
Σύνολο	268	178

Εξετάζοντας τον πίνακα 30 είμαστε σε θέση να εντοπίσουμε τους μήνες που ο πληθυσμός της Κύμης υπέφερε περισσότερο από την έλλειψη τροφίμων, καθώς έγινε καταγραφή των θανάτων σε απόλυτες συχνότητες και από αυτούς εξαιρέθηκαν οι θάνατοι που οφείλονταν σε ασιτία.

Επιπλέον παράγοντες που επιβαρύνουν την ασιτία ή τον υποσιτισμό είναι: α) η μορφολογία του σώματος, ένα μικρόσωμο άτομο αντέχει λιγότερες μέρες από ένα μεγαλόσωμο, β) η ποσότητα των αποταμιευμένων θρεπτικών στοιχείων και γ) η θερμοκρασία του περιβάλλοντος, σε ψυχρό περιβάλλον ο θάνατος επέρχεται πιο γρήγορα²⁵⁴.

Το κρίσιμο διάστημα για την Κύμη φαίνεται ότι ήταν μεταξύ Φεβρουάριο και Αύγουστο²⁵⁵. Κατά τους μήνες Μάρτιο (87%), Απρίλιο (79,4%) , Μάιο (90%) και Ιούνιο (72,7%) η θνησιμότητα από ασιτία είναι πολύ υψηλή, ενώ από τον Αύγουστο και έπειτα τα ποσοστά θνησιμότητας παραμένουν σταθερά κοντά στο 50%. Με λιγότερες εγγραφές θανάτων, όπως φαίνεται από τα αριθμητικά δεδομένα.

²⁵⁴ Κατσάρας Ι., *ό.π.*, σ. 101.

²⁵⁵ Ο υπολογισμός : θάνατοι από ασιτία ανά μήνα / γενικά θάνατοι ανά μήνα.

Αιτίες θανάτου 1942-1944 εκτός ασιτίας

Πίνακας 31.

Αιτίες θανάτου 1942-1944	Απ όλυτες συχνότητες
Γεροντικό μαρασμό	27
Δυσεντερία- εντεροκολίτιδα	20
Καρδιοπάθειες	33
Ουραιμία	8
Πνευμονία	12
Φυματίωση	24
Σύνολο	124

Όταν η αιτία θανάτου δεν είναι η ασιτία ή ο υποσιτισμός, για την ηλικία άνω των 60 ετών κυρίως, αναφέρονται καρδιοπάθειες και γεροντικός μαρασμός, ενώ για τους νεότερους η φυματίωση και τα γαστρεντερολογικά προβλήματα (βλέπε πίνακα 17). Ένα άλλο θέμα που προκύπτει εξαιτίας της ασιτίας είναι η επανασίτιση των ατόμων. Κατά την επανασίτιση τις πρώτες εβδομάδες τα υποσιτισμένα άτομα καταλάωναν ρευστές τροφές, ώστε να μην δημιουργηθούν οιδήματα.²⁵⁶ Ασφαλώς μέσα στα ποσοστά της ασιτίας όπως αυτά καταγράφονται στο αρχείο, θα υπήρχαν και περιπτώσεις ατόμων που δεν τήρησαν τη διαδικασία επανασίτισης « *Εκείνο το μεσημέρι ο πατέρας έκανε το λάθος να μας αφήσει να φάμε όσο θέλαμε και ήταν λάθος, γιατί τα στομάχια μας έτσι όπως ήταν για πολλοί καιρό άδεια δεν άντεξαν και νοιώσαμε πόνους δυνατούς. Τα τρία μικρά, το ένα μετά το άλλο έκαναν εμετό* ». ²⁵⁷

Για την αντιμετώπιση των ασθενειών στην Κύμη την περίοδο της κατοχής, φαίνεται ότι χρησιμοποιούσαν οικιακές συνταγές, καθώς τα φάρμακα όπως και τα τσιγάρα στην περίοδο της κατοχής, έγιναν είδη ιδιαίτερης εκμετάλλευσης.²⁵⁸

Η Κούλα Φαφούτη αναφέρει στο βιβλίο της γράφει: «*Σαράντα μέρες χωρίς ψωμί. Ευτυχώς είχαμε ακόμα λίγο λάδι, λίγα ρεβύθια και λίγο πετιμέζι. Το πετιμέζι μας βοήθησε να κρατηθούμε όρθιοι*». ²⁵⁹ Σε άλλο σημείο επίσης αναφέρει: «*Το ρύζι*

²⁵⁶ Ανδρέου Αντιγόνη – Σαρμά Ελένη, *Ασιτία και Επανάσταση: Οι αλλαγές στο μεταβολισμό των υδατανθράκων, των λιπιδίων και των πρωτεϊνών* (Πτυχιακή εργασία αδημοσίευτη), Τμήμα Διατροφής-Διαιτολογίας, ΤΕΙ Κρήτης, Σητεία, σ. 47.

²⁵⁷ Φαφούτη Κούλα, *ό.π.*, σ. 54.

²⁵⁸ Καβαλά Μαρία, *ό.π.*, σ. 55.

²⁵⁹ Φαφούτη Κούλα, *ό.π.*, σ. 35.

φυλάχτηκε, το χρησιμοποιούσαμε μόνο για φάρμακο. Άλλωστε η δυσεντερία κάθε τόσο θέριζε.». ²⁶⁰

Συμπεράσματα

Η κοινωνία της Κύμης έζησε την Κατοχή σε όλες τις διαστάσεις της, ενώ οι συνέπειές της, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: α) μειωμένοι γάμοι και γεννήσεις, λόγω των συνθηκών, β) αυξημένη θνησιμότητα από ασιτία ή υποσιτισμό, γ) το 1942 εμφανίζονται εγγραφές με αιτιολογικό «*Οιδηματική νόσος*», η οποία δεν παρουσιάζεται σε άλλες χρονιές. Παρόλες τις στερήσεις και την πείνα, οι άνθρωποι της Κύμης που επιβίωσαν, αποτέλεσαν τη μαγιά της δημογραφικής ανανέωσης του πληθυσμού της περιοχής τους.

²⁶⁰Ο.π., σ. 47.

Συμπερασματικός επίλογος

Η παρούσα εργασία προέκυψε, κυρίως, από την επεξεργασία ενός δημοτικού αρχείου της εποχής του Μεσοπολέμου και συγκεκριμένα από το Αρχείο Θανάτων Κύμης Ευβοίας της περιόδου 1930-1950.

Στο Α΄ Μέρος της εργασίας και μέσα από τα επιμέρους κεφάλαια Βαπτιστικά ονόματα και θνησιμότητα, Οικογενειακά ονόματα και θνησιμότητα, Θνησιμότητα ανά συνοικία, επαγγέλματα θανόντων και Οικογενειακή κατάσταση θανόντων, έγινε μια προσπάθεια ανασύνθεσης της εικόνας της τοπικής κοινωνίας της Κύμης.

Σχετικά με τις ονοματοδοτικές συνήθειες της Κύμης, αξίζει να σημειωθεί ότι οι ντόπιοι έφεραν σε μεγάλα ποσοστά τα δημοφιλή και στην υπόλοιπη Ελλάδα, βαπτιστικά ονόματα, π.χ Γιώργος για τους άνδρες και Μαρία για τις γυναίκες, ενώ η χρήση σπάνιων αρχαίων ονομάτων π.χ Ασινέθη και Αμέρισα, έδινε σε αυτά μια ξεχωριστή τοπική ταυτότητα.

Τα οικογενειακά ονόματα των θανόντων μαρτυρούν εγκατάσταση στην Κύμη αρκετών ατόμων από την περιοχή του Αιγαίου, την Ηπείρου, την Πελοπόννησο αλλά και μετεγκαταστάσεις πληθυσμού μέσα από την ίδια περιοχή της Καρυστίας.

Όσον αφορά τα επαγγέλματα των θανόντων, αξίζει να σημειωθεί ότι οι γυναίκες σε ποσοστό 99% καταγράφονται με την επαγγελματική ένδειξη «οικιακά», ενώ οι άνδρες σε ποσοστό 41% αναφέρονται ως «εργάτες» ή «εργατικοί», σύμφωνα με το λεξιλόγιο των ληξιαρχών της εποχής. Πρόκειται για την τυπική εικόνα μια μικρής κοινωνίας της Ελλάδας του Μεσοπολέμου, της Κατοχής και των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων, όπου η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών παρέμενε στο σπίτι, ενώ η πλειοψηφία των ανδρών απασχολούνταν ως εργάτες σε βιοτεχνίες ή σε εργοστάσια.

Στο Β΄ Μέρος της εργασίας μέσα από την εξέταση της θνησιμότητας στην Κύμη κατά την περίοδο 1930-1950, εξάγεται το συμπέρασμα ότι η θνησιμότητα ήταν υψηλή στη βρεφική ηλικία και στους ενήλικες άνω των 65 ετών. Επίσης, πολλές φορές οι γιατροί αδυνατούσαν να ορίσουν τα ακριβή παθολογικά αίτια, ενώ αξιοσημείωτα χαρακτηριστικά της νοσηρότητας αποτελούν η συνεχής παρουσία λοιμωδών και παρασιτικών νόσων όλες τις εποχές του χρόνου και η μεγάλη αύξηση των

αναπνευστικών νοσημάτων το χειμώνα και των νοσημάτων του πεπτικού το καλοκαίρι, στοιχεία που τονίζουν τη σημασία του κλιματικού παράγοντα. Επιπλέον παρατηρούνται η ισοδύναμη κατανομή των θανάτων κατά φύλο στο σύνολο του δείγματος με μεγαλύτερο ποσοστό θνησιμότητας στις γυναίκες άνω των 65 ετών και τέλος η βρεφική θνησιμότητα στους άνδρες ήταν –όπως και σήμερα- υψηλότερη σε σχέση με τη γυναικεία.

Τέλος, στο Γ' Μέρος της εργασίας, Θάνατοι στην Κατοχική Κύμη, έγινε εμφανές ότι οι άνθρωποι της εποχής έζησαν έντονα όλα τα αρνητικά βιώματα της ιταλογερμανικής κατοχής, καθώς νέοι άνθρωποι όπως οι θείοι μου, αδελφοί Νικόλαος και Παναγής Χαρτσάς, είκοσι επτά και δεκαεπτά ετών αντίστοιχα, εκτελέστηκαν από τους κατακτητές εξαιτίας του αγώνα τους για την ελευθερία, ενώ ή εικόνα των ελαττωμένων γάμων και γεννήσεων σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, καθώς και η αυξημένη θνησιμότητα λόγω ασιτίας ή υποσιτισμού συμπληρώνουν την εικόνα μιας μικρής κοινωνίας ρημαγμένης από τα δεινά επακόλουθα του πολέμου.

Παράρτημα

Πίνακας Α.
Οικογενειακά ονόματα/θνησιμότητα κατά όνομα

	Οικογενειακό όνομα	Γενικές συχνότητες	Άνδρες	Γυναίκες
1	Αγαγιώτη	2		2 γυναίκα
2	Αγγαζής	1	1 άνδρας	
3	Αγγέλης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
4	Αγιοστρατίκης	1	1 άνδρας	
5	Αθανασίου	6		
6	Αθηναίος	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
7	Αϊβαλιώτης	2	2 άνδρες	
8	Αίσωπος	1	1 άνδρας	
9	Αλαγάντζας	1	1 άνδρας	
10	Αλεξανδρής	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
11	Αλεξανδρής	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
12	Αλεξανδρίδης	1	1 άνδρας	
13	Αλεξίου	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
14	Αναγνωστάκη	1		1 γυναίκα
15	Ανδρειώτης	1	1 άνδρας	
16	Ανδρέου	2	2 άνδρες	
17	Ανδριανόπουλος	1	1 άνδρας	
18	Ανέστη	1		1 γυναίκα
19	Αντωνιάδης	1	1 άνδρας	
20	Αντωνίου	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
21	Αντωνοπούλου	1		1 γυναίκα
22	Απηλιώτη	1		1 γυναίκα
23	Απογκρεμιώτης	1	1 άνδρας	
24	Αποκρεμιώτης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
25	Αποστολίδη	4	1 άνδρας	3 γυναίκες
26	Αποστόλου	15	6 άνδρες	9 γυναίκες
27	Αρβανιτάκης	1	1 άνδρας	
28	Αρβανίτης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
29	Αργιώτης	1	1 άνδρας	
30	Ασημένιος	1	1 άνδρας	
31	Ασιμάκη	1		1 γυναίκα
32	Αστέρη	18	7 άνδρες	11 γυναίκες
33	Αυλωναρίτης	1	1 άνδρας	
34	Αυλωνάς	1	1 άνδρας	
35	Αυλωνίτας	1	1 άνδρας	
36	Αφενδράς	1	1 άνδρας	
37	Βαγή	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
38	Βαλμά	1		1 γυναίκα
39	Βαμβακέρης	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
40	Βαμβακούλα	3		3 γυναίκες
41	Βάμβας	1	1 άνδρας	
42	Βαρλάμος	2	2 άνδρες	

43	Βάσσος	13	8 άνδρες	5 γυναίκες
44	Βατμάς	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
45	Βάχλας	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
46	Βεζύρη	4	2 άνδρες	2 γυναίκα
47	Βέκιος	4	2 άνδρας	2 γυναίκες
48	Βελέτζας	1	1 άνδρας	
49	Βελισαριάκης	1	1 άνδρας	
50	Βελισσαρίου	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
51	Βεναρδής	4	2 άνδρες	2 γυναίκα
52	Βενιζέλος	5	1 άνδρας	4 γυναίκες
53	Βιδάγης	1	1 άνδρας	
54	Βιδάλας	1	1 άνδρας	
55	Βιδάλης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
56	Βίλεμή	1	0	1 γυναίκα
57	Βιλιμής	1	1 άνδρας	
58	Βλαχάκης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
59	Βλαχογιάννης	9	4 άνδρες	5 γυναίκες
60	Βογιατζής	6	3 άνδρες	3 γυναίκες
61	Βουριζάκη	1		1 γυναίκα
62	Βουρτάκης	1	1 άνδρας	
63	Βουτσά	1		1 γυναίκα
64	Γαλάνης	1	1 άνδρας	
65	Γαλασουπαπάγου	1		1 γυναίκα
66	Γανώση	14	6 άνδρες	8 γυναίκες
67	Γεννηκαλιάνος	1	1 άνδρας	
68	Γεννηκαλιώτης Γενικα(ο)λιώτης	ή 1	1 άνδρας	
69	Γεωργιάδης	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
70	Γεωργίου	1		1 γυναίκα
71	Γεωργοπούλου	1		1 γυναίκα
72	Γεωργούδης	1	1 άνδρας	
73	Γεωργούλης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
74	Γήλας	1	1 άνδρας	
75	Γήλας	1	1 άνδρας	
76	Γηράς	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
77	Γήρου	1		1 γυναίκα
78	Γιαμαράλης	1	1 άνδρας	
79	Γιανακόπουλος	1	1 άνδρας	
80	Γιαννάκη	2	1	1
81	Γιάννου	1		1 γυναίκα
82	Γκέγκε	1		1 γυναίκα
83	Γκέκας ή Γκούρας	1	1 άνδρας	
84	Γκίζας	1	1 άνδρας	
85	Γκίκας	4	2 άνδρες	2 γυναίκα
86	Γκρούς	4	1 άνδρας	3 γυναίκες
87	Γνήτας	1	1 άνδρας	
88	Γραβαρίτης	1	1 άνδρας	1 γυναίκα
89	Δαφνής	9	4 άνδρες	5 γυναίκες

90	Δελημάρας	7	6 άνδρες	1 γυναίκα
91	Δεμερούτη	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
92	Δενδρινός	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
93	Δημητράκη	1		1 γυναίκα
94	Δήμου	1		1 γυναίκα
95	Διακοπούλου	1		1 γυναίκα
96	Διονάς	7	3 άνδρες	4 γυναίκες
97	Διονυσίου	1	1 άνδρας	
98	Ελεθεριώτη	1		1 γυναίκα
99	Ελευθερίου	5	4 άνδρες	1 γυναίκα
101	Ευαγγελινού	1		1 γυναίκα
102	Ευαγγελιώτης	1	1 άνδρας	
103	Ευαγγέλου	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
104	Ζαγοριανός	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
105	Ζαγούρης	1	1 άνδρας	
106	Ζαμούρη	1		1 γυναίκα
107	Ζαρράκη	1		1 γυναίκα
108	Ζαφείρη	1		1 γυναίκα
109	Ζαχαρίου	1		1 γυναίκα
110	Ζαχαρόπουλος	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
111	Ζερβόπουλος	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
112	Ζερβός	1	1 άνδρας	
113	Ζικάκη	1		1 γυναίκα
114	Ζούμπερη	1		1 γυναίκα
115	Ζουρή	1		1 γυναίκα
116	Ζουρμπουλής	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
117	Ζωγράφος	1	1 άνδρας	
118	Θεοδώρου	1	1 άνδρας	
119	Θερβένη	1		1 γυναίκα
120	Θωμάς	12	8 άνδρες	4 γυναίκες
121	Ιωακείμ	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
122	Ιωαννίδου	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
123	Ιωάννου	6	3 άνδρες	3 γυναίκες
124	Καζάνης	1	1 άνδρας	
125	Καλαματιανός	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
126	Καλαμιστράκης	1	1 άνδρας	
127	Καλαράκη	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
128	Καλαρίδου	1		1 γυναίκα
129	Καλατζόπουλος	1	1 άνδρας	
130	Καλαυρίας	1	1 άνδρας	
131	Καλβανλής	1	1 άνδρας	
132	Καλδής	1	1 άνδρας	
133	Καλιτζαίου	2		2 γυναίκες
134	Καλλιτζαίος	1	1 άνδρας	
135	Καλογέρης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
136	Καλογήρου	1		1 γυναίκα
137	Καλογιάννη	1	1 άνδρας	
138	Καλορίτης	1	1 άνδρας	

139	Καλούδης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
140	Καλυβάς	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
141	Καλύβης	1	1 άνδρας	
142	Καμπού	1		1 γυναίκα
143	Καμπούρης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
144	Κανάκης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
145	Κανατούρας	1	1 άνδρας	
146	Κανατούρης	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
147	Κανέλη	1		1 γυναίκα
148	Καντζίνου	1		1 γυναίκα
149	Καντούρας	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
150	Καντωνίου	1		1 γυναίκα
151	Καπαμά	7	5 άνδρες	2 γυναίκες
152	Καπαρού	2		2 γυναίκες
153	Καπιτσαλάς	1	1 άνδρας	
154	Καπογιάννη	1		1 γυναίκα
155	Καραβάς	5	3 άνδρες	2 γυναίκες
156	Καραβέας	1	1 άνδρας	
157	Καραβιά	2		2 γυναίκες
158	Καραβίας	1	1 άνδρας	
159	Καραβοπούλου	2		2 γυναίκα
160	Καραγεώργης	1	1 άνδρας	
161	Καραϊσκάκης	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
162	Καρακώστας	1	1 άνδρας	
163	Καρακωστόπουλος	3	2 άνδρας	1 γυναίκα
164	Καραμάνος	6	2 άνδρες	4 γυναίκες
165	Καραμέτη	1		1 γυναίκα
166	Καραμούζης	1	1 άνδρας	1 γυναίκα
167	Καράμπελας	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
168	Καραμπίνη	3		3 γυναίκες
169	Καρανιού	1		1 γυναίκα
170	Καράπας	1	1 άνδρας	
171	Καραχάγη	1		1 γυναίκα
172	Καραχάλη	1		1 γυναίκα
173	Καραχάλιος	1	1 άνδρας	
174	Καριμά	1		1 γυναίκα
175	Καρλή	1		1 γυναίκα
176	Καρτελιά	1		1 γυναίκα
177	Καρυστιναίος	1	1 άνδρας	
178	Καρυστινός	4	1 άνδρας	3 γυναίκες
179	Κασανδρινού	1		1 γυναίκα
180	Καστελιώτης	1	1 άνδρας	
181	Καστρογιάννης	1	1 άνδρας	
182	Κάτουλα	1		1 γυναίκα
183	Κατρή	4		4 γυναίκες
184	Κατσαμπάς	1	1 άνδρας	
185	Κατσούλης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
186	Καφαντάρη	1		1 γυναίκα

187	Κεράτσας	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
188	Κηπιώτης	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
189	Κηρύκου	4		4 γυναίκες
190	Κιαούλια	1		1 γυναίκα
191	Κίτρος	1	1άνδρας	
192	Κλειβανιώτου	1		1 γυναίκα
193	Κλιβανιώτη	1	1 άνδρας	
194	Κομμαντάς	1	1 άνδρας	
195	Κονάκης	1	1 άνδρας	
196	Κονάς	5	1 άνδρας	4 γυναίκες
197	Κονονού	1		1 γυναίκα
198	Κοντογιάννης	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
199	Κοντομηνάς	2	2 άνδρες	
200	Κοντός	1	1 άνδρας	
201	Κοσμάς	1	1 άνδρας	
202	Κοτοπούλης	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
203	Κουβαβός	1	1 άνδρας	
204	Κουβλή	1		1 γυναίκα
205	Κουδούνα	1		
206	Κούκη	1		1 γυναίκα
207	Κουπαμά	1		1 γυναίκα
208	Κούρουπα	6	3 άνδρες	3 γυναίκες
209	Κουσίδη	1		1 γυναίκα
210	Κούσουλα	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
211	Κουτουρίδης	1	1 άνδρας	
212	Κοφινάκου	1		1 γυναίκα
213	Κοψύδη	1		1 γυναίκα
214	Κράλη	1		1 γυναίκα
215	Κρανηός	1	1 άνδρας	
216	Κρασιάς	1	1 άνδρας	
217	Κρητικός	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
218	Κρινής	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
219	Κρίτζαλης	1	1 άνδρας	
220	Κριτσιμά	1		1 γυναίκα
221	Κυριαζής	1	1 άνδρας	
222	Κυρίμη	2	2 γυναίκες	
223	Κωνά	1		1 γυναίκα
224	Κωνσταντίνου	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
225	Κωνσταντούρας	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
226	Κώστας	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
227	Κωστής	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
228	Κωστίδης	2	2 άνδρες	
229	Κωστόπουλος	1	1 άνδρας	
230	Κωστούλη	1		1 γυναίκα
231	Λαγόπουλος	1	1 άνδρας	
232	Λαγός	1	1 άνδρας	
233	Λαγού	1		1 γυναίκα
234	Λαδιά	1		1 γυναίκα

235	Λαΐος	1	1 άνδρας	
236	Λαλιώτης	3	3 άνδρες	
237	Λαμπήρας	1	1 άνδρας	
238	Λάμπρος	5	3 άνδρες	2 γυναίκες
239	Λάταρης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
240	Λάτταρη	1		1 γυναίκα
241	Λαχανά	1		1 γυναίκα
242	Λαχούνας	1	1 άνδρας	
243	Λεβεντόπουλος	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
244	Λεγάκη	1		1 γυναίκα
245	Λεμονή	1		1 γυναίκα
246	Λιάκος	1	1 άνδρας	
247	Λιάπης	3	3 άνδρες	
248	Λιβάνης	1	1 άνδρας	
249	Λιγνού	1		1 γυναίκα
250	Λουκαντρόπουλος	2	2 άνδρες	
251	Λουκάς	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
252	Λούλης	10	5 άνδρες	5 γυναίκες
253	Λουλούδη	3		3 γυναίκες
254	Λύκου	1		1 γυναίκα
255	Λυριτζής	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
256	Μακρή	1		1 γυναίκα
257	Μακρόγλου	1		1 γυναίκα
258	Μακρυγιάννης	1	1 άνδρας	
259	Μαλαζού	1		1 γυναίκα
260	Μαμανάκη	1	2 άνδρες	1 γυναίκα
261	Μανούρης	1	1 άνδρας	
262	Μαντάκης	2	2 άνδρες	
263	Μαντζώρου	1		1 γυναίκα
264	Μανωλιάς	5	4 άνδρες	1 γυναίκα
265	Μάργαρη	1		1 γυναίκα
266	Μαργαρίτης	6	4 άνδρες	2 γυναίκες
267	Μαργέλης	2	2 άνδρες	
268	Μαργέτης	1	1 άνδρας	
269	Μαρίνος	6	3 άνδρες	3 γυναίκες
270	Μαρκαλά	1		1 γυναίκα
271	Μάρκου	6	1 άνδρας	5 γυναίκες
272	Μαρούλη	1		1 γυναίκα
273	Μασέλας	2	2 άνδρες	
274	Μασέλος	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
275	Μασούρης	1	1 άνδρας	
276	Μασπαλούρης	1	1 άνδρας	
277	Μάστορης	3	3 άνδρες	
278	Ματά	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
279	Μαυρογίνη	1		1 γυναίκα
280	Μέγκουλα	1		1 γυναίκα
281	Μήτρος	7	3 άνδρες	4 γυναίκες
282	Μικράκης	4	2 άνδρες	2 γυναίκες

283	Μιχαηλίδη	3	1	2 γυναίκες
284	Μιχαλέκου	1		1 γυναίκα
285	Μολάς	1	1 άνδρας	
286	Μονά	1		1 γυναίκα
287	Μοναχός	6	5 άνδρες	1 γυναίκα
288	Μόνος	5	3 άνδρες	2 γυναίκες
289	Μοντρολός	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
290	Μουκανάκης	3	3 άνδρες	
291	Μούντριχα	1		1 γυναίκα
292	Μουρκουτά	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
293	Μπαλαράς	6	4 άνδρες	2 γυναίκες
294	Μπαλτά	1		1 γυναίκα
295	Μπαμπαράκος	1	1 άνδρας	
296	Μπάνου	1		1 γυναίκα
297	Μπαξεβάνη	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
298	Μπάστας	6	2 άνδρες	4 γυναίκες
299	Μπαφαλούκα	1		1 γυναίκα
300	Μπελαβράκης	1	1 άνδρας	
301	Μπενέτου	1		1 γυναίκα
302	Μπενής	1	1 άνδρας	
303	Μπένος	2	2 άνδρες	
304	Μπέτσα	1		1 γυναίκα
305	Μπηλίκα	1		1 γυναίκα
306	Μπήλιος	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
307	Μπιζέρι	1		1 γυναίκα
308	Μπίζερι	1		1 γυναίκα
309	Μπίλικας	1	1 άνδρας	
310	Μπιλίλη	1		1 γυναίκα
311	Μπιμπή	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
312	Μπίρμπα	1		1 γυναίκα
313	Μπόνας	1	1 άνδρας	
314	Μπονάτσος/Μπουνάτσος	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
315	Μπόνος	6	2 άνδρες	4 γυναίκες
316	Μπουζαίος	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
317	Μπουζιούκας	1	1 άνδρας	
318	Μπουνάτσος	2	2 άνδρες	
319	Μπούνιας	6	3 άνδρες	3 γυναίκες
320	Μπουρμπούλης	1	1 άνδρας	
321	Μπυράκη	1		
322	Μυλωνάς	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
323	Μυλωνόπουλος	1	1 άνδρας	
324	Μυταράς	1	1 άνδρας	
325	Μωννιάρη	1		1 γυναίκα
326	Μωραϊτή	1		1 γυναίκα
327	Μωρμήλας	1	1 άνδρας	
328	Μώρος	8	4 άνδρες	4 γυναίκες
329	Νάνου	1		1 γυναίκα
330	Νεοφωτίστου	1	1 άνδρας	

331	Νικολαΐδης	2	2 άνδρες	
332	Νικολάου	6	5 άνδρες	1 γυναίκα
333	Νικολή	1		1 γυναίκα
334	Νικολοπούλου	1		1 γυναίκα
335	Νικολούτσος	9	5 άνδρες	4 γυναίκες
336	Νούτσος	1	1 άνδρας	
337	Νταϊκόβιτς	1		1 γυναίκα
338	Ντολόρας	2	2 άνδρες	
339	Ντούρμας	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
340	Νυδριώτης/Νιδριώτης	3	2 άνδρας	1 γυναίκα
341	Ξενικού	1		1 γυναίκα
342	Ξένου	1		1 γυναίκα
343	Ξηρός	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
344	Ξουφής	1	1 άνδρας	
345	Ξυνογαλά	1		1 γυναίκα
346	Οικονομάκη	1		1 γυναίκα
347	Οικονομίδης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
348	Οικονόμου	9	2 άνδρες	7 γυναίκες
349	Οκτωνιάτης	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
350	Οριώτης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
351	Ορφανού	1		1 γυναίκα
352	Παγγελίδης	1	1 άνδρας	
353	Παγώνης	5	3 άνδρες	2 γυναίκες
354	Παλάγιος	1	1 άνδρας	
355	Παλαιολόγος	1	1 άνδρας	
356	Παλαμιώτης	1	1 άνδρας	
357	Παλάνη	1		1 γυναίκα
358	Παναγιωτάκη	1		1 γυναίκα
359	Παναγιώτου	1		1 γυναίκα
360	Πανής	1	1 άνδρας	
361	Πανταζή	2		2 γυναίκες
362	Παντελής	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
363	Παπαβασιλείου	2		
364	Παπαγιαννούλη	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
365	Παπαδημητρίου	1	1 άνδρας	
366	Παπαδημητρόπουλος	2	2 άνδρες	
367	Παπαδήμου	1	1 άνδρας	
368	Παπαδόπουλος	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
369	Παπαζαχαρια	1		1 γυναίκα
370	Παπαϊωάννου	2	2 άνδρες	
371	Παπακωνσταντίνου	1	1 άνδρας	
372	Παπαμανώλη	1		1 γυναίκα
373	Παπαμηκές	1	1 άνδρας	
374	Παπαμηροπούλου	1		1 γυναίκα
375	Παπαμικρόπουλος	1	1 άνδρας	
376	Παπανικολάου	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
377	Παπαοικονόμου	1	1 άνδρας	
378	Παπασκυριανού	1		1 γυναίκα

379	Παπασταματίου	6	4 άνδρες	2 γυναίκες
380	Παπατσώρης	1	1 άνδρας	
381	Παποσταύρου	1		1 γυναίκα
382	Παπουτσής	5	3 άνδρες	2 γυναίκες
383	Παπουτσόγλου	2	2 άνδρες	
384	Παππάς	5	2 άνδρας	3 γυναίκες
385	Παυλίδης	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
386	Παυλινός	2	2 άνδρες	
387	Παυλίνος	2	2 άνδρες	
388	Πάφρα	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
389	Παχούλης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
390	Πεζά	1		1 γυναίκα
391	Πεπός/ Πεππός	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
392	Πέπας/Πέππας ή Πούρος	5	5 άνδρες	
393	Περδικάκη	1		1 γυναίκα
394	Περδικάρη	1	1 άνδρας	1 γυναίκα
395	Περδίκας	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
396	Περλή	1		1 γυναίκα
397	Πίγκος	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
398	Πιερόπουλος	1	1 άνδρας	
399	Πιπινέλης	1	1 άνδρας	
400	Πιτερός	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
401	Πλατανιώτης	2	2 άνδρες	
402	Πόγκας	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
403	Πολυχρόνης	1	1 άνδρας	
404	Ποντικής	3		
405	Ποταμιώτη	1		1 γυναίκα
406	Πούλιος	1	1 άνδρας	
407	Πουπός	1	1 άνδρας	
408	Πράπας	6	1 άνδρας	5 γυναίκες
409	Πυδάρας	1	1 άνδρας	
410	Πυτερού	3		3 γυναίκες
411	Ραλλέας	1	1 άνδρας	
412	Ράλλιος	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
413	Ραφτόπουλος	1	1 άνδρας	
414	Ρήγας	1	1 άνδρας	
415	Ρίγας	1	1 άνδρας	
416	Ρουμπότης	1	1 άνδρας	
417	Ρούσσο	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
418	Ρωπαίτη	7	3 άνδρες	4 γυναίκες
419	Σάγου	2		2 γυναίκες
420	Σαλαπάτας	1	1 άνδρας	
421	Σαμπαλά	1		1 γυναίκα
422	Σαμψώνη	5	3 άνδρες	2 γυναίκες
423	Σανιάς	1	1 άνδρας	
424	Σανιός	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
425	Σαπογιάννης	1		
426	Σαραφιανού	1		1 γυναίκα

427	Σαρρής	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
428	Σβώλης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
429	Σέγκας	1	1 άνδρας	
430	Σεντούκας	8	5 άνδρες	3 γυναίκες
431	Σιδεράκης	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
432	Σιντ(ι)ος	1	1 άνδρας	
433	Σκανδάλης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
434	Σκάντζας	1	1 άνδρας	
435	Σκαρλογιάννης	1	1 άνδρας	
436	Σκηγιώτου	1		1 γυναίκα
437	Σκολίδης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
438	Σκράλη	1		1 γυναίκα
439	Σουβλής	2	2 άνδρες	
440	Σουκογιάννη	1		1 γυναίκα
441	Σουλιώτη	1		1 γυναίκα
442	Σουμεζώνη	1		1 γυναίκα
443	Σπανός	5	3 άνδρες	2 γυναίκες
444	Σταματάρας	2	2 άνδρες	
445	Σταματίου	8	4 άνδρες	4 γυναίκες
446	Σταμέλος	5	3 άνδρες	2 γυναίκες
447	Σταμούλης	1	1 άνδρας	
448	Σταμούλιας	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
449	Σταυρίκη	1		1 γυναίκα
450	Σταύρου	10	3 άνδρες	7 γυναίκες
451	Στεφανίδου	1		1 γυναίκα
452	Στέφανος	4	1 άνδρας	3 γυναίκες
453	Στουμιουτζής	1	1 άνδρας	
454	Στυλιανίδης	1	1 άνδρας	
455	Συριβλή	2		
456	Σφύρλας	1	1 άνδρας	
457	Σχοινάς	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
458	Σωρινάκη	1		1 γυναίκα
459	Ταμβάκη	1		1 γυναίκα
460	Τζαβάρας	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
461	Τζανακάρη	1		1 γυναίκα
462	Τζαννής/Τζανής	2		
463	Τζάνου	3		
464	Τζάρας	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
465	Τζελά	1		1 γυναίκα
466	Τζελάκης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
467	Τζελάτος	1	1 άνδρας	
468	Τουφέογλου	2	2 άνδρες	
469	Τρέμης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
470	Τριανταφυλλίδου	1		1 γυναίκα
471	Τριανταφύλλου	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
472	Τριμής	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
473	Τσακουμάνης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
474	Τσακούνα	1		1 γυναίκα

475	Τσάκωνας	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
476	Τσάλας	4	3 άνδρες	1 γυναίκα
477	Τσαλμά	1		1 γυναίκα
478	Τσαμπανά	1		1 γυναίκα
479	Τσαμπουνιάρης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
480	Τσαναβάρης	1	1 άνδρας	
481	Τσαπραλής	7	5 άνδρες	2 γυναίκες
482	Τσεκούρας	13	7 άνδρες	6 γυναίκες
483	Τσεσμελής	4	2 άνδρες	2 γυναίκες
484	Τσολάκης	2	2 άνδρες	
485	Τσολάκος	6	4 άνδρες	2 γυναίκες
486	Τσοτσορός	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
487	Τσούμας	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
488	Τσουρίκης	1	1 άνδρας	2 γυναίκες
489	Τσούρτης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
490	Τσούρτου	2		2 γυναίκες
491	Υδραίος	1	1 άνδρας	
492	Φαφούτης	3	3 άνδρες	
493	Φεργάτης	1	1 άνδρας	
494	Φισκατόρης/ Φισκατόρης	7	6 άνδρες	1 γυναίκα
495	Φλωράλης	1	1 άνδρας	
496	Φλωρίδης	2	2 άνδρες	
497	Φλώρος	5	1 άνδρας	4 γυναίκες
498	Φόρα	7	2 άνδρες	5 γυναίκες
499	Φουντούκου	1		1 γυναίκα
500	Φραγγής	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
501	Φραγγούλης	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
502	Φράγκος	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
503	Φώτης	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
504	Χαδούλια	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
505	Χαϊδού	1		1 γυναίκα
506	Χαλκίδη	1		1 γυναίκα
507	Χάμπας	1	1 άνδρας	
508	Χαντατούρας	1	1 άνδρας	
509	Χαντζόπουλος	3	1 άνδρας	2 γυναίκες
510	Χαντόπουλος	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
511	Χαραρά	1		1 γυναίκα
512	Χαρτσάς	8	5 άνδρες	3 γυναίκες
513	Χάτζαλης	1	1 άνδρας	
514	Χατζηθεοδώρου	1		1 γυναίκα
515	Χατζημανώλη	3	2 άνδρες	1 γυναίκα
516	Χατζομάλη	1		1 γυναίκα
517	Χατζόπουλος	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
518	Χατήρας	7	4 άνδρες	3 γυναίκες
519	Χηραρά	1	1 άνδρας	
520	Χονδρογιάννη	2		2 γυναίκες
521	Χουλιάρης	1	1 άνδρας	
522	Χρήστου	5	2 άνδρες	3 γυναίκες

523	Χριστοδούλου	4	1 άνδρας	3 γυναίκες
524	Χροναίου	1		1 γυναίκα
525	Χρυσός	2	1 άνδρας	1 γυναίκα
526	Χρυσούλη	1		1 γυναίκα
527	Ψαρράκη	6	3 άνδρες	3 γυναίκες
528	Ψύχας	6	2 άνδρες	4 γυναίκες
529	Ψυχογιού	2		2 γυναίκες
	Σύνολο	1183	623	560

Πίνακας Α1.
Διασπορά βαπτιστικών ονομάτων με βάση την ημερομηνία θανάτου

Βαπτιστικά Ονόματα	1930-1933	1934-1936	1937-1939	1940	1941-1942	1943-1944	1945-1946	1947-1948	1949-1950
Αγαπία		1							
Αγγέλης		1							
Αγγελική	1		1		2	3			
Αγγελίνα	1	1	2						
Άγγελος	1								
Αγλαΐα						1			
Αθανασία	1		1						1
Αθανάσιος	3	3	3	1	7	2	1	3	2
Αθηνά	3		1		3			3	1
Αικατερίνη	14	8	10	1	14	8	3	3	8
Αλέκος					1				
Αλέξανδρος	1	1			2				
Αμαλία		1							
Αμέρισα	2	1				5			
Αμυγδαλιά			2		3	1			
Αναστασία	2		1	1				1	
Αναστάσιος	2	1	3		5	1	2		
Ανδρέας	1					2		1	
Ανθή		1							
Άννα	6	5	2	1	2	1			
Αντώνης	3	1	1			3		1	
Αντωνούλα	1								
Απόστολος							1		
Αργυρούλα								1	
Αρετή	1	5	3	1		1	3	1	1
Αριστείδης	1		1						1
Αριστοτέλης		1						1	
Ασημένια				1					
Ασινού	1	3	1		2	1	2	2	3
Ασπασία		1			1	1			
Αφέντρα	2					1	1		
Αφέντρα			1						
Αφροδίτη		1				1			
Αχιλλέας									1
Βαρβάρα	1								
Βασίλειος	3				3	1	1		
Βελισσάριος	3	2			1	1	1		
Βιολέτα	1								
Γαβριήλ						1			
Γαρουφαλιά	1								
Γεωργία			1		1		1		
Γεώργιος	14	13	15	3	21	13	6	6	5
Γρηγόριος					1		3		1
Δανηίλ									1

Δάφνη	1	1							
Δέσποινα			1			1			
Δήμητρα	1				1				
Δημήτριος	18	12	8	1	24	8	6	3	4
Δήμος						1			
Διαμάντω							1		
Ειρήνη		1	2		1	1			
Ελένη	15	10	13		16	8	4	2	5
Ελευθέριος					1		1		
Ελισάβετ	1				1				1
Έλλη	1								
Εμμανουήλ	3	1		1	2	1	2		
Επιστήμη		1							
Ερασμία		1							
Ευαγγελία			1			1	2		
Ευαγγελινή			1		1		1		
Ευάγγελος	5	4			3	1			1
Ευανθία								1	1
Ευγενία				1			1		1
Ευδοκία		1							
Ευδοξία			1						
Ευθαλία	2					1			
Ευθέρπη					1				
Ευθυμία		1					1		
Ευλαμπεία		1							
Ευστάθιος		1	1						
Ευφημία		1	1						
Ευφροσύνη				1					1
Ζαφείριος					1				
Ζαχαρού	3	10	5		15	2	3	4	2
Ζωή	2	1				2			
Ηλίας	1	1	1		1				
Ηρακλής			1			1			
Θεανώ					1				
Θέκλη							1		
Θεμιστοκλής		1	1		1				
Θεόδωρος	1				1				
Θεοχάρης		1						1	
Θωμάς					1				
Ισμήνη			1						
Ιωακείμ		1							
Ιωάννης	19	8	14	1	29	10	6	5	2
Καλή	1				1				
Καλιώ		1							
Καλλιόπη	4	1	2		11	1			
Καλλιστώ		1							
Κερατσού				1			1	1	1
Κυπαρισσού		1							

Κυριάκος					1	2			
Κωνσταντίνα					1			1	1
Κωνσταντίνος	9	9	8		14	3	4	3	4
Λεμονής	1								
Λεωνίδα			1						
Λόπη									1
Λουκία					1				
Μαγδαλινή							1		
Μανώλης		1							
Μαργαρώ	2		2						
Μάρθα					1				
Μαρία	15	14	16	1	17		3	4	4
Μαριάνθη	1								
Μαριγώ	1	3	3		9	4		1	3
Μαρίνα	1								
Μάρκος							1		
Μαρουδιά	3	1	2		3	2		2	1
Μαυρίκος	1								
Μαχώ		1							
Μηλίτσα			1						
Μιλτιάδης			1						
Μιχαήλ	1				2	2			1
Μόσχα						1			
Μόσχου		1							
Νικάνδρος		1							
Νικόλαος	16	9	11		15	6	5	7	8
Νότης			1						
Ξενοφών		1							
Ολυμπία				1					
Παναγιώτα		1	1						
Παναγιώτης			1		3	1	1		1
Παντελής		1	1			2			
Παρασκευάς			1						
Παρασκευή	2		1		1	1			1
Παύλος	3	3			3	2			1
Πελαγία						1			
Περικλής			1				1		
Πινελόπη	1		1			1			2
Πίτσα						1			
Ποθητός									1
Πολυάνθη					1				
Πολυξένη		1							
Ρεββέκα		1							
Ρινιώ		1							
Ροδάνθη	1							1	
Σαιραϊνό			1						
Σεραφείμ								1	
Σμαρούλα			1						

Σοφία		2			2			1	
Σπύρος		1	1		1	2		1	
Σταμάτα	1		2		1				
Σταμάτιος	4	4	5		7	5	4		
Σταύρος		1			1	1		1	
Στυλιανή	1	1	1		1	2	1		
Στυλιανός		1	2		1		1		
Σωτερία					1				
Σωτήριος		1	2						
Τριάδα							1		
Τριαντάφυλλος					1				
Φανή						1			
Φιλιώ	4	3			1	1		1	
Φιλόθεος							1		1
Φωτεινή		2				2			
Χαράλαμπος	1		1			2			
Χαρίκλεια	1	1							1
Χαρίλαος		1							
Χρήστος	1	3			2	2	1		
Χριστίνα							1		
Χρυσάνθη	2		1						
Χρυσούλα	1								
Σύνολο	222	184	173	17	273	134	81	64	75

**Πίνακας Β: Απόσπασμα εγγραφών με τα κυριότερα στοιχεία από το Βιβλίο
θανάτων Κύμη Ευβοίας.**

Επώνυμο	όνομα	ετών	μηνας	έτος	Αιτία θανάτου
Καραϊσκάκη	Χρυσάνθη	2	Ιαν.	1930	καλπάζουσα βρογχίτιδα
Σταμούλης(λιας)	Κων/νος	74	Ιαν.	1930	εντεροκολίτιδα
Παναγιώτου	Ζαχαρού	87	Ιαν.	1930	χρόνια ενδοκαρδίτιδα
Καπαρού	Ευθαλία	26	Ιαν.	1930	καρδιακή παράλυση
Τσολάκος	Ιωάννης	43	Ιαν.	1930	(ατύχημα?) εσωτερική εγγεφ,αιμοραγία
Βλαχογιάννης	Ιωάννης	80	Ιαν.	1930	γριπώδης πνευμονία
Λαΐος	Αναστάσιος	55	Ιαν.	1930	συγκοπή της καρδιάς
Παποσταύρου	Καλλιόπη	35	Ιαν.	1930	απραιμία
Σίντ(ι)ος	Αντώνης	58	Ιαν.	1930	απραιμία
1240	Μαριάνθη				
Δεμερούτη	Βαλταΐνα	82	Φεβ.	1930	γεροντικό μαρασμό
Πυτερού	Μαρία	80	Φεβ.	1930	γεροντικό μαρασμό
Μάρκου	Αικατερίνη	35	Φεβ.	1930	νεφρίτιδας
Κωστούλη	Μαριγώ	76	Φεβ.	1930	μυοκαρδίτιδα ? ερεσεπέλωτας του προσώπου
Μαρίνος	Νικόλαος	58	Φεβ.	1930	ουραιμία συνέπεια λευκαϊματουρίας εξ γρίπης
Αθηναίος	Νικόλαος	2	Μαρ	1930	ρινοραγία εκ αιμοφιλία
Γανώση	Ζωή	75	Μαρ	1930	οξεία πνευμονία
Φισκατόρη	Άννα	75	Μαρ	1930	γεροντικό μαρασμό
Ρούσσου	Αγγελικώ	74	Μαρ	1930	εγκεφαλική αιμοραγία
Πόγκας	Κων/νος	18	Μαρ	1930	πνευμονική φυματίωση
Καλυβάς	Δημήτριος	80	Μαρ	1930	καρδιακό νόσημα
Κωνά-Διονά	Αθηνά	20	Απρ	1930	πνευμονική φυματίωση
Γανώση	Ελένη	80	Απρ	1930	καρκίνος της μητρωειδούς της καρδιάς με εγκεφαλικής αιμοραγίας.
Αυλωνίτας	Ανδρέας	60	Απρ	1930	κύρωση του ήπατος
Καλαματιανός	Ιωάννης	3ημ.	Απρ	1930	διαμαρτυρία περί την διάπαλαση των αναπ. Οργάνων
Βαγής	Ιωάννης	73	Απρ	1930	βροχικά

Κονονού	Παρασκευή	40	Μαϊ	1930	οξεία τοξική γαστρεντερίτιδα
Καμπού	Φιλώ	74	Μαϊ	1930	εγκεφαλική αιμοραγία
Μαργαρίτης	Γεώργιος	1	Μαϊ	1930	Πνευμονία
Αστέρης	Νικόλαος	54	Μαϊ	1930	κύρωση του ήπατος
Καπαμάς	Σταμάτιος	16	Ιουν	1930	Φυματιώδης Μηνιγγίτιδα
Χονδρογιάννη	Καλλιόπη	25	Ιουν	1930	Φυματίωση
Παπαδημητρόπουλος	Ιωάννης	82	Ιουν	1930	γεροντικό μαρασμό
Αλεξίου	Αντωνούλα	10	Ιουν	1930	πνευμονική φυματίωση
Φλώρου	Μαρία	22	Ιουν	1930	Φυματιώδης Περιτονίτιδα
Φράγγου	Μαρία	76	Ιουλ	1930	εγκεφαλική αιμοραγία
Ανδρειώτης	Μιχαήλ	40	Αυγ	1930	πνευμονική φυματίωση
Σταματίου	Έλλη	28	Αυγ	1930	Φυματιώδης Περιτονίτιδα
Σεντούκας	Γεώργιος	70	Αυγ	1930	Αποπληξία
Ταμβάκη	Ελένη	35	Σεπ	1930	χρόνια νεφρίτιδα
Τζάνου	Άννα	70	Σεπ	1930	Σηπτική μόλυνση
Φόρα	Αικατερίνη	26	Σεπ	1930	Φυματίωση του Περιτοναίου
Τσεκούρα	Μαρία	68	Σεπ	1930	εγκεφαλική αιμοραγία
Μανωλιάς	Βασίλειος	86	Σεπ	1930	γεροντικό μαρασμό
Χαρτσάς	Αθανάσιος	65	Σεπ	1930	Έλωσης χρονίου του στομάχου
Καρυστινού	Ελισάβετ	70	Οκτ	1930	καρδιακό νόσημα
Ζωγράφος	Αντώνιος	65	Οκτ	1930	δν.
Ιωακείμ	Δημήτριος	45	Νοε	1930	οξεία πνευμονία
Αποστόλου	Άννα	μηνών	Νοε	1930	γαστρεντερίτιδα
Ματάς	Αθανάσιος	5	Νοε	1930	βρογχοπνευμονία και ιλαρά
Τζανής	Δημήτριος	3	Νοε	1930	Πνευμονία
Αναγνωστάκη	Χαρίκλεια	90	Νοε	1930	γεροντικό μαρασμό
Καρυστιναίος	Αθανάσιος	80	Νοε	1930	γεροντικό μαρασμό
Βογιατζή	Ελένη	98	Δεκ	1930	γεροντικό μαρασμό με εντερίτιδα
Πυτερού	Ελένη	μηνών v2	Δεκ	1930	γριπώδης πνευμονία
Ρωπαίτη	Αφέντρα	48	Δεκ	1930	οξύς ρευματισμός με καρδιοπάθεια
Καφαντάρη	Χρυσούλα	3	Δεκ	1930	βρογχοπνευμονία
Σκανδάλης	Θεόδωρος	75	Δεκ	1930	Αποπληξία

Καραμάνου	Καλλιόπη	μηνώ v 15	Δεκ	1930	βρογχοπνευμονία
Ιωαννίδου	Στυλιανή	38	Δεκ	1930	οξεία περιτονίτιδα συνέπεια τοκετού
Οκτωνιάτου	Μαρία	85	Δεκ	1930	γεροντικό μαρασμό
Μώρου	Ελένη	27	Ιαν.	1931	λευχαιπάθειας μετ' εξαντλήσεως 1293
Μπάστας	Γεώργιος	82	Ιαν.	1931	γεροντικό μαρασμό
Μήτρος	Ευάγγελος	μηνω v 14	Ιαν.	1931	πνευμονία
Τσεκούρας	Παύλος	62	Ιαν.	1931	στηθάγχη
Σφύρλας	Άγγελος	83	Ιαν.	1931	γεροντικό μαρασμό
Κονά	Μαρία	2	Φεβ.	1931	γριπώδης πνευμονία
Βενιζέλου	Μαρίνα	95	Φεβ.	1931	πνευμονία
Τσεκούρας	Παύλος	1	Μαρ.	1931	βρογχοπνευμονία
Στρατή	Μαρία	85	Μαρ.	1931	καρδιακό νόσημα
Ελευθέριος	Γεώργιος	μηνώ v 3	Μαρ.	1931	ασφυξία ή ψύξη
Αθηναίου	Ελένη	5	Μαρ.	1931	ρινοραγία εκ αιμοφιλία
Οικονόμος	Νικόλαος	86	Μαρ	1931	γεροντικό μαρασμό
Ραλλέας	Γεώργιος	45	Απρ	1931	φυματίωση
Αϊβαλιώτης	Δημήτριος	μηνω v 3	Απρ.	1931	οξεία βρογχίτιδα
Κούσουλας	Ιωάννης	60	Απρ.	1931	φυματίωση των πνευμόνων
Τσολάκου	Μαρουδιά	μηνω v 10	Απρ	1931	πνευμονία
Ελευθεριώτη	Αμέρισα	70	Απρ	1931	συγκοπή της καρδιάς
Κυριαζής	Ευάγγελος	75	Απρ.	1931	εσωτερική αιμοραγία στομάχου
Δρόλιας ή Γκύζας	Αντώνιος	49	Μαϊ	1931	1312
Τεζάς ή Γκεζάς	Δημήτριος	75	Μαϊ	1931	έλκος στομάχου
Δαφνής	Νικόλαος	80	Μαϊ	1931	νευρική παράλυση
Κάτουλα	Λίτσα	45	Μαϊ	1931	ανεπάρκεια ύπατος
Μουκανάκης	Δημήτριος	17	Ιουν	1931	φυματιώδη μινιγγίτιδα
Χατζημανώλη	Αρετή	91	Ιουν	1931	γεροντικό μαρασμό
Αστέρης	Γεώργιος	μηνώ v 2	Ιουλ	1931	γαστρεντερίτιδα
Αποστόλου Προκόπη	ή Ζωή	80	Ιουλ.	1931	εγκεφαλική αιμοραγία
Βουριζάκη	Ελένη	70	Ιουλ	1931	δυσεντερία
Νυδριώτης	Ηλίας	ημερ ών 5	Ιουλ	1931	εξ οιδήματος 1321
Αγαγιώτη	Αφέντρα	85	Ιουλ	1931	γεροντικό μαρασμό
Διονά	Αικατερίνη	90	Αυγ	1931	γεροντικό μαρασμό
Νικολάου	Δημήτριος	25	Αυγ	1931	φυματίωση των οστών

Λαρράκη 1325	Βιολέτα	81	Αυγ	1931	συγκοπή εξαιτίας ανεπάρκειας της μητροειδούς
Μασούρης	Ευάγγελος	24	Αυγ	1931	φυματίωση πνευμόνων
Φράγκος	Βασίλειος	51	Αυγ	1931	πνευμονική φυματίωση
Κουσιδή	Ελένη	64	Σεπ	1931	βαρύτατου εντέρου
Τζελάτος	Δημήτριος	70	Σεπ	1931	εγκεφαλική αιμοραγία
Σεντούκας	Αριστείδης	68	Σεπ	1931	εκ νεοπλάσματος
Πίγκας 1331	Κων/νος	60	Σεπ	1931	συγκοπή της καρδιάς
Κανατούρας	Δημήτριος	64	Σεπ	1931	Χολοσκαστίτιδος
Σπανός	Κων/νος	22	Οκτ	1931	πνευμονική φυματίωση
Βαμβακούλα	Αικατερίνη	75	Οκτ	1931	εγκεφαλική αιμοραγία
Τσούρτη	Ασινου	ημερών 7	Οκτ	1931	πρόωρη γεννηθείσα
Μπενέτου	Αγγελική	μηγών 10	Οκτ	1931	Χρόνια γαστρεντερίτιδα
Καρύκου	Ελένη	45	Οκτ	1931	έλκος στομάχου
Στακρός	Ευάγγελος	66	Οκτ	1931	καρδιακό νόσημα
Βάσσος	Ιωάννης	65	Νοε	1931	ουραιμία
1340	Αναστάσιος	μηγών 7	Νοε	1931	γαστρεντερίτιδα
Γαλασουπαπάγου 1341	Ασινου	72	Νοε	1931	Χρόνια κακοήθης αναιμία
Καραμάνος	Ιωάννης	75	Νοε	1931	νεφρίτιδας
Σταύρου	Νικόλαος	60	Νοε	1931	κύρωση του ήπατος
Μανωλία	Αικατερίνη	73	Δεκ	1931	1344 συνέπεια καρδιοπάθειας
Πάφρα	Άννα	70	Δεκ	1931	βρογχοπνευμονία
Καπιτσαλάς	Νικόλαος	76	Ιαν.	1932	γριπώδης πνευμονία με ανεπάρκεια της μητροειδούς
Αργίπιας 1349	Ζηνόβιος	26	Ιαν.	1932	ατύχημα αυτοκινήτου, ασφυξία
Μήτρου	Γεωργούλα	75	Ιαν.	1932	γρίπη
Βάσσος	Σταμάτιος	1,5	Ιαν.	1932	σκληρύνσεως νεφρικής μετά ουραιμία
Σταματίου	Ελένη	50	Φεβ.	1932	νεοπλάσματος της μήτρας
Ράλλιου	Αικατερίνη	35	Φεβ.	1932	φυματίωση
Ζαρράκη	θήλυ	ημερών 14	Μαρ	1932	εξ άκλους διάπλασης
Βογιατζή	Ελένη	63	Μαρ	1932	κεραβνοβόλος αποπληξία μετά

					αιμοραγίας
Ρίγας	Δημήτριος	31	Μαρ	1932	πνευμονία
Βογιατζή	Ευαγγελινή	3	Μαρ	1932	γαστρεντερίτιδα
Σέγκας	Σταύρος	85	Απρ	1932	γρίπη
1359	Αικατερίνη	82	Απρ	1932	συγκοπή καρδιάς
Βάσσος	Νικόλαος	54	Απρ	1932	καρδακό νόσημα
Κούρουπα	Φιλώ	19	Απρ.	1932	Φυματίωση
Σουλιώτη	Παναγιούλα	μηνω v 18	Απρ	1932	Φυματιώδη μηνιγγίτιδα
Μήτρος	Γεώργιος	82	Απρ	1932	γρίπη
Καπαμάς	Σταμάτιος	90	Απρ	1932	γεροντικό μαρασμό
Πάτρας Καπετανάκος	ή Βελισσάριος	21	Απρ	1932	υδροκέφαλος εκ γενετής
Μοναχού	Ελένη	95	Απρ	1932	γεροντικό μαρασμό
Παπουτσή	Αικατερίνη	77	Μαϊ	1932	ημιαλγεία εκ καρδιοπάθειας
Παντελής	Νικόλαος	82	Μαϊ	1932	γεροντικό μαρασμό
Λαγοπόλου	Αικατερίνη	μηνω v 5	Ιουν	1932	βρογχοπνευμονία
Κουλούρια	Άννα	μηνω v 5	Ιουν	1932	Φυματιώδης Μηνιγγίτιδα
Σκράλη 1373	Αικατερίνη	40	Ιουν	1932	τραύματος κοιλιακής χώρας δια μάχαιρα μετ' αιμοραγίας
Βεζύρης	Δημήτριος	55	Ιουλ	1932	αυτοκτονία
Βιλεμή	Μαρία	70	Ιουλ	1932	Αποπληξία
Βεναρδής	Κων/νος	65	Αυγ	1932	πνευμονική φυματίωση
Κανατούρη	Μαρία	70	Αυγ	1932	νεοπλασματος
Κρίτζαγης Κρίτζαλης	ή Ιωάννης	85	Αυγ	1932	πνευμονία
Παυλίδης	Παύλος	58	Αυγ	1932	Αποπληξία
Μπουζαίος	Μαυρίκος	17	Αυγ	1932	πνευμονική φυματίωση
Λενδρινός	Ιωάννης	84	Αυγ	1932	γεροντικό μαρασμό
Καρυστινός	Ιωάννης	55	Αυγ	1932	συγκοπή καρδιάς
Μπούνια	Φιλώ	35	Σεπ	1932	καρκίνος.
Πέπας	Γεώργιος	μηνω v 7	Σεπ	1932	οξεία γαστρεντερίτιδα
Δαφνής	Δημήτριος	23	Σεπ	1932	φυματίωση
Βαρλάμος	Εμμανουηλ	μηνω v 5	Οκτ	1932	οξεία γαστρεντερίτιδα
Μπάνου	Παρασκευή	μηνω v 5	Οκτ	1932	γαστρεντερίτιδα
Οικονόμος	Γεώργιος	90	Οκτ	1932	γεροντικό μαρασμό
Γκίκας	Νικόλαος	80	Οκτ	1932	πνευμονία
Ξηρός	Αλέξανδρος	μηνώ	Οκτ	1932	οξεία γαστρεντερίτιδα

		v 17			
Καζάνης	Γεώργιος	μηνο v 9	Νοε	1932	οξεία δυσεντερική καταρροή
Αστέρη	Δημητρούλα	μηνο v 10	Νοε	1932	οξεία γαστρεντερίτιδα
Φουντούκου	Καλλιόπη	18	Νοε	1932	εγκεφαλική αιμοραγία
Γκρούς	Δημήτριος	72	Νοε	1932	διάσειση εγκεφάλου συνέπεια πτώσεως
Φλώρος	Νικόλαος	75	Νοε	1932	γεροντικός μαρασμός εξ γάγγραινας αριστερού ποδιού
Χατζοπούλου	Μαρία	23	Νοε	1932	1397 μόλυνση μετά περιτονίτιδας
Κούκη	Πινελοπή	70	Νοε	1932	καρδιακό νόσημα
Μαντάκης 1399	Κων/νος	80	Δεκ	1932	χρόνια αθροίτιδα
Δαφή	Αναστασία	60	Δεκ	1932	νεφρίτιδας
Τζανακάρη	Ελένη	48	Δεκ	1932	Καρδιοπάθεια εξ επιληψίας
Τσούρτης	Ιωάννης	μηνώ v2	Ιαν.	1933	πνευμονία
Βαλμά	Ασινού	70	Ιαν.	1933	επιληψία μετά καρδιοπάθειας
Φαφούτης	Κων/νος	32	Ιαν.	1933	συγκοπή της καρδιάς
Μπάστα	Αναστασία	67	Ιαν.	1933	γρίπη μετά χρόνιας μυοκαρδίτιδας
Μώρου	Χρυσάνθη	80	Ιαν.	1933	καρδιοπάθεια
Βελέτζας	Γεώργιος	μηνο v 13	Ιαν.	1933	γριπώδη βροχοπνευμονία
Μήτρου	Σταμάτα	2	Ιαν.	1933	οξεία εντεροκολίτιδα
Μακρυγιάννης	Σταμάτιος	94	Ιαν.	1933	γεροντικό μαρασμό
Τσαναβάρης	Ιωάννης	75	Ιαν.	1933	καρδιακό νόσημα
Μπαξεβάνη	Αθανασία	1	Φεβ.	1933	βροχοπνευμονία
Κριτσιμά	Αικατερίνη	ημερ ών 5	Φεβ.	1933	ατελούς διάπλασης
Μαρίνος	Γεώργιος	60	Φεβ.	1933	1413
Μανωλιάς	Λεμονής	74	Φεβ.	1933	έξωση στομάχου και εσωτερική αιμοραγία
Αυλωναρίτης	Νικόλαος	82	Μαρ	1933	γεροντικό μαρασμό
Λεβεντοπούλου	Αγγελίνα	88	Μαρ	1933	εγκεφαλική αιμοραγία
Βιδάλας	Δημήτριος	65	Μαρ	1933	έλκος στομάχου
Γκέκας ή Γκούρας 1418	Γεώργιος	97	Μαρ	1933	γεροντικό μαρασμό
Κοσμάς	Ιωάννης	1,5	Μαρ	1933	υμενογόνου πνευμονίας
Μουρκουτά	Μαρουδιά	50	Απρ	1933	πνευμονία
Ψαρράκη	Γαρουφαλιά	85	Απρ	1933	Αποπληξία
Χροναίου	Δάφνη	85	Απρ	1933	βαριά μορφή γρίπης

Καλαράκη	Μαργαρώ	65	Απρ	1933	καρδιακό νόσημα
Γεωργιάδης	Νικόλαος	85	Απρ	1933	γεροντικό μαρασμό
Φραγγούλης	Εμμανουήλ	40	Απρ	1933	ύδρωπας ασκητού
Τρέμη	Αμυδαλία	85	Απρ	1933	γεροντικού μαρασμού
Τρέμης	Δημήτριος	42	Απρ	1933	φυματίωση των πνευμόνων
Ντούρμας	Κων/νος	ημερών 12	Απρ	1933	εντερική καταρροή
Μπονάτσος	Ιωάννης	41	Μαϊ	1933	συψαιμία
Μπάστα	Αμυδαλία	80	Μαϊ	1933	καρδιακό νόσημα
Γκρού	Ζαχαρού	75	Μαϊ	1933	καρδιακό νόσημα
Φισκατόρης	Δημήτριος	75	Μαϊ	1933	πνευμονία
Ρωπαΐτη	Αθηνά	50	Μαϊ	1933	αριστερά ημιπληγία, συνέπεια εγκεφαλικής αιμοραγίας
Μάρκου	Καλή	85	Μαϊ	1933	εμβολή
Χαρτσά	Μαρία	15	Ιουν	1933	πνευμονική φυματίωση μετ'επιπλοκές του καρδιακού μυός
Ζαχαροπούλου	Μαρία	84	Ιουν	1933	δεξιά ημιπληγία συνέπεια εμβολής
Κατσούλη	Μαρουδιά	25	Ιουν	1933	πνευμονική φυματίωση
Γεννηκαλιανός	Εμμανουήλ	55	Ιουν	1933	νεοπλάσματος του ήπατος
Κατσούψη	Λούλα	30	Ιουν	1933	Αιμοραγία εξ παραλύσεως της καρδιάς κατόπιν τεχνητού τοκετού
Φεργάτης	Ιωάννης	56	Ιουν	1933	καρκίνο του πνεύμονος
Κατσούλης	Γεώργιος	70	Ιουν	1933	Καρκίνο του ήπατος
Ιωάννου	Ελένη	65	Ιουλ	1933	Αιμοραγίας του εγκεφάλου επιληπτικής μορφής
Μπουνάτσος	Δημήτριος	67	Ιουλ	1933	Χρόνια Βρογχίτιδα
Ιωαννίδου	Μαρία	85	Ιουλ	1933	Γεροντικό Μαρασμό
Γανώσης	Ευάγγελος	11	Ιουλ	1933	Φυματιώδης Μηνιγγίτιδα
Τσάλα	Ευθαλία	3	Ιουλ	1933	1447
Παπαϊωάννου	Ρίνα	μηνών 2	Ιουλ	1933	γαστρεντερίτιδα
Παπαβασιλείου	Αμέρισα	85	Ιουλ	1933	Γεροντικό Μαρασμό
Γκρού	Μαρία	80	Αυγ	1933	Γεροντικό Μαρασμό
Ποντίκης	Βελισσάριος	μηνών 3	Αυγ	1933	γαστρεντερίτιδα
Χαλκίδη	Βαρβάρα	μηνών	Αυγ	1933	οξεία γαστρεντερίτιδα

		v 9			
Πέππας	Ιωάννης	30	Αυγ	1933	φυματίωση των πνευμόνων
Μπίρμπα	Ελένη	2 1/2	Αυγ	1933	Χρόνια Ελονοσία
Αποστόλου	Βασίλειος	μηνώ v 8	Αυγ	1933	οξεία γαστρεντερίτιδα
Μπούνια	Αικατερίνη	80	Αυγ	1933	καρδιακό νόσημα
Μπούνιας	Νικόλαος	μηνώ v 4	Σεπ	1933	Αθρέμματος συνέπεια εντερίτιδας
Φράγκος	Δημήτριος	87	Σεπ	1933	Οξεία Βρογχίτιδα και Γεροντικού μαρασμού
Διονυσίου	Αικατερίνη	48	Σεπ	1933	Μικροβιαμία
Κοντός	Ευστράτιος	60	Οκτ	1933	Πνευμονική Φυματίωση
Παπασταματίου	Κων/νος	60	Οκτ	1933	Φθίσης των Πνευμόνων
Καραβεάς	Νικόλαος	16	Οκτ	1933	Φυματίωσης των Πνευμόνων
Τσούμα	Σουλτάνα	33	Οκτ	1933	Ιδρωματικής πλευρίτιδας, καρδιοπάθειας εκ χρόνιας βρογχίτιδας
Θωμά	Μαργαρώ	μηνώ v 7	Οκτ	1933	Χρόνια γαστρεντερίτιδα
Γεωργίου	Ιωάννης	64	Νοε	1933	εγκεφαλική αιμοραγία
Φλώρου	Ροδάνθη	78	Νοε	1933	Νεοπλάσματος καρκίνου του δεξιού πνεύμονα εκ του τραχογωγού
Σουβλής	Νικόλαος	65	Νοε	1933	οξεία πνευμονία
Χονδρογιάννη	Αικατερίνη	88	Νοε	1933	Δυσεντερική εντεροκολίτιδα
Ραφτόπουλος	Χαράλαμπος	52	Νοε	1933	Εμφυσηματος πνευμονικού και στηθάγχη
Νικολοκέσου	Άννα	37	Δεκ	1933	Ενδοκαρδίτιδα και Νεφρίτιδα
Παπαιωάννου	Ζαχαρού	68	Δεκ	1933	Οξεία νευρασθένεια και τριχοειδής βρογχίτιδα
Παπουτσή	Βελισσάριος	88	Δεκ	1933	Αποπληξία
Καραβέψα	Φιλώ	32	Δεκ	1933	Φυματίωσης των Πνευμόνων
Χηραρά	Ελένη	70	Δεκ	1933	εγκεφαλική αιμοραγία
Ντρέλια ή Γκίζα	Αθηνά	65	Δεκ	1933	οξεία πνευμονία
Λουλούδη	Μαρία	90	Δεκ	1933	Γεροντικό Μαρασμό
	Χρήστος	35	Ιαν.	1934	Γριπώδης

Πίνακας Γ

	Άρρεν/Θήλυ	Ηλικία μηνών	Μήνας	Έτος	Αιτία Θανάτου	Επάγγελμα
1.	α	6	Νοε.	1941	Κακοήθους ίκτερου	ανευ
2.	α	85	Δεκ.	1941	Νόσημα Ουροπαθητικού Συστήματος	κτηματίας
3.	α	73	Δεκ.	1941	Κύρωση του Ήπατος και ασιτία	κτηματίας
4.	θ	86	Δεκ.	1941	Γήρατος	οικιακά
5.	α	44	Δεκ.	1941	Χρόνιου Εμφυσήματος με καρδιοπάθεια	εργατικός
6.	θ	64	Δεκ.	1941	Εγκεφαλική Αιμοραγία	οικιακά
7.	θ	80	Δεκ.	1941	Γήρατος	οικιακά
8.	θ	75	Δεκ.	1941	Γρίπης και Καρδιοπάθεια	οικιακά
9.	α	75	Δεκ.	1941	μετά οιδημάτων	συνταξιούχος
10	α	55	Δεκ.	1941	Ασιτία	εργατικός
11	θ	87	Δεκ.	1941	Γήρατος και Ασιτίας	οικιακά
12	θ	80	Δεκ.	1941	Ασιτία	οικιακά
13	α	60	Δεκ.	1941	Καρδιοπάθεια και ασιτία	παντοπόλης
14	α	76	Δεκ.	1941	Γήρατος και Ασιτίας	εργατικός
15	α	4	Δεκ.	1941	Διφθερίτδας	σωφερ
16	α	55	Δεκ.	1941	Πνευμονία και ασιτία	εργατικός
17	θ	4 ημερών	Δεκ.	1941	Πρόωρου τοκετού	ανευ
18	θ	17	Δεκ.	1941	Σπονδυλίτιδας	οικιακά
19	θ	70	Δεκ.	1941	Βρογχοπνευμονίας	οικιακά
20	α	78	Ιαν.	1942	Αιμοραγία Στομάχου	εργατικός
21	α	40	Ιαν.	1942	Ψήξεως	εργατικός
22	α	89	Ιαν.	1942	Καρδιοπάθεια	εργατικός

23				Τραυματική πνευμονία	με	
α	68	Ιαν.	1942	χρόνια βρογχίτιδα		εργατικός
24				Εγκεφαλική		
α	65	Ιαν.	1942	Αιμοραγία		δν
25				Οιδηματικής		
θ	60	Ιαν.	1942	νόσου		οικιακά
26				Οιδηματικής		
θ	80	Ιαν.	1942	νόσου		οικιακά
27				Γεροντικό		
α	75	Ιαν.	1942	Μαρασμό		εργατικός
28	ημερών					
θ	3	Ιαν.	1942	Πρόωρου τοκετού		ανευ
29				Οιδηματικής		
α	64	Ιαν.	1942	νόσου		ράπτης
30				Οιδηματικής		
θ	85	Ιαν.	1942	νόσου		οικιακά
31				Γεροντικό		
α	75	Ιαν.	1942	Μαρασμό		κτηματίας
32				Γεροντικής		
θ	95	Ιαν.	1942	εξαντλήσεως		οικιακά
33				Όγκο της κοιλίας		
α	60	Ιαν.	1942			εργατικός
34				Γεροντικό		
θ	95	Ιαν.	1942	Μαρασμό		οικιακά
35				Γεροντικό		
α	δν	Ιαν.	1942	Μαρασμό		εργατικός
36				Ασιτία		
α	65	Ιαν.	1942			ανευ
37				Οιδηματικής		
α	61	Ιαν.	1942	νόσου		ανευ
38				Φυματιώσεως		
θ	49	Ιαν.	1942			οικιακά
39				Ασιτία		
α	70	Ιαν.	1942			εργατικός
40				Ασιτία		
θ	80	Ιαν.	1942			οικιακά
41				Γεροντικό		
θ	78	Ιαν.	1942	Μαρασμό		οικιακά
42				Ασιτία		
θ	90	Ιαν.	1942			οικιακά
43				Πνευμονικού		
α	70	Ιαν.	1942	εμφυσηματος και		εργατικός
44				ασιτία		
θ	83	Ιαν.	1942	Γεροντικού		οικιακά
45				Μαρασμού		
θ	70	Ιαν.	1942	Εξαντλήσεως από		οικιακά
46				υποσιτισμό		
θ	62	Ιαν.	1942	Εγκεφαλικού		οικιακά
				Νοσήματος		

47	α	64	Ιαν.	1942	Οιδηματικής νόσου	συντ. ναυτικός
48					Κύρωση του ήπατος και	
	α	63	Ιαν.	1942	καρδιοπάθεια	κτηματίας
49	θ	80	Ιαν.	1942	Γεροντικό Μαρασμό	οικιακά
50	α	50	Ιαν.	1942	Εξάντληση από ασιτία και ψύξη	γεωργός
51	α	56	Ιαν.	1942	Εξάντληση από υποσιτισμό	ράπτης
52	θ	89	Φεβ.	1942	Συγκοπή της καρδιάς	οικιακά
53	θ	75	Φεβ.	1942	Εξαντλήσεως από υποσιτισμό	οικιακά
54					Καρδιοπάθεια	
	θ	60	Φεβ.	1942	μετα τριχοειδούς βριγχίτιδα	οικιακά
55	α	47	Φεβ.	1942	Υποσιτισμός με καρδιοπάθεια	εργατικός
56	θ	65	Φεβ.	1942	Ασιτία	οικιακά
57	α	57	Φεβ.	1942	Ασιτία	ναυτικός
58	α	70	Φεβ.	1942	Ασιτία και γήρατος	εργατικός
59	α	7 μηνών	Φεβ.	1942	Ασιτία	ανευ
60	α	83	Φεβ.	1942	Ασιτία	δν
61	θ	84	Φεβ.	1942	Ασιτία	δν
62	θ	57	Φεβ.	1942	Οιδημάτων και υποσιτισμού	οικιακά
63	α	55	Φεβ.	1942	Ασιτία	εργατικός
64	θ	60	Φεβ.	1942	Ασιτία	οικιακά
65	α	82	Φεβ.	1942	Ουραιμία	κτηματίας
66	α	96	Φεβ.	1942	Γεροντικό Μαρασμό	δν
67	α	15 ημερών	Φεβ.	1942	2096	ανευ
68	α	42	Φεβ.	1942	Ασιτία	ράπτης
69	α	69	Φεβ.	1942	Οιδηματικής νόσου	εργατικός
70	α	7 μηνών	Φεβ.	1942	Υθροψία συνέπεια πάνης	ανευ

71	α	67	Φεβ.	1942	Οιδηματικής νόσου	αλιευς
72	θ	84	Φεβ.	1942	Καρδιοπάθειας	οικιακά
73	θ	60	Φεβ.	1942	Οιδηματικής νόσου	οικιακά
74	θ	55	Φεβ.	1942	Οιδηματικής νόσου	οικιακά
75	α	60	Φεβ.	1942	Ασιτία	υποδηματοποιός
76	θ	38	Φεβ.	1942	Αιμοραγική Μηνιγγίτιδα	οικιακά
77	α	68	Φεβ.	1942	Οιδηματικής νόσου	ξυλουργός
78	θ	45	Φεβ.	1942	Κακοήθους αναιμίας και ασιτία	οικιακά
79	α	40	Φεβ.	1942	Ασιτία	εργατικός
80	θ	75	Φεβ.	1942	Χρόνια καρδιακή ανεπάρκεια	οικιακά
81	α	57	Φεβ.	1942	Ψύξεως	εργατικός
82	θ	60	Φεβ.	1942	Συγκοπή καρδιάς	βαρελοποιός
83	α	68	Φεβ.	1942	Ασιτία	εργατικός
84	α	36	Φεβ.	1942	Ασιτία	εργατικός
85	α	53	Φεβ.	1942	Ασιτίας	κουρέας
86	θ	70	Φεβ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
87	α	57	Μαρ.	1942	Ασιτία	εργατικός
88	α	81	Μαρ.	1942	Ασιτία	κτηματίας
89	α	73	Μαρ.	1942	Ασιτία	εργατικός
90	α	75	Μαρ.	1942	Ασιτία	ξυλουργός
91	α	42	Μαρ.	1942	Ασιτίας	κτίστης
92	α	69	Μαρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
93	θ	75	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
94	θ	80	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
95	α	60	Μαρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
96	θ	74	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά

97	α	37	Μαρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
98	α	27	Μαρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
99	α	73	Μαρ.	1942	Ασιτίας	συντ. ναυτικός
10	θ	80	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
10	θ	3	Μαρ.	1942	Ασιτίας	ανευ
10	α	54	Μαρ.	1942	Ασιτίας	αγωγεύς
10	α	80	Μαρ.	1942	Ασιτίας	ανευ
10	θ	85	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
10	α	69	Μαρ.	1942	Έλκος στομάχου	εργατικός
10	α	55	Μαρ.	1942	Ασιτία	συντ. ναυτικός
10	α	56	Μαρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
10	α	60	Μαρ.	1942	Χρόνιας πνευμονικής φυματίωσης	έμπορος
10	α	71	Μαρ.	1942	Ασιτία	γεωργός
11	α	81	Μαρ.	1942	Ασιτία	δν
11	α	44	Μαρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
11	α	3	Μαρ.	1942	Ασιτίας	άνευ
11	α	35	Μαρ.	1942	Ασιτίας	ράπτης
11	θ	70	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
11	θ	50	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
11	θ	62	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
11	θ	85	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
11	α	62	Μαρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
11	θ	25	Μαρ.	1942	Φυματίωσης	οικιακά
12	θ	70	Μαρ.	1942	Ασιτία	οικιακά
12	α	76	Μαρ.	1942	Συγκοπή καρδιάς	της ιερέας
12	α	88	Μαρ.	1942	Υποσιτισμός	συντ. ναυτικός

12					
α	65	Μαρ.	1942	Ασιτία	υποδηματοποιός
12				Γεροντικό	
θ	85	Μαρ.	1942	Μαρασμό	οικιακά
12					
θ	72	Μαρ.	1942	Ασιτία	οικιακά
12					
2159	34	Μαρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
12					
θ	75	Μαρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
12					
θ	45	Απρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
12					
α	3	Απρ.	1942	Ασιτίας	ανευ
13					
α	40	Απρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
13				Εξαντλήσεως από	
θ	70	Απρ.	1942	υποσιτισμό	οικιακά
13					
θ	22	Απρ.	1942	Δυσεκταρίας	οικιακά
13					
α	66	Απρ.	1942	Ασιτίας	κτίστης
13					
α	60	Απρ.	1942	Ασιτίας	δν
13					
α	30	Απρ.	1942	Ασιτίας	δν
13					
α	50	Απρ.	1942	Ασιτίας	κρεοπώλης
13					
θ	1	Απρ.	1942	Ασιτίας	ανευ
13					
θ	55	Απρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
13					
θ	13	Απρ.	1942	Ασιτίας	ανευ
14					
α	67	Απρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
14					
α	54	Απρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
14					
α	46	Απρ.	1942	Ασιτίας	ιερέας
14					
α	79	Απρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
14				Γεροντικό	
θ	90	Απρ.	1942	Μαρασμό	οικιακά
14					
α	2	Απρ.	1942	Αθρεψία	ανευ
14					
θ	60	Απρ.	1942	Ασιτία	οικιακά
14					
α	4	Απρ.	1942	Ασιτίας	ανευ
14				Εκ βρόσεως	
				δηλητηριοδών	
θ	36	Απρ.	1942	χόρτων	οικιακά

14	α	71	Απρ.	1942	Καρδιοπάθεια	ανευ
15	θ	70	Απρ.	1942	Ασιτία	οικιακά
15	α	76	Απρ.	1942	Έλκος στομάχου	έμπορος
15	α	57	Απρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
15	α	50	Απρ.	1942	Εξάντληση από ασιτία και ψύξη	εργατικός
15	θ	56	Απρ.	1942	Ασιτία	οικιακά
15	α	37	Απρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
15	θ	60	Απρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
15	θ	40	Απρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
15	θ	2,5	Απρ.	1942	Ασιτίας	ανευ
15	α	63	Απρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
16	α	70	Απρ.	1942	Ασιτίας	εργατικός
16	θ	70	Απρ.	1942	Βρογχοπνευμονίας	οικιακά
16	θ	4	Απρ.	1942	Αθρεψία μηρών	ανευ
16	α	97	Απρ.	1942	Γεροντικό Μαρασμό	ποιμήν
16	θ	23	Απρ.	1942	Ασιτίας	οικιακά
16	α	26	Απρ.	1942	Τυχαίο συμβάν. Εκτέλεση;	δν
16	α	1	Απρ.	1942	Ασιτία	ανευ
16	α	57	Μαϊ	1942	Ασιτία	εργατικός
16	θ	40	Μαϊ	1942	Ασιτία	οικιακά
16	θ	95	Μαϊ	1942	Ασιτία	οικιακά
17	α	65	Μαϊ	1942	Ασιτία	εργατικός
17	α	2	Μαϊ	1942	Ατελούς ημερών διάπλασης	ανευ
17	α	62	Μαϊ	1942	Ασιτία	εργατικός
17	θ	87	Μαϊ	1942	Ασιτίας	οικιακά
17	α	72	Μαϊ	1942	Ασιτίας	συντ. ναυτικός

17	α	8	Μαϊ	1942	Ασιτίας	ανευ
17	α	52	Μαϊ	1942	Ασιτίας	εργατικός
17	θ	65	Μαϊ	1942	Ασιτίας	οικιακά
17	α	60	Μαϊ	1942	Ασιτίας	οπλοποιός
17	α	68	Μαϊ	1942	Ασιτίας	συντ. πολιτικός
18	θ	80	Μαϊ	1942	Ασιτίας	οικιακά
18	θ	55	Μαϊ	1942	Ασιτίας	οικιακά
18	θ	60	Μαϊ	1942	Ασιτίας	οικιακά
18	α	80	Μαϊ	1942	Ασιτίας	εργατικός
18	α	20	Μαϊ	1942	Φυματιώδους Μηνιγγίτιδα	απόφοιτος γυμν.
18	α	80	Μαϊ	1942	Ασιτία	δν
18	θ	65	Μαϊ	1942	Ασιτίας	οικιακά
18	θ	3	Ιουν.	1942	Ασιτίας	ανευ
18	θ	60	Ιουν.	1942	Ασιτίας	οικιακά
18	α	65	Ιουν.	1942	Έξαντλήσεως συνέπεια γαστρεντερίτιδας	εργατικός
19	α	7	Ιουν.	1942	Υποσιτισμός	ανευ
19	α	20	Ιουν.	1942	Πνευμονική Φυματίωση	ιδιωτικός υπάλ.
19	θ	17	Ιουν.	1942	Υποσιτισμός	ανευ
19	α	83	Ιουν.	1942	Πνευμονίας	γεωργός
19	θ	65	Ιουν.	1942	Ασιτία	οικιακά
19	θ	85	Ιουν.	1942	Ασιτίας	οικιακά
19	θ	80	Ιουν.	1942	Ασιτίας	οικιακά
19	θ	50	Ιουν.	1942	Ασιτίας	οικιακά
19	α	46	Ιουν.	1942	Έλκος στομάχου	ναυτικός
19	α	70	Ιουν.	1942	Ασιτίας	αγγειοπλάστης
20	α	2	Ιουν.	1942	Ασιτίας	ανευ

20	α	50	Ιουν.	1942	Ασιτίας	κτίστης
20	α	3	Ιουν.	1942	Ασιτίας	ανευ
20	α	76	Ιουν.	1942	Ασιτίας	εργατικός
20	θ	74	Ιουν.	1942	Καρδιοπάθεια	οικιακά
20	α	80	Ιουν.	1942	Ασιτία	δν
20	α	57	Ιουν.	1942	Ημιπληγίας και υποσιτισμό	πολ. Υπάλλ.
20	θ	75	Ιουν.	1942	Ασιτία	οικιακά
20	α	65	Ιουν.	1942	Έλκος στομάχου "	υποδηματοποιός
20	α	80	Ιουλ.	1942	Ασιτία	πολ. Συνταξ.
21	α	53	Ιουλ.	1942	Ασιτία	εργατικός
21	α	82	Ιουλ.	1942	Ασιτία	δν
21	α	73	Ιουλ.	1942	Ασιτία	δν
21	θ	80	Ιουλ.	1942	Υποσιτισμός	οικιακά
21	θ	85	Ιουλ.	1942	Υποσιτισμός	οικιακά
21	θ	75	Ιουλ.	1942	Εντεροκολίτιδα	οικιακά
21	α	80	Ιουλ.	1942	Ασιτία	δν
21	α	75	Ιουλ.	1942	Ασιτία	εργατικός
21	α	4	Ιουλ.	1942	Ασιτία	ανευ
21	α	δν	Ιουλ.	1942	Εντεροκολίτιδα	σαγματοποιός
22	α	70	Ιουλ.	1942	Ασιτία	υποδηματοποιός
22	θ	75	Ιουλ.	1942	Ασιτία	οικιακά
22	α	78	Ιουλ.	1942	Ασιτία	κτηματίας
22	α	4	Ιουλ.	1942	Ασιτία	ανευ
22	α	69	Ιουλ.	1942	Ασιτία	ανευ
22	θ	20	Ιουλ.	1942	Ασιτία	ανευ
22	θ	70	Ιουλ.	1942	Ασιτία	οικιακά

22	θ	72	Ιουλ.	1942	Ασιτία	οικιακά
22	α	86	Ιουλ.	1942	Ασιτία	ποιμήν
22	α	75	Ιουλ.	1942	Ασιτία	συντ. ναυτικός
23	α	87	Ιουλ.	1942	Ασιτία	"
23	α	65	Αυγ	1942	Ασιτία	βαρελοποιός
23	θ	40	Αυγ	1942	Ασιτία	οικιακά
23	α	8	Αυγ	1942	Ασιτία	ανευ
23	θ	95	Αυγ	1942	Ασιτία	οικιακά
23	θ	83	Αυγ	1942	Εντερίτιδα	οικιακά
23	θ	4	Αυγ	1942	γαστρεντερίτιδα	ανευ
23	α	3	Αυγ	1942	Ασιτία	ανευ
23	θ	55	Αυγ	1942	Ασιτία	οικιακά
23	α	61	Αυγ	1942	Ασιτία	υποδηματοποιός
24	θ	75	Αυγ	1942	Εντερίτιδα	οικιακά
24	θ	67	Αυγ	1942	"	οικιακά
24	α	68	Αυγ	1942	"	κτηματίας
24	θ	108	Αυγ	1942	Γεροντικό Μαρασμό	οικιακά
24	θ	93	Αυγ	1942	Γεροντικό Μαρασμό	οικιακά
24	α	65	Αυγ	1942	Ασιτία	εργατικός
24	θ	80	Σεπ	1942	Γάγγραινα δαχτύλων Φυματιώδους Λαρυγγίτιδα	των οικιακά και
24	α	60	Σεπ	1942	ασιτία	εργατικός
24	θ	10	Σεπ	1942	Αβιταμίνωση	ανευ
24	θ	75	Σεπ	1942	Γεροντικού Μαρασμού	οικιακά
25	α	40	Σεπ	1942	Πυώδους Μηνιγγίτιδας	εργατικός
25	θ	80	Σεπ	1942	Υποσιτισμός Γήρατος	οικιακά και
25	α	92	Σεπ	1942	Ασιτίας	συντ. ναυτικός

25	α	65	Σεπ	1942	Εξαντλήσεως από υποσιτισμό	κτίστης
25	α	81	Σεπ	1942	Γεροντικού Μαρασμού	ναυτικός
25	α	21	Οκτ	1942	Ορροϊώδους Πλευρίτιδος	δν
25	α	83	Οκτ	1942	Υποσιτισμό	δν
25	θ	18	Οκτ	1942	Πνευμονική Φυματίωση	οικιακά
25	α	67	Οκτ	1942	Καρδιοβρογχικού άσθματός	συντ. μεταλευτής
25	θ	80	Οκτ	1942	Εξάντληση από ασιτία	οικιακά
26	α	80	Οκτ	1942	Γεροντικό Μαρασμό και Ασιτία	δν
26	θ	54	Οκτ	1942	Καρκίνο	οικιακά
26	θ	2	Οκτ	1942	Υποσιτισμό	ανευ
26	θ	97	Οκτ	1942	Κεραβνοβόλου Αποπληξίας	οικιακά
26	θ	78	Οκτ	1942	Αποθετικής πνευμονίας και εντερίτιδος	οικιακά
26	θ	70	Οκτ	1942	Υποσιτισμό	οικιακά
26	θ	85	Οκτ	1942	Υποσιτισμό	οικιακά
26	θ	3,5	Οκτ	1942	Υποσιτισμό	ανευ
26	θ	80	Οκτ	1942	Υποσιτισμό	οικιακά
26	θ	2	Οκτ	1942	Υποσιτισμό	ανευ
27	α	60	Νοε	1942	Ασιτία	εργατικός
27	θ	90	Νοε	1942	Υποσιτισμός	οικιακά
27	θ	75	Νοε	1942	Εξάντληση λόγω υποσιτισμού	οικιακά
27	θ	85	Νοε	1942	Αβιταμίνωση	οικιακά
27	θ	4	Νοε	1942	Διφθερίτις Λαρυγγίτιδος	ανευ
27	θ	75	Νοε	1942	Υποσιτισμό	οικιακά
27	α	4	Νοε	1942	Υποσιτισμό	ανευ
27	α	32	Νοε	1942	Ενδοκαρδίτιδα	Δημοσ. Υπάλλ.

27 θ	45	Δεκ.	1942	Φυματιώσεως	οικιακά
27 θ	75	Δεκ.	1942	Υποσιτισμού	οικιακά
28 α	20	Δεκ.	1942	Εξαντλήσεως από υποσιτισμό	εργατικός
28 θ	80	Δεκ.	1942	Υποσιτισμό	οικιακά
28 θ	72	Δεκ.	1942	Υποσιτισμό	οικιακά
28 α	27	Δεκ.	1942	Τυφοειδής πυρετός νεφρίτιδα	με κουρέας
28 α	11	Δεκ.	1942	Βρογχοπνευμονίας	ανευ
28 θ	80	Δεκ.	1942	Γεροντικού Μαρασμού	οικιακά
28 α	50	Δεκ.	1942	Ασιτία	εργατικός
28 α	2	Δεκ.	1942	Υποσιτισμό	ανευ

Ληξιαρχική πράξις θανάτου

Περιθώριον

Λοιθ. 1/38

Ἐν ... *Κέρκυρα* ... σήμερον τὴν *24 Μαρτίου*...
τοῦ μηνὸς *Μαρτίου* τοῦ χιλιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ τρια-
κοστοῦ *ἑξήκοντα* ἔτους, ἡμέραν *Παρασκευή* καὶ ὥραν *11 π.μ.*...
μεσημβρία καὶ ἐν τῷ Ληξιαρχικῷ καταστήματι κειμένῳ ἐν τῷ *Μαρίνου*
Παυλίου *Παυλίου*... ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ *Νικολάου*
Γαλιπῶνα... Ληξιαρχοῦ τῆς πόλεως... *Κέρκυρα*...
Παύλου... τῆς Ἐπαρχίας *Καριώτικης*
ἐπιφανίσθη *Παύλου*... *Χρυσῆ* ἔτων... *89*
ἐπαγγέλματος... *Μαρίνου*... κάτοικος *Κέρκυρας*
Χρυσῆ...

καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἐν *Κέρκυρα*... *Κέρκυρα*... τὴν *24 Μαρτίου*
Μαρτίου (4) τοῦ μηνὸς *Μαρτίου* ἡμέραν *Παρασκευή*
καὶ ὥραν *3 π.μ.* μεσημβρία τοῦ χιλιοστοῦ ἐνε-
κοστοῦ τριακοστοῦ *ἑξήκοντα* ἔτους ἀπέβίωσεν ἡ *Χρυσῆ*
Παυλίου... κάτοικος *Κέρκυρας*
γεννηθεῖσα ἐν... *Κέρκυρα*;... ἡλικίας
ἔτων... *89*... ἐπαγγέλματος *Μαρίνου* καὶ θρησκείας
Χρυσῆ ἢ θυγάτηρ τοῦ *Καίρια*
ἐπαγγέλματος... κατοικοῦ...
καὶ τῆς... σύζυγος... τὸ γένος
... Ὁ θάνατος κατὰ
τὴν πιστοποίησιν τοῦ ἱατροῦ *Μαρίνου* ἐπῆλθεν
ἐν *Μαρίνου*...
Ἐφ' ὧ συνετάγη ἡ παρούσα, ἥτις ἀναγνωσθεῖσα καὶ βεβαιωθείσα παρὰ
τοῦ δηλούντος...
ὑπεγράφη παρ' αὐτοῦ καὶ παρ' ἐμοῦ...

Ὁ δηλώσας
Μαρίνου

Ὁ Ληξιαρχος
Μαρίνου

Φωτογραφία ἀπὸ το Ληξιαρχικό Βιβλίο θανάτων Κύμης

Αριθμ. Δεφ. αριθμ.	Δήμοι και Κοινότητες	Πληθυσμός			Αριθμ. Δεφ. αριθμ.	Δήμοι και Κοινότητες	Πληθυσμός		
		Πραγματικός	Νόμιμος	Μόνιμος			Πραγματικός	Νόμιμος	Μόνιμος
5. Έπαρχια Σουφλίου.									
1	Δήμος Σουφλίου.....	8.127	8.957	8.350	5	Πέλλου.....	2.648	2.630	2.613
	Κοινότητες :				6	Τριφυλλίου.....	1.160	1.198	1.188
1	Δαδιάς.....	1.217	1.381	1.232	7	Τυχίου.....	3.394	3.317	3.331
2	Κορνοφωλιάς.....	2.160	2.277	2.231		Σύνολον Έπαρχίας.....	22.892	23.939	23.150
3	Λαγηνά.....	1.966	1.967	1.979		Σύνολον Νομού Έβρου.....	154.773	153.361	153.071
4	Λευκίμης.....	2.220	2.212	2.181					

Θ'. ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ

1. Έπαρχια Ίστιαίας				
1	Δήμος Λουτρών Αιδηψού.....	6.461	6.604	6.417
	Κοινότητες :			
1	Αγδινών.....	289	315	311
2	Άγιοβοτάνου.....	480	466	475
3	Άρτεμιού.....	604	615	621
4	Άσιμηίου.....	709	683	707
5	Αθναρίας.....	311	345	341
6	Βασιλικών.....	892	826	877
7	Βουτά.....	489	500	489
8	Γαλατσάδων.....	903	963	943
9	Γαλατσόνας.....	215	213	213
10	Γρακίου.....	386	404	397
11	Γουβών.....	642	591	656
12	Έλληναίων.....	458	470	467
13	Ίστιαίας.....	5.358	5.412	5.413
14	Καμαριών.....	673	709	690
15	Καστανιάσισης.....	475	464	462
16	Κοκκινομηλιάς.....	586	662	609
17	Κρυσσοβίτου.....	585	638	639
18	Λαχάδος.....	787	777	778
19	Μηλέων.....	369	380	374
20	Μονοκαρίας.....	457	462	448
21	Νέου Μουρατιά.....	1.021	968	1.005
22	» Πύργου.....	1.247	1.273	1.260
23	» Ωρεών.....	1.266	1.024	1.227
	Σύνολον Έπαρχίας.....	25.693	25.764	25.749

2. Έπαρχια Καρυστίας				
	Κοινότητες :			
1	Άγιου Γεωργίου.....	510	599	566
2	» Δημητρίου.....	464	596	497
3	» Ίωάννου.....	732	781	747
4	» Λουκά.....	1.209	1.290	1.247
5	» Δετού.....	692	728	682
6	» Άλιβερίου.....	3.364	3.522	3.338
7	» Άλμυροποτάμου.....	497	541	496
8	» Διφυλλιάς.....	790	896	765
9	» Ανδροναίων.....	1.293	1.634	1.450
10	» Άνω Κορυνηίου.....	284	285	290
11	» Ποταμιάς.....	298	382	348
12	» Αδωναρίου.....	2.297	2.618	2.376
13	» Άχλαδερής.....	1.218	1.281	1.234
14	» Βελουσιών.....	408	441	417
15	» Βιτάλων (Βιτάλου).....	1.177	1.284	1.229
16	» Βύσσας.....	1.158	1.318	1.201
17	» Βύρρας.....	689	719	677
18	» Γαβαλά.....	549	503	584
19	» Γιαννιτσίου.....	429	503	429
20	» Γραμματιών.....	280	289	275
21	» Γραμπιάς.....	563	612	578
22	» Ένορίας.....	570	692	637
23	» Ζάκρων.....	741	747	753
24	» Ζερμπιάς.....	626	642	631
25	» Θαρροσίων.....	510	547	527
26	» Κιδίου.....	741	896	819
27	» Καλεντζίου.....	406	408	405
28	» Καλιμεριών.....	917	1.091	931
29	» Καλλιανού.....	902	1.088	955
30	» Καλυβίων.....	1.178	1.271	1.210
31	» Καρύστου.....	2.901	4.097	3.060
32	» Καταραφίου.....	877	427	390
33	» Κάτω Κορυνηίου.....	330	474	392
34	» Ποταμιάς.....	463	460	454
35	» Κήπων.....	560	624	575
36	» Κομήτου.....	754	830	762
37	» Κομιστριών.....	1.159	1.428	1.191

38	Κοσκίων.....	374	402	377
39	Κρεμαστού.....	278	321	291
40	Κριζών.....	775	865	792
41	Κυμής.....	4.071	4.851	4.253
42	Λεπούνων.....	253	268	262
43	Μακροχορδίου.....	430	452	432
44	Μαλετιάνων.....	299	370	325
45	Μανικίων.....	586	589	559
46	Μαριρίου.....	1.302	1.398	1.183
47	Μελισσώνων.....	116	159	116
48	Μεσοχορδίου.....	964	1.025	978
49	Μονοδρίου.....	942	1.123	1.066
50	Μπαζάνων.....	567	639	574
51	Μύλων.....	295	324	297
52	Νέων Στύρων.....	1.211	1.118	1.129
53	Όκτωνιάς.....	1.429	1.480	1.445
54	Όρσολίου.....	2.107	2.438	2.169
55	Όριου.....	692	725	708
56	Παφλαγίας Κόμης.....	493	357	388
57	Παρθένου.....	681	707	689
58	Πασσά.....	756	861	808
59	Πετρίων.....	627	676	658
60	Πλατανιστοῦ.....	1.061	1.226	1.078
61	Πολυποτάμου.....	406	430	423
62	Πύργου.....	240	257	248
63	Πύργου.....	1.01	985	817
64	Σκουιάς.....	299	307	295
65	Σκίου.....	3.895	3.858	3.459
66	Στουπαίου.....	576	636	584
67	Στύρων.....	1.197	1.425	1.230
68	Ταξιαρχών.....	591	66	625
69	Τραχηλίου.....	485	528	505
70	Ώρολογίου.....	682	728	672
	Σύνολον Έπαρχίας.....	60.769	68.627	62.492

3. Έπαρχια Σκοπέλου				
	Κοινότητες :			
1	Άλωνήσου.....	1.386	1.357	1.350
2	Γλώσσης.....	1.842	1.860	1.835
3	Κλήματος.....	628	632	640
4	Σκιάθου.....	3.433	3.686	3.552
5	Σκοπέλου.....	3.536	3.856	3.700
	Σύνολον Έπαρχίας.....	10.825	11.391	11.077

4. Έπαρχια Χαλκίδας				
1	Δήμος Χαλκιδέων.....	21.820	21.882	22.030
	Κοινότητες :			
1	Άγίας Άνης.....	1.654	1.807	1.697
2	» Σοφίας.....	569	577	551
3	Άγιου Άθανασίου.....	986	359	849
4	» Νικολάου.....	1.474	1.422	1.410
5	» Αμαρόνθου.....	2.405	2.329	2.346
6	» Αμελάντων.....	311	326	349
7	» Άνω Βάθειας.....	1.002	1.127	1.040
8	» Άνταλης.....	723	750	730
9	» Αφρατίου.....	967	989	979
10	» Άχλαδίου.....	695	730	704
11	» Βασιλικού.....	2.216	2.301	2.199
12	» Βλαχιάς.....	406	440	423
13	» Βερεσίου.....	349	348	362
14	» Βούνων.....	243	265	267
15	» Γιδών.....	366	374	359
16	» Γυμνού.....	743	780	747
17	» Δραζίου.....	419	409	423

Απόσπασμα από την έκδοση της Γενικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος κατά την απογραφή της 16^{ης} Οκτωβρίου 1940.

ΝΟΜΟΣ Ευβοίας

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ Χαλκίδας

ΒΙΒΛΙΟΝ ΓΕΝΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΒΑΠΤΙΣΕΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΡΙΑΝ

Αριθμ. σειράς	Χρονολογία της γεννήσεως		Χρονολογία της βαπτίσεως		Ευ. Βιβλ. - Τόμος επί τῶν βαπτίσεων	ΟΝ. ΜΑΤΕΡΟΝΥΜΕΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ		ΔΕΞΕΘΥΝΤΕΣ ΚΑΤΟΙΚΕΤΕΣ
	Ετος	Μην	Ετος	Μην		Πατήρ	Μητήρ	
1	1931	Νοεμβρίου 6	1931	Ιουλίου 15	Γεωργίας	Σταφάνιος & Κοσμοῦ	Εξέτη	Κύμη
2	"	Ιουνίου 21	"	Ιουλίου 29	Δημητρίου	Φραντζή & Μαρίνα	Σταφάνιος	"
3	"	Ιανουαρίου 24	"	Ιουνίου	Γεωργίας	Ευαγγέλιος & Αρτεμίδα	Σιλβανία	"
4	"	Ιανουαρίου 29	"	Αυγούστου 15	Κωνσταντῖνος	Γεωργίας & Κυριακῆ	Έβγα	✓
5	"	Απριλίου 2	"	Μαρτίου 26	Κωνσταντῖνος	Ματσοπούλου - Ματσοπούλου	Εξέτη	✓
6	"	Μαρτίου 24	"	Δεκεμβρίου 18	Χρυσόνα	Γεωργίας & Βαρβάρα	Εξέτη	✓
7	"	Μαρτίου 17	"	Σεπτεμβρίου 2	Μαργαρίτα	Θωμάς & Θωμαΐδα	Αγγελία	"
8	"	Μαρτίου 31	"	Ιουνίου 4	Χρυσόνα	Γεωργίας & Βαρβάρα	Αγγελία	"
9	2	Μαρτίου 9	"	Σεπτεμβρίου 18	Χρυσόνα	Γεωργίας & Δοσσοῦλη	Κατερίνα	✓
10	"	Απριλίου 16	"	Ιουλίου 29	Αλεξάνδρος	Μαρίνα & Ουρανία	Έλευθερία	✓
11	"	Απριλίου 18	"	Μαΐου 27	Κωνσταντῖνος	Δημητρίου & Γυφίας	Αρτεμίδα	✓
12	"	Απριλίου 24	"	Ιουλίου 11	Ιωάννης	Αντώνιος & Ρούβια	Βασιλική	"
13	"	Μαΐου 16	"	Ιουνίου 4	Κωνσταντῖνος	Μαρίνα & Βαρβάρα	Εξέτη	"
14	"	Ιουνίου 3	"	Ιουλίου 12	Κωνσταντῖνος	Αθανάσιος & Καλλιόπη	Μαρίνα	✓
15	"	Ιουνίου 7	"	Σεπτεμβρίου 2	Δημητρίου	Κωνσταντῖνος & Βαρβάρα	Εξέτη	"
16	"	Ιουλίου 4	"	Ιουλίου 24	Αναστασία	Μανδύλας & Στεφανία	Μαρίνα	"
17	"	Ιουνίου 6	"	Αυγούστου 22	Δημητρίου	Ιωάννης Μ. Πετροπούλου	Ευαγγελία	✓
18	"	Ιουνίου 16	"	Ιουλίου 10	Ευαγγελία	Δημητρίου & Αγγελία	Μαροδοῦλη	"
19	"	Ιουνίου 17	"	"	"	Σταφάνιος & Κωνσταντῖνος	Μαρίνα	"
20	"	Ιουλίου 20	"	Σεπτεμβρίου 2	Κωνσταντῖνος	Δημητρίου & Ελευθερία	Ευαγγελία	✓
21	"	Δεκεμβρίου 7	"	Μαΐου 19	Ελευθερία	Δημητρίου & Ματσοπούλου	Αρτεμίδα	"
22	"	Μαρτίου 20	"	Μαρτίου 25	Κωνσταντῖνος	Ευαγγέλιος & Ελεονώρα	Αγγελία	"

Φωτογραφία από το ενοριακό βιβλίο βαπτίσεων και γεννήσεων Ι.Ν. Αγίας Τριάδας Κύμη Ευβοίας, απόσπασμα γεννήσεων.

ΑΔΕΩΝ ΑΡΙΘΜ.		Χρονολογία της γεννήσεως			Χρονολογία της βαπτίσεως			Τόπος εις τον βαπτισθέντα		ΟΝ.ΜΑΤΕΡΩΝΥΜΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ		Διεύθυνσις κατοικίας
		Έτος	Μην	Ημέρ	Έτος	Μην	Ημέρ			Πατρός	Μητρός	
76					1941	Μαργαρίτ	Μαρία		Μαρία	Βαρθολομαίου	Μαρία	Κύμη
77									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
78									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
79									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
80									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
81									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
82									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
83									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
84									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
85									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
86									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
87									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
88									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
89									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
90									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
91									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
92									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
93									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
94									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
95									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
96									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
97									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
98									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
99									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?
00									Μαρία	Μαργαρίτα	Μαρία	?

Φωτογραφία από το Βιβλίο Γεννήσεων και Βαπτίσεων του Ι.Ν. Αγ. Αθανασίου Κύμη Ευβοίας, απόσπασμα γεννήσεων 1940-1941.

Βιβλιογραφία – Πηγές

Πρωτογενείς Πηγές

- Αρχείο Αντιγόνης Βακράτσα, από Περιοδικό «Λέου», επιμέλεια Μιχ. Ποντίκης, τευχ. 1, 2010.
- Αρχείο Θανάτων Κύμης 1930 – 1950.
- Άστερος τεύχος 5, Φθινόπωρο 2006.
- Άστερος, τεύχ. 9, Άνοιξη 2009.
- Βιβλίο Γεννήσεων και Βαπτίσεων Ι.Ν. Αγ. Τριάδας Κύμης Ευβοίας.
- Βιβλίο Γεννήσεων και Βαπτίσεων Ι.Ν. Αγίου Αθανασίου Κύμης Ευβοίας.
- Βιβλίο Πράξεων Δ.Σ. Κύμης.
- Μητρώο αρρένων Κύμης.
- Μητρώο θηλέων Κύμης.
- Περιεχόμενα των Γενικών Αρχείων του Κράτους, τ. 15B, 1294.
- Διάταγμα ΦΕΚ 86 2-7-1853 « Περί συστάσεως δημοτικού λοιμοκαθαρητηρίου εις Κύμην»
- Κύμη, φύλλο 71, 19/3/1906: Από «Άστερος».
- Κυμαϊκή φύλλο 7, 8/4/1928: Από «Άστερος».
- Κυμαϊκή, φύλλο 13, 8/7/1928: Από «Άστερος».
- Λέου, τεύχος 4 / 2012, Επιμέλεια: Μιχάλης Ποντίκης.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως, αρ. 17, 4/16 Μαΐου 1833.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Albrektsen G, Heuch I, Hansen S and Kvale G, *Breast cancer risk by age at birth, time since birth and time intervals between births: exploring interaction effects*, Br J Cancer (2005) 91, p. 67-175.
- Breasted JH, *The Edwin Smith surgical papyrus*, The University of Chicago Press, Chicago, 1930.
- Collaborative Group on Hormonal Factors in Breast Cancer, *Familial breast cancer: collaborative reanalysis of individual data from 52 epidemiological studies including 58,209 women with breast cancer and 101,986 women without the disease*, Lancet (2001) 358, p. 1389-1399.
- Granville AB, *An essay on Egyptian mummies, with observations on the art of embalming among the ancient Egyptians*, Philos Trans R Soc Lond (1825) 115, p. 269-316.
- Granville AB, *An essay on Egyptian mummies, with observations on the art of embalming among the ancient Egyptians*, Philos Trans R Soc Lond (1825) 115, p. 269-316.

- Hajdu SI, Thun MJ, Hannan LM and Jemal A, *A note from history: landmarks in history of cancer, part 1*, *Cancer* (2011) 117(5):1097–1102.
- Herrmann J.L. and Lagrange P.H, *Molecular or Immunological Tools for Efficient Control of Tuberculosis in : Encyclopedia of infectious diseases. Modern Methodologies*, εκδ. Michel Tibayrenc, p. 75-86, 75.
- Hulka BS and Moorman PG, *Breast cancer: hormones and other risk factors*, *Maturitas* (2001) 38(1), p. 103-113, discussion p. 113-106.
- Jacques Monod, « Το ιστορικό μάθημα των καινούργιων ασθενειών», *Ιστορία του Ειτζ*, Αθήνα 1992.
- Kipple F. Kenneth, *The Cambridge World History of Human Disease*, Cambridge 2008.
- Kipple F. Kenneth, *The Cambridge World History of Human Disease*, Cambridge 2008.
- Salgia R. and Skarin AT, *Molecular abnormalities in lung cancer*, *J Clin Oncol* (1998) 16(3), p. 1207-1217.

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αλβανός Ραϋμούνδος, “Οι κατοχικές κυβερνήσεις”, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού (1770-2000)*, τόμος 8.
- Αμπατζής Θεόδωρος Θ., *Οιδηματική νόσος και αβιταμίνωσεις*, Θεσσαλονίκη 1949.
- Ανδρέου Αντιγόνη – Σαρμά Ελένη, *Ασιτία και Επανασίτιση: Οι αλλαγές στο μεταβολισμό των υδατανθράκων, των λιπιδίων και των πρωτεϊνών* (Πτυχιακή εργασία αδημοσίευτη), Τμήμα Διατροφής-Διαιτολογίας, ΤΕΙ Κρήτης, Σητεία.
- Αραβαντινός Π., *Χρονογραφία της Ηπείρου*, Ερμής 2004.
- Αραβαντινός Σπυρίδων, *Ιστορία Αλή Πασά Τεπελενλής, 1895, σ. 601*.
- Αρχαία Ιατρικού Συλλόγου Εύβοιας.
- Βαλαώρα Β. Γ. , *Η Υγιεινή του Χωριού*, Αθήναι 1945.
- Βασίλειος Γ. Ατέσης , «Εκκλησιαστικά σημειώματα της Κύμης», Σύμμεικτα Ευβοϊκά.
- Βογιατζόγλου Βάσος Η., *Επώνυμα της Μικρασίας*, Αθήνα 1992.
- Βόγλης Πολυμέρης, *Η ελληνική κοινωνία στην Κατοχή*, Θέματα Ιστορίας 3 Εκδόσεις Αλεξάνδρεια 2010.
- Βρανόπουλος Ανδρέας, «Η Ευρωπαϊκή διπλωματία στο θέμα της απελευθέρωσης της Εύβοιας και η εξαγορά των Τουρκικών κτημάτων της», *Εταιρία Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος ΚΕ, 1983.
- Γιοχάλας Τίτος, *Αλβανολογία και ερασιτεχνισμός*, Αθήνα 1988, σ. 59: από περιοδικό Άστερος τ. 9, Άνοιξη 2009.
- Γιοχάλας Τίτος, *Εύβοια τα Αρβανίτικα*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2002.
- Γλυκός Ευάγγελος Β., *Η Καρυστία και η Σκύρος μέσα στο χρόνο*, Αθήνα 1998.
- Γλωσσικά Ηπείρου, Ιωάννινα 1964 τομ. Β.
- Γουναρόπουλος Κ. , *Ιστορία της Νήσου Εύβοιας*, Θεσσαλονίκη 1930.

- Γουναρόπουλος Κ.Α, *Ιστορία της Νήσου Εύβοιας*, Θεσσαλονίκη 1930.
- Δαΐκος Γεώργιος Κ., *Νοσολογία*, Εκδόσεις Καραβία Α. 1971.
- Δαΐκος Γεώργιος Κ., *Νοσολογία*, Εκδόσεις Καραβία Α. 1971.
- Δημαρά Κ.Θ., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Ερμής 2009.
- Δρόσου-Αγακίδου Β., «Διαχρονικές τάσεις και αιτίες περιγεννητικής, νεογνικής και βρεφικής θνησιμότητας», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 2005, 22(5):459–466.
- Δρόσου-Αγακίδου Β., «Διαχρονικές τάσεις και αιτίες περιγεννητικής, νεογνικής και βρεφικής θνησιμότητας», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 2005, 22(5):459–466.
- Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ελευθερουδάκη, Τόμος Έβδομος.
- Επίτομο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη τόμος Β, σ. 1003-1618.
- ΕΣΥΕ, *Εγχειρίδιο διεθνούς στατιστικής ταξινομήσεως των νόσων. Κακώσεων και αιτιών θανάτου. Έβδομη αναθεώρησης (1955) των διεθνών πινάκων των νόσων και των αιτιών θανάτου του κυκλοφορήσαντος Α' τόμου*, Αθήναι 1963.
- Ετμεκτσόγλου Γαβριέλλα, «*Η οικονομία της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής*», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* τόμος ΙΣΤ, σ. 58-64.
- Ευαγγελία Μπαλτά, «Ενδείξεις για την κίνηση πληθυσμού και εισοδήματος. Το παράδειγμα της Εύβοιας στα τέλη του 15ου και αρχές 16ου αιώνα», *Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών* 26 (1984-85), σελ.291-352.
- Ζάππας Τάσος, *Ευβοϊκά Γ'*, Αθήνα 1984, σ.17.
- Θωμόπουλος Ι. Α, *Νέα Εστία* τεύχ. 988 σ. 1166
- Θωμόπουλος Ι. Α., *Νέα Εστία, Τα Νεοελληνικά Επώνυμα: Εκκλησιαστικά*, τ. 982.
- Θωμόπουλος Ι. Α., *Νέα Εστία, Τα Νεοελληνικά Επώνυμα: Εκκλησιαστικά*, τ. 982, σ. 736.
- Θωμόπουλος Ι.Α, *Νέα Εστία* τευχ. 987, σ. 1087.
- Ιγγλέσης, *Εμποροβιομηχανικός Οδηγός της Ελλάδος 1934-1935*.
- Ιωακείμογλου Γ., Γιαννούσης Σ., «Περί της εξασφάλισης τροφής των πτωχών τάξεων», στο *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 1933, τ. 8, σ. 223-227.
- Ιωακείμογλου Γ., Γιαννούσης Σ., «Περί της εξασφάλισης τροφής των πτωχών τάξεων», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 1933, τ. 8, σ. 223-227.
- Ιωάννου Ν., *Ευβοϊκά*, Εν Ερμούπολει 1857.
- Καβαλά Μαρία, «Πείνα και επιβίωση», *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού (1770-2000)*, τόμος 8^{ος}, σ. 49-62.
- Καΐρης Μιχάλης Ζ., *Γυναικών ονόματα*, Αθήνα 2011.
- Καράπα Ν. Ξ., *Κύμη ο εξώστης του Αιγαίου*, Εν Αθήναις 1955.
- Κατσάρας Ι., *Γενική Παθολογία*, Εν Αθήναις 1949.
- Κιτρομηλίδης Π., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα 1996.
- Κόμης Κώστας, *Πληθυσμός και οικισμοί της Μάνης 15^{ος} -19^{ος} αιώνας*, Ιωάννινα 1995.
- Κόμης Κώστας, *Δημογραφικές όψεις της Πρέβεζας 16^{ος}-18^{ος} αιώνας*, Ιωάννινα 1999.

- Κόμης Κώστας, *Ιστορικόδημογραφικά*, Αθήνα 1999.
- Κόμης Κώστας, *Χολέρα και Λομοκαθαρτήρια (19^{ος}- 20^{ος} αιώνας) Το παράδειγμα της Σαμιοπούλας*, Ιωάννινα 2005.
- Κοπανάρης Φωκίων, *Η δημόσια υγεία εν Ελλάδι*, Αθήναι 1933, σ. 364.
- Κύμη 19^{ος} -20^{ος} αιώνας, *Ιστορία και Πολιτισμός*, Δ.Ε.Π.Α.Κ Κύμη 2001.
- Λαμπρινάκου Παναγ. Ι., *Παθολογία των Νεογνών*, Αθήναι 1967, τ. 1.
- Μάλλιου Σ., Αγνάντη Ν., Παυλίδης Ν., Καππός Α., Κριαράς Ι., Γερουλάνος Σ., “Ιστορία του καρκίνου του μαστού”, *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 2006 (3), σ. 260-278.
- Μανόλης Τριανταφυλλίδης, *Τα οικογενειακά μας ονόματα*, Προλεγόμενα-επεξεργασία κειμένου-σχόλια Ε. Σ. Στάθη, Θεσσαλονίκη 1995.
- Μαντζουράνης Κωνσταντίνος Ι., *Τα κυριότερα ονόματα των Ελλήνων και Ελληνίδων*, Αθήναι 1957.
- Μαρσέλου Αδαμαντία –Ανωγιάτης-Ρελέ Δημήτριος, Δημογραφική και γεωγραφική αποτύπωση της Φυματίωσης στον ελλαδικό χώρο κατά το Μεσοπόλεμο, *Ιατρικά Χρονικά Βορειοδυτικής Ελλάδος* 2014, Τόμος 10, Τεύχος 1.
- Μαυρομματάτου Ιωάννου Αναστασίου, *Ιστορία του αγώνος της εν Ευβοία Επαναστάσεως του 1821*, Εν Χαλκίδι 1892.
- Μπαμπινιώτη Γ. Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.
- Μπουρμάς Μπάμπης, Μικρό ιδιωματικό γλωσσάριο του Κούτουρλα, περιοδικό *Λέου*, τευχ.6, 2013.
- Μπούτουρα Α. Χ., *Τα νεοελληνικά κύρια ονόματα, ιστορικά και γλωσσικώς ερμηνευόμενα*, Εν Αθήναις 1912.
- Παναγιωτάκος Δημ., Υφαντόπουλος Ι., «Η επίδραση της μέσης μηνιαίας θερμοκρασίας στη θνησιμότητα και στη νοσηρότητα του πληθυσμού της Αττικής την περίοδο 2000-2005», *Τράπεζα της Ελλάδος* Ιούνιος 2011.
- Πανδή-Αγαθοκλή Βάννα, *Η Ιστορία της Κύμης μέσα από τους δρόμους της*, Αθήνα 2005.
- Παπαδάκης Μ., Τσίμπος Κ., *Δημογραφική ανάλυση*, Αθήνα 2004.
- Παπαζαφειροπούλου Π., *Περισυναγωγή γλωσσικής ύλης και εθίμων του ελληνικού λαού ιδία δε του της Πελοποννήσου Παραβαλλομένων εν πολλοίς προς τα των Αρχαίων Ελλήνων*, Εν Πατραις Τυπογραφείον και βιβλιοπωλείον “Ο Κάδμος” 1887.
- Παπαθανασόπουλος Ηλ., «Ανέκδοτα έγγραφα περί των τουρκικών κτημάτων και της προσαρτήσεως της Εύβοιας», *Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών*, τ. 17 (1971).
- Παπαϊωάννου Γ., *Ηρωικά της Εύβοιας*, Αθήνα 1985.
- Παπαρούπα Άννα, «Το ανδρικό, γυναικείο και παιδικό ένδυμα μέσα από το αρχείο καρτ-ποστάλ της οικογένειας Χαρτσά από την Κύμη Ευβοίας», *Μεταπτυχιακή εργασία (αδημοσίευτη)* Ιωάννινα 2015.
- Παπαρούπα Άννα, *Δημογραφικές Όψεις της Κύμης το 19^ο αιώνα*, *Μεταπτυχιακή Εργασία (αδημοσίευτη)*, Ιωάννινα 2015.

- Περσιάνης Νίκος, *Σύντομη Ιστορία των εμβολιών(1796-2011)*, Λευκωσία 2011.
- Πεχλιβάνη Φ., Α.Λ.Ματάλα., Ε.Καραμανές, «Πέντε κρίσιμες δεκαετίες για τη βρεφική διατροφή, 1900–1950 Η περίπτωση της Ελλάδας», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 2008, 25(4), σ. 520-528.
- Πεχλιβάνη Φ., Α.Λ.Ματάλα., Ε.Καραμανές, «Πέντε κρίσιμες δεκαετίες για τη βρεφική διατροφή, 1900–1950 Η περίπτωση της Ελλάδας», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 2008, 25(4): 520-528.
- Ποντίκης Μιχ., «*Ακμή και Παρακμή της Κουμιάτικης Ιστιοφόρας Ναυτιλίας*», στο *Κύμη 19^{ος} – 20^{ος} αιώνας*.
- Σακελλάριου Μιχαήλ, “ Η αποκρυστάλλωση του ελληνικού κόσμου”, στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* τόμος Β, σ. 14-65.
- Σαρόγλου Κ., «Λίγες απλές συμβουλές για το μητρικό θηλασμό», *Μητέρα και Παιδί*, 1947, Μάιος, σ. 5-6.
- Σιάμπος Γεώργιος Σ., *Δημογραφία*, Αθήνα 2004.
- Σπάρος Λ., « Η έννοια της νοσηρότητας», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 2001, 18 (3), σ. 303-311.
- Σταμάτη Παπαμιχαήλ, *Ας γνωρίσουμε την Κάρυστό*, Μητρόω Α.Ε., Κάρυστος 1992.
- Στρατηγόπουλος Δημοσθένης Ν. «*Νικόλαος Μαλαζός και το υμνογραφικό του έργο*», Διδακτορική Διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Φιλολογίας. Τομέας Μεσαιωνικών και Νεοελληνικών Σπουδών 2003.
- Ταμπάκη Άννα, *Ρεύματα ιδεών & διάυλοι επικοινωνίας με τη δυτική σκέψη*, Αθήνα 2004.
- Τζουφάκης Γ., Τζανέτου Κ., “Διερεύνηση της αιματοουρίας”, *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* 17 (3), σ. 237-255.
- Τόλης Ευάγγελος Β., *Δημογραφικές όψεις του Πόρου (19^ο αιώνα)*, Διδακτορική διατριβή (αδημοσίευτη), Ιωάννινα 2012, τόμος 1.
- Τομαρά-Σιδέρη Ματούλα, *Ιστορική Δημογραφία Από τις δημογραφικές διαδικασίες στις συλλογικές νοοτροπίες και συμπερφορές*, Αθήνα 1998.
- Τριανταφυλλίδη Μανόλη, *Τα οικογενειακά μας ονόματα*, Προλεγόμενα-επεξεργασία κειμένου-σχόλια Ε. Σ. Στάθη, Θεσσαλονίκη 1995.
- Τρίμης, Κωνσταντίνος Α., *Κυμαικά: ήτοι ιστορία και τοπογραφία της Κύμης*, Εν Αθήναις 1894..
- Τσαμανδουράκη Κική, «Ιατρική Δημογραφία», Τετράδια Ιστορικής Δημογραφίας 6 2011, Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Ιστορικής Δημογραφίας, Κέρκυρα Σεπτέμβριος 2011, σ. 219-242.
- Φαράντος Δημ. Χαράλαμπος, *Ο Νομάρχης Εύβοιας Γεώργιος Ζαχ. Αινιάν και το Ημερολόγιον της κατά την Επαρχίαν Καρυστία κατά τον Ιούνιον μήνα του 1835 έτους Περιοδείας μου*, Εταιρεία Ευβοϊκών Σπουδών , τόμος ΛΖ, Αθήνα 2007.
- Φαφούτη Κούλα, *Δεν θέλω και δεν πρέπει να ξεχάσω...*, Κύμη 2006.
- Φωστήνης Παντελεήμων, *Αγώνες κάτω από τα δεσμά*, Έκδοσεις Β΄, Πειραιάς 1988.

- Χαριτάκης Κ. *Τα νεώτατα δεδομένα επί της κοινωνικής Υγιεινής*, Εκ του εθνικού τυπογραφείου, Εν Αθήναις 1929.
- Χαριτάκης Κ. *Τα νεώτατα δεδομένα επί της κοινωνικής Υγιεινής*, Εκ του εθνικού τυπογραφείου, Εν Αθήναις 1929.
- Χατήρας Τάσος, *Ιστορία Ανατολικής και Νότιας Εύβοιας*, Αθήνα 1992.
- Χατσημανουήλ Ιφικρ., *Εσωτερική Παθολογία*, Αθήνα 1958, τ. 3.
- Χούμης Α.Κ., *Βαπτιστικά Ονόματα, Δελτίο Ιστορικής και Εθνολογικής εταιρείας της Ελλάδος*, τ. 4, σ. 348-352, Εν Αθήναις 1892.

Δοκτιογραφία

<http://www.kimis-aliveriou.gr> επίσημη ιστοσελίδα Δήμου Κύμης – Αλιβερίου επίσκεψη στην ιστοσελίδα 23/3/2016.

Τούντας Γ., *Προς Ένα Νέο Παγκόσμιο Μοντέλο Νοσηρότητας*, Ιστοσελίδα: <http://www.neaygeia.gr> επίσκεψη :20/5/2016)

Τούντας Γ., *Εργασία και Νοσηρότητα*, , Ιστοσελίδα: <http://www.neaygeia.gr> επίσκεψη :20/5/2016.

<http://www.kimis-aliveriou.gr> επίσκεψη στην ιστοσελίδα 27/3/2016

<http://www.pandektis.ekt.gr>, επίσκεψη στην ιστοσελίδα 11/3/2016

<http://www.lithoksou.net>, επίσκεψη στην ιστοσελίδα: 23/3/2016.

alexandros-remoundos. blogspot.gr 19/10/2008, Αλέξανδρος Ρεμούνδος ΤΟ «ΧΤΙΚΙΟ» ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ 126 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΒΑΚΙΛΟΥ ΤΗΣ ΦΥΜΑΤΙΩΣΗΣ... Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ Η ΗΤΤΑ ΤΗΣ ΦΥΜΑΤΙΩΣΗΣ... ΕΝΑΣ ΑΓΩΝΑΣ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ. (επίσκεψη ιστοσελίδας: 23/9/2013).